

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Εποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκῶν τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 19

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΙΖ' — ΚΑ'

Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Γ. ΣΤΑΜΟΥ
Θεολόγου - Γυμνασιάρχου

Κείμενον: B. Montfalcon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ, ΠΟΙ ΑΠΕΣΤΑΣΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΜΕΔΙΟΣΙΟΥ, Ε ΒΑΛΕΒΙΚΟΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗΝ ΚΑΙ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ
ΤΟΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΝ, ΔΙΑ ΝΑ ΕΒΕΤΑΣΟΥΝ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΙ ΕΠΤΑΙΣΑΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ ΤΩΝ ΑΝΑΡΙΑΝΤΩΝ.

1. Σε κατάλληλον καιρόν υπεράλαμεν όλα από κοινοῦ σήμερα: Εὐλογητός ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ὁποῖος μόνος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κἀν θαυμάσια καὶ ἔργα καταπληκτικά (Ψαλμ. 71, 18). Διότι καὶ θαυμαστά καὶ παράδοξα πράγματα ἔχουν γίνεαι. Πόλις ἀλόκληρος καὶ λαὸς ἴσους πολλός, ἐνῶ ἐμελλε νὰ καταποντισθῆι¹⁷¹ Α καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βυθόν καὶ νὰ καθῆ τελείως καὶ ὀλοκληρωτικῶς, σὲ ἓνα λεπτό τῆς ὥρας ἀπὸ κάθε κίνδυνον ναυαγίου τὸν ἀπήλασε. Ἐς τὸν εὐχαριστήσωμεν λοιπὸν ὁχι μόνον διότι τὴν τρικυμίαν κατέπαυσεν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπέτρεπεν αὐτῇ νὰ γίνῃ ὁχι μόνον διότι ἀπὸ τὸ ναυάγιον μᾶς ἐγλύτωσεν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπέτρεψε σὲ τὴν μεγάλην ἀγωνίαν νὰ καταπέσωμεν καὶ νὰ κρημασθῆ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας ὁ ἔσχατος κίνδυνος. Ἐτοίμασε καὶ ὁ Παῦλος, διὰ κάθε τι νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν. Ὅταν δὲ εἴπῃ: «διὰ κάθε τι νὰ εὐχαριστήτε τὸν Θεόν» (Α' Θεσ. 5, 18) τοῦτο λέγει, δηλαδὴ νὰ μὴ εὐχαριστήτε μόνον, ὅταν περάσωσιν τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον ποῦ ὑπάρχουν. «διότι εἰς ἐκείνους ποῦ ἀγαποῦν τὸν Θεόν ὅλα συνεργοῦν διὰ τὸ καλὸ τους» (Ρωμ. 8, 28). Β

Ἐς εὐχαριστήσωμεν αὐτὸν διὰ τὴν λύσιν τῶν πειρασμῶν καὶ διὰ μὴ ἀσπονδήσωμεν τούτους ποτέ. Ἐς καταγινώμεθα μὲ προσευχάς, μὲ συνεχεῖς ἱκεσίας, μὲ εὐσέβειαν πολλήν. Εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἡ φροδερὰ τῶν κακῶν τούτων πυρκαϊὴ ἀνάψῃ, ἔλεγον ὅτι δὲν εἶναι καιρὸς διδασκαλαίας, ἀλλὰ καιρὸς προσευχῶν. Τοῦτο λοιπὸν καὶ τώρα ποῦ ἔσβυσε λέγει, ὅτι τώρα κυρίως εἶναι καιρὸς προσευχῶν παρὰ πρῶτον, τώρα κυρίως εἶναι καιρὸς δακρύων καὶ κατανύξεως καὶ ψυχῆς συντριμμένης καὶ πολλῆς προθυμίας καὶ πολλῆς ἀσφαλείας. Διότι τότε μὲν αὐτῇ τῶν θλίψεων ἡ φύσις καὶ κίτρις νὰ θέλωμεν μᾶς ἔκαμε νὰ εἴμεθα συνεσταλμένοι καὶ σπέρ-

ερέως ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν
Γραμματεὺς Συντάξεως

νες και μὲς ὠδηγοῦσε σὲ μεγαλῦτερον εὐσέβειαν· τώρα ὅμως ἐπειδὴ ἀφῆρέθη ὁ καλινὸς και τὸ σύννορον τῶν θλήψεων ἐπέρασεν. **C** ὑπάρχει φόδος μήπως κλίνωμεν πρὸς τὴν ραθυμίαν, μήπως ἡ ἄνεσις μᾶς κἀμὴ ἀμελεστέρας, μήπως και δι' ἡμᾶς εἴη κάποιος; «Ὅτε τοὺς παρέδιδεν εἰς θάνατον, τότε ἀπὸ τὸν φόδον τοὺς ἐξήτουν αὐτὸν και ἐπέστρεφον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀμαρτίας, τὸν ὁποῖον ἐβάδιζον και ἀπὸ ὄρθρου θαθέος κατέφυγον πρὸς τὸν Θεόν» (Ψαλμ. 77, 34). Αὐτὸ ταῦτο και ὁ Μωϋσῆς συνεβούλευσε τοὺς Ἰουδαίους λέγων· «Ἀφοῦ φάγῃς και πῆρῃς και χορτάσῃς, θυμῆσου Κύριον τὸν Θεόν σου» (Δευτ. 8, 12-13). Τώρα ἡ εὐγνωμοσύνη σας θά φανῇ, ἂν ἐξακολουθήσετε νὰ παραμένετε εἰς τὴν ἰδίαν εὐλάβειαν. Δεδοτὶ τότε μὲν πολλοὶ εἰς τὸν φόδον και τὴν ἐφοδον τῶν κακῶν ἀπέδιδον τὸν ζῆλον, ποὺ εἴχατε, τώρα ὅμως θά ἀρτίεται ἀποκλειστικῶς σὲ οὐκ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ἀν ἐμικολοιθῆσθε νὰ διατηρῆτε τὴν ἰδίαν πρὸς τὴν ἀρετὴν προθυμίαν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει και μὲ τὰ παιδιὰ. Τὸ παιδί ἐπ' ὕσον διατελεῖ ἀπὸ τὴν παιδαγωγίαν αὐστηροῦ παιδαγωγοῦ και ζῆ με σωφροσύνην και κοιμῶτητα. **D** δὲν προενεῖ κανεὶς τὸν θαυμασμὸν διότι ὄλοι εἰς τὸν φόδον τοῦ παιδαγωγοῦ ἀποδίδουν τὴν ἀρετὴν τοῦ νέου· ὅταν ὅμως ἀποβάλλῃ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκείνου ἐπιτροπὴν και μείνῃ εἰς τὴν ἰδίαν σεμνότητα, τότε και τὴν σωφροσύνην, ποὺ εἶχε προηγουμένως εἰς αὐτὸ ὄλοι ἀποδίδουν. Τοῦτο λοιπὸν και ἡμεῖς ἄς κάμωμεν. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἄς μείνωμεν εὐλαβεῖας, διὰ νὰ λάβωμεν πολλὴν τὴν ἔπαινον παρὰ τοῦ Θεοῦ και διὰ τὴν προηγουμένην μας προθυμίαν. **E** Ἀναρίθμητα κακὰ περιμέναμεν νὰ μᾶς εὐρουν, αἱ περισσοὶ δλων μας νὰ διαρπαγοῦν, τὰ πῦρτα μας μαζὶ με τοὺς κατοίκους τῶν νῶ καοῦν, ἡ πόλις μας νὰ καθῆ ἀπὸ τὸν κόσμον, και τὰ λείψανά τῆς νῶ ἐξαφανισθοῦν τελείως, τὸ δὲ ἄριστον, και τὰ διαδεχθῆ τὸ ἔρημον κατοίκων ἔβαφος αὐτῆς. Ἰσοῦ ἦμος διτὸ ὄλα αὐτὰ ἦσαν προσδοκίαι μόνον και δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Και δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ θαυμαστὸν, διτὸ ἡλιακὴ ἴσων μεγάλων κινδύνων ἀπεμάκρυνεν ὁ Θεός, ἀλλὰ και μεγάλως μᾶς εὐεργέτησε, και τὴν πάλιν μας ἐστῆλασε και διὰ τοῦ πειρασμοῦ τοῦτου 172 **A** και τῆς συμφορᾶς δοκιμητέρας μᾶς ἔκανε. Με ποῖον τρόπον, θά πῶς τὸ εἶπω τώρα. Ὅταν οἱ ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ βασιλέως, διὰ νὰ κάμωμ ἀνακρίσεις διὰ τὰ γεγονότα, συνεκρότησαν τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δικαστήριον και ὄλους ἐκαλοῦσαν νὰ εἰσῶν λόγον δι' ὄσα εἶχον γίνεαι και διάφορα εἴδη θανάτων ἀνέμενον ὄλοι, τότε οἱ μοναχοὶ, ποὺ κατοικοῦσαν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρων ἐπέδειξαν τὴν ἰδικὴν τῶν φιλοσοφῶν. Ἐνῶ ἐπὶ ὄσα εἴη ἔρων κλεισμένοι εἰς τὰς καλύβας τῶν, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς

παρακαλέσῃ, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ, ἐπειδὴ εἶδον τῶσον σύννορον κακῶν νὰ περιβάλλῃ και ἀπειλῆ τὴν πόλιν, ἀφῆσαντες τὰς σκηνὰς και τὰ σπήλαια αὐτῶν ἀπὸ παντοῦ συνεθροίσθησαν και ἦλθον εἰς τὴν πόλιν ὡς ἄγγελοι ἐξ οὐρανοῦ. **B** Και ἡ πόλις ὠροῶζε τότε με οὐρανόν, διότι παντοῦ οἱ ἄγιοι οὐτοὶ ἐφαίνοντο και μόνον με τὴν ὄψιν τοὺς παρηγοροῦσαν ἐκεῖνους, ποὺ ὑπέφερον και τοὺς ἔκανον νὰ περρηροῦν κάθε συμφορᾶν. Διότι ποῖος, δλέπων ἐκεῖνους, δὲν περιέπαζε τὸν θάνατον; Δὲν ἐδειξε περιφρόνησον πρὸς τὴν ζωὴν; Και δὲν ἦτο τοῦτο μόνον τὸ θαυμαστὸν, ἀλλὰ και τὸ διτὸ και εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς ἄρχοντας ὄρου ἐπήγαν, με θάρρος ὠμίλησαν ὑπὲρ τῶν ὑπευθύνων και ἦσαν ἔπιμοι τὸ αἰμά τους νὰ χύσων και τὸ κεφάλι τους νὰ κάσων. **C** ὡστε τοὺς συλληφθέντας ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ τοὺς περιμέναν, νὰ τοὺς γλυτῶσων και εἶπον διτὸ δὲν θά ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' ἐκεῖ ἔως ὄτου, ἡ λυπηθοῦν τὸν λαὸν τῆς πόλεως οἱ δικασται και τὸν ἀπαλλάξωμεν πῶσῃς κατηγορίας ἡ μαζὶ με τοὺς ὑπευθύνους τοὺς στελοῦν και αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα. Διότι θεοφοβούμενος εἶναι, λέγουν ὁ βασιλεὺς μας, ποὺ ἐξουσιάζει τὴν Οἰκουμένην, πιστός, ζῆ με εὐσέβειαν και ἡμεῖς λοιπὸν ἐξάπαντος θά τὸν συμφιλῶσωμεν με τὴν πόλιν. Δὲν θά ὄσας ἐπιτρέψωμεν οὔτε θά ἀνεκθῶμεν με θάψετε τὰ ἔπιφος εἰς τὸ αἶμα, οὔτε νὰ κόψετε κεφάλια. Ἐάν ὄσεῖς δὲν ὑποχωρήσετε και ἡμεῖς μαζὶ με αὐτοὺς ἐξάπαντος θά ἀποθάνωμεν. Φοβερά μὲν εἶναι ὄσα ἔχουν ταληθῆ και τοῦτο τὸ παραδεκόμεθα και ἡμεῖς, ἀλλὰ δὲν ὄπερβαίνει τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως ἡ γενομένη παρανομία. **D** Λέγεται διτὸ κάποιος ἐξ αὐτῶν εἶπε και ἄλλον λόγον γεμάτον ἀπὸ φιλοσοφίαν, διτὸ οἱ μὲν ἀνδριάντες, ποὺ ἔπασαν κάτω, ἐστήθησαν πάλιν και τὴν μορφὴν, ποὺ εἶχαν ἐπῆραν και διτὸ ἔγινε γρήγορα διαρθῶθῃ ὄσεῖς ὄμως ἀν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ φονεύσετε, πῶς θά ἡμπορέσετε νὰ ἔπανορθώσετε τὸ κακὸ, ποὺ θά κάμετε; Πῶς θά ἡμπορέσετε νὰ ἀναστήσετε ἐκεῖνους, ποὺ θά φονεύσετε και τὸς φυκάς εἰς τὰ ὄματα νὰ ἀποδώσετε; Πολλὰ και περὶ κρίσεως εἰς αὐτοὺς εἶπον.

2. Ποῖος δὲν θά ἐκπλαγῆ, ποῖος δὲν θά θαυμάσῃ τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀνδρῶν τοῦτων; Διότι ἐάν τὸ παράδειγμα μᾶς μητέρας ἐνὸς ὑποδίκου, ἡ ὄποια ἀφοῦ ἐξεσκέπασε τὸ κεφάλι τῆς, και ἐδειξε τὰ ὄσπρα μαλλιὰ τῆς, **E** ἔπασσε τὸν καλινὸν τοῦ ἦπου ἐνὸς ἐξ ἐκεῖνων, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ εἶναι δικασταὶ και τρέκονσα μαζὶ με αὐτὸν διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς κατῶρθωσε διὰ τοῦ τρόπου τοῦτου νὰ εἰσῆλθῃ μαζὶ με αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐξέπληξεν ὄλους και ὄλοι ἐθαυμάσωμεν τὴν φιλοσοφίαν και μεγαλοψυχίαν τῆς, πῶς δὲν πρέπει περισσοτέ-

ρον να θανατώσμεν αὐτοὺς καὶ ἐκπλαγῶμεν διὰ τὸ παράδειγμα τῶν; Διότι ἐκεῖνη, ἐὰν ἤθελεν ἀποθάνει διὰ τὸ παιδί της, τὸ πᾶν δὲν θὰ ἦτο καθόλου θυμασιόν, ἐπειδὴ μεγάλη εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡ δύναμις καὶ ἀκατάβλητος ἡ μητρικὴ στοργή· οὗτοι ὅμως ἐκείνους ποὺ δὲν ἐγέννησαν, οὔτε ἀνέθρεψαν, μᾶλλον δὲ οὔτε κἄν εἶδαν, τοὺς ὁποίους δὲν ἤκουσαν, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε συνανεστράφησαν, τοὺς ὁποίους μόνον ἀπὸ τὴν συμφορὰν τῶν ἐγνώρισαν. ἴσους πολὺ ἠγάπησαν. ¹⁷³ Ἄ ὥστε καὶ ἀναριθμήτους ἂν εἶχαν ψυχὰς, νὰ προτιμῆσουν νὰ τὰς θυσιάσουν διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Μὴ μοῦ εἰπῆς δὲ ὅτι δὲν ἐσφάγησαν, οὔτε ἔκυσαν τὸ σπλάγχνον· λάβε ὄμως ὑπ' ὄψιν σου ὅτι τόσοι θάρρος ἔδειξαν/ἀπέναντι ἐκείνων, ποὺ ἐδίκασαν, ὅσον μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν ἀποφασίσει νὰ ἀποθάνουν ἦτο φυσικὸν νὰ δείξουν καὶ με αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν ἐτρέξαν ἀπὸ τὰ δρῆ εἰς τὸ δικαστήριον. Διότι ἐὰν πρῶτον δὲν εἶχαν προετοιμασθῆ διὰ κἄθε σφαγῆν δὲν θὰ ἠμποροῦσαν τότε νὰ μεταχειρισθῶν τὴν ἐλευθεροστομίαν καὶ νὰ δεῖξουν τὴν μεγαλοψυχίαν. Διότι ὅταν τὴν ἡμέραν ἐπενοῦσαν καθήμενοι ἔμπρὸς εἰς τὰς θύρας τοῦ δικαστηρίου, **Β** ἔτοιμοι νὰ ὀρπάξουν ἀπὸ τὰ κέρια τῶν δημίων ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρουν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως.

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι ποὺ φοροῦν τοὺς τριβῶνας^{55α} καὶ ἐπιδεικνύοντες μεγάλην γενειάδα καὶ ρόπαλα εἰς τὴν δεξιάν χειρὰ φέροντες οἱ φιλόσοφοι τῶν Ἑθνικῶν, τὰ κυνικά⁵⁶ καθάρματα, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀθλιώτεροι ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, ποὺ κάθονται κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι, ὅταν τρώγωμεν, καὶ διὰ νὰ γεμίσουν τὸ στομάχι διὰ τὰ κάνουν; "Ὅλοι ἐγκατέλειπον τότε τὴν πόλιν, ὅλοι ἔφυγαν μακριὰ, εἰς τὰ σπήλαια ἐκρύβθησαν, μόνον δὲ ἐκεῖνοι, ποὺ μετὰ τὰ ἔργα τους φανερώνουν τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν, οὗν νὰ μὴ εἶπε συμβῆ κανένα κακὸν εἰς τὴν πόλιν, με τοιαύτην ἀφοσίαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐνεφανίσθησαν. **Γ** Καὶ αὐτοὶ μὲν ποὺ κατοικοῦσαν εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰς ἀρήμους ἐπέταξαν οἱ δὲ πολῖται τῆς ἀρήμου εἰς τὴν πόλιν εἰσῆλθον, ἀποδεικνύοντες διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐκεῖνο, τὸ ὅστιον κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας δὲν ἔπαυε νὰ τονίζω, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ ζῆ μετὴν ἀρετῆν οὔτε ἡ κέρμους δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ἀλλάξῃ. Τόσον ὑψηλότερα ὡς ἅλα γίνεται ἡ ψυχὴ ποὺ φιλοσοφεῖ καὶ ἀπὸ τὰ καλὰ καὶ

^{55α} Ὅσα ὅ τριβῶν ἦτο μᾶλλον ἐπανωφῆρ, τὸ ὅστιον ἐφόρου οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, οἵτινες ἔφερον καὶ γενειάδα. Δι' ἧ καὶ ὁ Ἰουλιανός, θεσπῶν ἐκείνους φιλόσοφον, ἔτρετα γένειον καὶ ἔγραψε σχετικῆν περὶ αὐτῶν πραγματείαν.

⁵⁶ Ἐννοεῖ τὰς κυνικοὺς φιλοσοφίας.

ἀπὸ τὰ λυσιπρά, διότι οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνα ἀποκαυνώνεται, οὔτε ἀπ' αὐτὰ καταπίπτει καὶ καταβάλλεται, ἀλλὰ μένει ἡ αὐτὴ εἰς ἅλα, ἐπιδεικνύουσα δι' αὐτῶν τὴν ἰδικὴν τῆς ἰσχύος καὶ δύναμιν. Διότι ποῖον δὲν κατέβαλον οἱ σημερινοὶ δύσκολοι περιστάσεις; Ἐκεῖνοι ποὺ εἶπον τὰ πρῶτα πολιτικὰ δόγματα μεταξὺ μας, **Δ** οἱ εὐρισκόμενοι γενικῶς σὲ δόγματα, οἱ ἔκοντες γύρω τους ἄπειρον πλοῦτον, οἱ ἔκοντες πολὺ θάρρος πρὸς τὸν βασιλέα, ἀσφάσαντες ἔρημα ἅλα τὰ σπῖτια τῶν, ἐσκέπτοντο διὰ τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίαν, καὶ κἄθε φίλια καὶ συγγένεια τότε δὲν ἐλατθάνετο ὑπ' ὄψιν καὶ ἐκείνους ποὺ ἀπὸ παλαιὰ ἐγνώριζον, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς ἤθελον νὰ μὴ γνωρίζουν καὶ ἤβοντο καὶ αὐτοὶ νὰ ἀγνοοῦνται ἀπὸ ἐκείνους. Οἱ Μοναχοὶ ὄμως, ἀνθρώποι πιτικοὶ, μὴ ἔκοντες τίποτε πέραν ἀπὸ τὸ εὐτελεὲς φόρεμά τους, ποὺ εἶχαν ζῆσαι σὲ ἐξοικιακὰ σπῖτια, ποὺ τίποτε δὲν ἐθεωροῦντο πρῶτον ὅτι εἶναι, ποὺ ἔμενον σὲ βουνὰ καὶ καρδάρες, οὗν λέοντες, μετὰ μεγάλο καὶ ἠγρὸ φρόνημα, ἐνῶ ὅλοι ἦσαν φοβισμένοι καὶ ζαρωμένοι, **Ε** παρουσιάσθησαν εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ κακὸν διάρῶσαν, ὅσα σὲ πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ σὲ μιὰ στιγμῆ. Καὶ ὅπως οἱ γενναῖοι τοῖς ἐκ τῶν πολεμιστῶν χωρὶς κἄν νὰ συμπλακοῦν μετὰ τοὺς ἐκθροῦς, ἀλλὰ μόνον νὰ φανοῦν εἰς τὴν παράστασιν καὶ νὰ φωνάζουν τρέπουν εἰς φυγὴν αὐτοῦς, ἔτσι καὶ αὐτοὶ σὲ μιὰ ἡμέρα καὶ κατέβηκαν, καὶ συνωμίλησαν καὶ τὴν συμφορὰν ἔπαυσαν καὶ πρὸς τὰ καταφύγια τους ἀνέβηκαν. Τόσον μεγάλο καὶ ἀποτελεσματικὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοσοφία, τὴν ὅσταν ὁ Χριστὸς εἰσῆγαγεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ διὰτὶ νὰ ἀναφέρω τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς ἀξιωματούς; ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶχαν τὴν ἐξουσίαν νὰ δικάζουν καὶ τὰς ἀνατάτας ἀρχάς, ¹⁷⁴ **Α** παρακαλούμενοι ἀπὸ τῶν μοναχῶν νὰ ἐκδώσουν ἐπεικῆ ἀπόφασιν εἶπον ὅτι δὲν εἶναι κύριοι τῆς ἀποφάσεως· διότι σφαλερὸν καὶ ἐπικίνδυνον εἶναι ὅχι μόνον τὸ νὰ ὑβρίζῃ κανεὶς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, ποὺ τὸν ὑβρίζουν, ὅταν τοὺς συλλάβῃ, νὰ μὴ τοὺς τιμωρήσῃ. Ἄλλ' οἱ μοναχοὶ μετὰ τὸ μεγάλο τοῦ κύρους ἐπεβλήθησαν εἰς ὄλους καὶ διὰ τῆς μεγαλοψυχίας καὶ ἐπιμονῆς τῶν τοὺς ἠνάγκασαν νὰ πράξουν, αὐτὸ τὸ ὅστιον δὲν εἶχαν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ κέρουν.

Κατάρθωσαν δηλαδὴ νὰ πείσουν τοὺς δικαστάς, ὅταν ἀπεδείκθη ποῖοι ἦσαν ἔνοχοι, νὰ μὴ ἐκδώσουν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἀλλὰ νὰ παραπέμψουν εἰς τὸν βασιλέα τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν τῆς δίκης καὶ ὑπέσχεοντο, **Β** ὅτι ἐξάπαντος θὰ πείσουν ἐκείνους νὰ συγχωρήσῃ ἐκείνους, ποὺ τοῦ ἔπιποιαν καὶ ἠτομιάζοντο εἰς τὸ πρὸς τὸν βασιλέα ταξίδι. Ἄλλ' αὐτοὶ, ποὺ ἐδίκασαν, σεβασθέντες τὴν φιλοσοφίαν αὐτῶν καὶ ἐκπλαγῶντες ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν φρόνημα τῶν, δὲν ἐπέτρεψαν νὰ κά-

μουν τὸ μεγάλο αὐτὸ τοῦ βιβλίου. Τὸς ὑπεσκέθησαν, ὅτι ἐὰν λάβουν γραπτὴν ἀναφορὰν αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλέα, εἰς τὴν ὁμοίαν νὰ ἐκδένον ἔτι θὰ τοῦ ἔλεγον προφορικῶς, θὰ μεταθεῖν αὐτοὶ καὶ θὰ τοῦ τὴν δώσουν καὶ θὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ ἀφήσῃ ὅλην τὴν ὀργὴν του, τὸ ὅσιον καὶ περιμένοντες ὅτι θὰ γίνῃ. Διότι διὰ τὴν ἀπόφασιν ἀπηγγέλλετο, εἰσελθόντες εἰς τὸ δικαστήριον εἶπον λόγια γεμάτα ἀπὸ φιλοσοφίαν χριστιανικὴν καὶ ἐγγράφως παρεκάλεσαν τὸν βασιλέα, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ ὑπενώθησαν, καὶ τὰς κεφαλὰς των εἶπον ὅτι δύνανται νὰ πάρῃ ἂν δὲν γίνῃ τοῦτο. **C** Καὶ τοὺς λόγους των τοῦτους ἀπὸ ἑλαδὸν ἐγγράφως οἱ δικασταὶ ἀνεκρίθησαν καὶ ἡ πράξις αὐτῆ λαμπρότερον ἀπὸ κάθε στέφανον θὰ στολίσῃ τὴν πόλιν μας. Καὶ τότε ὅσα ἐδῶ συνέθησαν θὰ ἴκοιτο ὁ βασιλεὺς, θὰ τὰ ἀκούσῃ καὶ ἡ μεγάλη πόλις, θὰ ἀκούσῃ καὶ ὁ ὅλος ὁ κόσμος, ὅτι τοιοῦτοι μοναχοὶ κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀντιοχείων, ἅσπε νὰ ἐπιδείξουν ἀποστολικὸν θάρρος. Καὶ τώρα, ποῦ διαβάζονται τὰ γράμματα εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅλοι θὰ θαυμάσουν τὴν μεγαλοψυχίαν αὐτῶν, ὅλοι τὴν πόλιν μας θὰ μακαρίσουν καὶ θὰ ἀποκρούσωμεν τὴν κακὴν περὶ ἡμῶν φήμην καὶ θὰ πεισθῶν ὅλοι, ὅτι ὅσα ἔγιναν δὲν ἦσαν ἔργα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἀνθρώπων ζήνων καὶ διεσφαρμένων **D** καὶ ὅτι ὀρεκτὴ ἀποδείξει τοῦ καλοῦ ἥθους τῆς πόλεως θὰ εἶναι ἡ μαρτυρία τῶν μοναχῶν.

Ἄς μὴ ἀνησυχούμεν λοιπὸν, ἀγαπητοί, ἀλλ' ἄς εἰμεθα αἰσιόδοξοι. Διότι ἐὰν ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους παρηγοία ἡμῶν ὅσον μεγάλο κακὸν νὰ ἐμποδίσῃ, ἢ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν παρηγοία τι δὲν θὰ κατορθώσῃ; Ταῦτα καὶ πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς ὡς λέγωμεν, διὰ τὸν λαμῶν ὑπὲρ τῶν φιλοσόφων αὐτῶν νὰ μῆς ὁμιλοῦν. Ἀπὸ τῆν τωρινῆν στάσιν των εἶναι πολὺ φανερόν, ὅτι καὶ ὅσα ἐλέγοντο ὑπὲρ αὐτῶν διὰ προηγουμένους χρόνους ἦσαν ψέματα. Ἀπὸ τούτων ἐπίσης εἶναι φανερόν ὅτι καὶ τὰ προηγουμένα περὶ ἡμῶν, **E** δηλαδὴ τὰ ὅσα ἐλέγοντο περὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ Παύλου καὶ Πέτρου καὶ τῶν ἄλλων ὅλων ἦσαν ἀληθῆ. Διότι ἐπεὶ τὴν εὐσέβειαν ἐκείνων διεδέχθησαν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν παρηγοίαν ἐκείνων ἐπέδειξαν. Ἐπειδὴ μὲ τοὺς ἰδίους νόμους ἀνετράφησαν διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐμίμησαν. Ὅποτε δὲν ἔχομεν ἀνάγκην γραπτῶν ἀποδείξεων διὰ νὰ δεῖξωμεν τὴν ἀποστολικὴν ἀρετὴν, διότι αὐτὰ τὰ πράγματα φωνάζουν καὶ οἱ μαθηταὶ τοὺς διδασκάλους δείκνουν. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην λόγων διὰ νὰ δεῖξωμεν τῶν Ἑθνικῶν τὴν φαντασίαν καὶ τῶν φιλοσόφων αὐτῶν τὴν μικροψυχίαν, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ σημαντὰ καὶ τὰ προηγουμένα φωνάζουν **175 A** ὅτι ὅλα τὰ ἀνα-

φερόμενα εἰς αὐτοὺς εἶναι πραγμῶτα καὶ σκητῆ καὶ ὑποκρισία.

Ἄς μὴ μόνον δὲ οἱ Μοναχοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς τὴν ἰδίαν ἐπέδειξαν μεγαλοψυχίαν καὶ ἐξ Ἰουοῦ ἐργάσθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως ἐπήγε, θέσας ὅλα εἰς δευτέραν μοῖραν ἀπὸ τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην καὶ ὁ ἴδιος ἑτομος εἶναι νὰ ἀποθάνῃ ἂν δὲν πείσῃ τὸν βασιλέα. Οὗτοι δὲ παραμέναντες ἐδῶ καὶ τὸν ἴδιον ζῆλον μὲ τοὺς μοναχοὺς ἐπέδειξαντες μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια των κρατοῦντες τοὺς δικαστάς, δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς νὰ εἰσελθῶν εἰς τὸ δικαστήριον, πρὶν ὑποσχεθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς δίκης. Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἔβλεπον διὰ νεύματος νὰ δηλώνουν, ἀρνησίαν, πολλὴν καὶ αὐτοὶ πάλιν παρηγοίαν μετεχειροῦντο **B** διὰ δὲ τοὺς ἔβλεπον νὰ δηλώνουν συγκατέθειον, τοὺς ἔπαινον τὰ πόδια καὶ τὰ γόνατα, τοὺς φιλοῦσαν τὰ χέρια καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ τὰς δύο ἀρετὰς αὐτῶν ἔδεικναν μὲ ὑπερβολὴν, τὴν παρηγοίαν καὶ τὴν ἐπεικρίαν αὐτῶν. Ὅτι δὲ ἡ παρηγοία αὐτῆ δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα θρασύτητος, ἐφάνη προπάντων ἐκ τοῦ ὅτι κατεμίλησαν τὰ γόνατα αὐτῶν καὶ ἔπαισαν τὰ πόδια των ὅτι δὲ πάλιν ταῦτα δὲν ἦσαν κολακεία, οὔτε εἶδος δουλοπρεπειᾶς, οὔτε προήρχοντο ἀπὸ ἀνελεθέτερον φρόνημα, τὸ γεγονὸς ἐμαρτύρησαν τὸ θάρρος των. Δὲν ἐκερβίσαντες δὲ μόνον αὐτὰ τὰ κατὰ ἀπὸ τὸν πειρασμὸν τούτου, ἀλλὰ καὶ πολλὴν σωφροσύνην καὶ πολλὴν ἐπεικρίαν, καὶ ἔξαφνα ἡ πόλις μας μεταβλήθη εἰς μοναστήριον. **C** Δὲν ἴθυλε δὲ στολίσει αὐτὴν κανεὶς ὅσον, ἐὰν ἔστιν εἰς τὴν ἀγορὰν χρυσοῦς ἀνδριάντας, ὅπως τώρα εἶναι λαμπρὰ καὶ ἐνδοξοί, διότι τοὺς ὠραίους σὺν ἀνδριάντας καρπῶς τῆς ἀρετῆς ἔδωκε καὶ τὸν ἰδικὸν τῆς πλοῦτον ἐφανέρωσε.

Ἀλλὰ οἱ διαταγαὶ τοῦ βασιλέως μᾶς προξενοῦν λύπην θὰ μοῦ εἰπήτε: ἀλλὰ οὔτε αὐταὶ εἶναι πολὺ θάρρα καὶ ἐπὶ πλέον πολὺ μᾶς ὑπέβλεπον. Διότι τι εἶναι φορικόν, λέγε μου, σὲ παρακαλῶ, ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔγιναν διὰ τῶν διαταγῶν τοῦ βασιλέως. Ὅτι τὴν ὀρχήστραν ἔκλεισε, ὅτι τὸν ἱππόδρομον τὸν ἔκαμεν ὄβατον, ὅτι ἀπέκλεισε καὶ κατέκωσε τὰς πηγὰς τῆς πονηρίας;

Μακάρι νὰ μὴ ἀνοιχθῶν αὐτὰ ποτέ. Ἄπ' ἐκεῖ οἱ ῥῆσαι τῆς ἀμαρτίας ἐβλάστησαν εἰς τὴν πόλιν, ἀπ' ἐκεῖ προέρχονται ἐκείνοι, ποῦ διαβάλλουν τὸ ἦθος αὐτῆς, ποῦ πωλοῦν τὰς φωνὰς των εἰς τοὺς κορευτάς, **D** ποῦ ἀντι τριῶν ὀβολῶν παραδίδουν εἰς ἐκείνους τὴν σωτηρίαν των καὶ τὰ κάνουν ὅλα ἕνω κάτω. Δι' αὐτὰ, ἀγαπητέ μου, δυσανασχετεῖς; Δι' αὐτὰ λοιπὸν πρέπει νὰ χαίρῃς καὶ εὐφραίνῃσαι καὶ εὐχαριστῆς τὸν βασιλέα, δι:

ἡ ποινή αὐτοῦ μᾶς ἔγινε διδασκασία, καὶ ἡ τιμωρία παιδαγωγία, καὶ ἡ ὀργὴ διδασκαλία. Ἀλλὰ τὸ ὅτι μᾶς ἐκλεῖσε τὰ λουτρά; Οὐτε τοῦτο εἶναι ἀνυπόφορον καὶ θὰ συντελέσῃ μάλιστα ἐκεῖνοι, ποὺ ζῶν βίον τριφυλῶν, ἀποκαυτωμένον καὶ ἀπρόσεκτον, κυρίως νὰ θέλουν, νὰ ἐπανέλθουν εἰς βίον σύμφωνον μὲ τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν. Ἀλλὰ τὸ ὅτι ἀπήρεσε τὸ τῆς πόλεως ἄξιωμα καὶ δὲν ἐπέτρεψε πλέον νὰ ὀνομάζεται Μητρόπολις; Ἀλλὰ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ; Ἐ Νὰ ἐπαινέσῃ τὰ συμβάντα καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ; Καὶ ποιὸς δὲν ἠθελεν ἐπικρίνει αὐτὸν τότε, διότι οὐτε φαινομενικὴν ἀγανάκτησιν δὲν ἔδειξε. Δὲν παρατηρεῖς τοὺς πατέρας, ὅτι πολλὰ τέτοια κάνουν εἰς τὰ παιδιὰ τους; Τὰ ἀποστρέφονται καὶ δὲν τρώγουν μαζὶ τους. Τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς ἔκαμε, τοιαύτας ἐπιβαλὼν τιμωρίας, αἱ ὁποῖαι καμμίαν μὲν βλάβην δὲν φέρουν, ἀλλὰ πολλὴν διδασκασίαν. **176** Ἄ Σκέψου τι περιελάμβανε νὰ μᾶς συμβοῦν καὶ τὴ συνέβησαν καὶ τότε θὰ ἐννοήσωμεν πολὺ καλὰ τοῦ Θεοῦ τὴν εὐεργεσίαν.

Λυπεῖσαι διότι ἔχει ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν πόλιν τὸ ἄξιμά της; Μάθε τί πρῶτον εἶναι τῆς πόλεως ἄξιωμα καὶ τότε θὰ καταλόγης πολὺ καλὰ, ὅτι ἐὰν οἱ κάτοικοι αὐτῆς δὲν τὸ προδώσουν, κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τῆς τὸ ἀφαιρέσῃ. Ἄξιωμα λοιπὸν τῆς πόλεως δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶναι Μητρόπολις, οὐτε τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλα καὶ ὠραία οἰκοδομήματα, οὐτε πολλοὺς στύλους καὶ στοᾶς εὐρυκαίρους καὶ τόπους διὰ κερμάτων, οὐτε τὸ νὰ ἀναφέρεται πρώτη ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐσεβεία τῶν κατοίκων της. Τοῦτο εἶναι καὶ ἄξιωμα καὶ στολισμὸς **B** καὶ ἀσφάλεια τῆς πόλεως καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ, εἶναι ἡ εὐτελεστέρα ἀπ' ἄλλας τὰς πόλεις καὶ ἂν ἀκόμη ἀναριθμητοὺς ἀπὸ βασιλεῖς τιμὰ ἀπολαμβάνῃ. Θέλεις νὰ μάθῃς τῆς πόλεως σου τὸ ἄξιωμα; Θέλεις νὰ γνωρίσῃς τὰ πατρικά της προνόμια καὶ κοσμήματα; Ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ εἰπῶ μὲ ἀκριβείαν, ὅχι διὰ νὰ μάθῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὰ ἠγλήψῃς. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τῆς πόλεως μας τὸ ἄξιωμα; «Συνέβη πρῶτον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ νὰ ὀνομαστοῦν Χριστιανοί» (Πράξ. 11, 26). Τοῦτο δὲ καμμία ἄλλη πόλις τοῦ κόσμου δὲν ἔχει, οὐτε καὶ αὐτὴ ἡ Ρώμη. Διὰ τοῦτο πρὸς ἅπαν τὸν κόσμον δύναται νὰ ἀτενίσῃ ἀφοβα, διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν, διὰ τὸ θάρρος, διὰ τὴν ἀνδρείαν ἐκείνην. Θέλεις νὰ ἀκούσῃς **C** καὶ ἄλλον τῆς πόλεως ἄξιωμα καὶ ἐγκώμιον; Πεῖνα φοβερωτάτη κάποτε ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀντιοχείας ἀπεφάσαν νὰ στείλουν, ἀνάλογα μὲ τὴν οικονομικὴν καθενὸς εὐκόλῃαν, βοήθημα πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς κατοικοὺς τῶν Ἱεροσολύμων (Αὐτῶν 28-29). Ἰδοὺ καὶ δεῦτερον ἄξιωμα, ἡ ἐκδήλωσις

ἀγάπης εἰς τὸν καιρὸν πείνας. Δὲν τοὺς ἠμποδίσεν ἡ πείρασις, οὐτε τοὺς ἔκαμεν ἀμελεῖς εἰς τὸ καθῆκον ἢ ἀναμονῆ τῆς συμφορᾶς; Ἀλλὰ εἰς ἐποχὴν, ποὺ ἔλοι τὰ ξένα μαζεύουν, τότε αὐτοὶ τὰ ἰδικὰ τους ἀγαθὰ εἰδίδον ὅχι μόνον εἰς τοὺς πλησίον των εὐριακόμενους ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μακρὰν. Εἶδες πίσταν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον; Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ ἄλλο ἄξιωμα τῆς πόλεως; Κατῆλθον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μερικαὶ ἐκ τῆς Ἰουδαίας, οἱ ὁποῖοι ἐνόθεον τὸ κήρυγμα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς Ἰουδαϊκῶν παρατηρήσεων. **D** Οἱ Ἀντιοχεῖς δὲν ἐδέχθησαν μὲ σιωπὴν τὴν καινοτομίαν ταύτην, οὐτε ἠκούσαν, ἀλλὰ ἀφού συνήλθον καὶ ἔκαμαν σύσκεπην, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐστειλαν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν καὶ συντέλεσαν διὰ τούτου, ὥστε οἱ Ἀπόστολοι, καθαρὰ δόγματα, ἀππλλαγμένα ἀπὸ κάθε ἰουδαϊκὴν ἀδυναμίαν, νὰ ἀποστέλλουν εἰς ἅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Τοῦτο εἶναι τῆς πόλεως μας τὸ ἄξιωμα, τοῦτο δίδει εἰς αὐτὴν τὴν προεδρίαν, τοῦτο τὴν κάνει Μητρόπολιν ὅχι εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανόν, ἀφού εἶναι βέβαιον ὅτι ἅλα οἱ ἄλλοι τρεῖς φθαρταὶ καὶ προσωρινοὶ **E** εἶναι καὶ μαζὶ μὲ τὸν βίον τοῦτον καταλύονται, πολλὰς δὲ φορές καὶ πρὸ τοῦ τέλους τῆς ζωῆς ταύτης ἐξαφανίζονται, ὅπως καὶ τώρα ἔγινε.

Δι' ἐμὲ πόλις, ποὺ δὲν ἔχει εὐσεβεῖς πολίτας, εἶναι κατωτέρα ἀπὸ κάθε χωρὸν καὶ δὲν ἀξίζει οὐτε ὅσον ἓνα σπηλαιον. Καὶ διὰ τί νὰ ἀναφέρω πόλιν; Διὰ νὰ μάθῃς δὲ καλὰ, ὅτι μόνον ἡ ἀρετὴ εἶναι κόσμημα εἰς τοὺς κατοίκους, δὲν θὰ σοῦ ἀναφέρω πόλιν, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι σεμνότερον ἀπὸ κάθε πόλιν, τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἦτο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ σοῦ παρουσιάσω εἰς τὸ μέσον καὶ ἐξ αὐτοῦ θὰ προσπαθῶσω τοῦτο νὰ σοῦ ἀποδείξω. Αὐτὸς δηλαδὴ ὁ ναὸς, εἰς τὸν ὁποῖον θυσίαι καὶ προσευκαὶ καὶ λατρεῖα ἐτελοῦντο, ὅπου τὰ ἔργα τῶν ἁγίων, καὶ τὰ Χερουθεῖμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ στάμνος ἢ κρυση, **177** Ἄ τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ὅπου κρησοὶ ἐκ τῶν ἄνω συνεχεῖς ἐφέροντο, ὅπου προφήται θεόπνευστοι ἠπήρξαν, τοῦ ὁποῖου τοῦ σκέδιον δὲν ἦτο ἀνθρωπίνης τέχνης, ἀλλὰ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἔργον, ὅπου οἱ τοῖχοι ἀπὸ παντοῦ ἔλαμπον μὲ ἀσθονον χρυσόν καὶ συνεδυσθήν ἡ υπερβολικὴ πολυτέλεια καὶ τῆς τέχνης ἡ ἀκριβεία εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὁ ναὸς οὗτος νὰ εἶναι μοναδικὸς εἰς τὸν κόσμον τότε, ἢ μᾶλλον ὅχι μόνον ἢ ἀκριβεία τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ συνήργησεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐκείνην. Διότι οὐτε μόνος του, οὐτε ἀπὸ ἰδικῆν του ἐπιπόνησιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀφού ἔμβαθεν ἅλα ὁ Σολομῶν **B** καὶ τὸ σκεδιάγραμμα ἀφού τοῦ ἐστάλη ἐκ

του οὐρανοῦ." τότε αὐτὸν ἐσεδειάσατο καὶ ἀνήγειρε. Ἀλλ' ὁ φόβος οὗτος καὶ θαυμασιὸς ναὸς καὶ ὄχιος, ἀφοῦ ἐκεῖνοι, ποῦ εὐλαβῶς τὰν μετεχειρίσθησαν ἀπέθανον, τόσον πολὺ ἠτιμάσθη καὶ περιεφρονήθη καὶ ἐδεηλώθη, ὥστε πρὸ θεοδαιώς τῆς ἀλώσεως⁵⁷ νὰ καλῆται σπήλαιον ληστῶν καὶ ὑαίνης (Ματθ. 21, 13) καὶ κατοπιν εἰς ἀκάθαρτα καὶ βέθηλα χέρια βαρβάρων νὰ παραδοθῆ. Θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς πόλεις; Τί ἦτο λαμπρότερον ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Σοδῶμων; Διότι καὶ σπῆλαια καὶ οικοδομήματα λαμπρὰ καὶ τεῖχη εἶχον καὶ περιχώρην πλουσίαν μὲ ἔδαφος εὐφορον καὶ μὲ τὸν παράδεισον τοῦ Θεοῦ ὠμοίαιον, ἐνῶ ἡ καλύθη τοῦ Ἀβραάμ C εὐτελής καὶ μικρὰ ἦτο καὶ καμμίαν ἀσφάλειαν δὲν εἶχε. Ἀλλ' ὅμως, ὅταν κάποτε ἔγινε πόλεμος μὲ βαρβάρους, τὰς μὲν πόλεις, ποῦ εἶχον τεῖχη κατέσκαψαν καὶ ἐκυρίευσαν οἱ βάρβαροι καὶ τοὺς κατοικοῦντων, ἀφοῦ ἔλαβον ὡς ἀικμηλάτους, ἀνεχώρησαν, τὸν πόλιν ὅμως τῆς ἐρήμου, τὸν Ἀβραάμ, ὅταν τοὺς ἐπετέθη, δὲν ἠμπόρουν νὰ νικήσουν (Γεν. 14). Καὶ ἦτο πολὺ εὐλογον τοῦτο, διότι ἀπὸ τὴν ἀσφάλειαν, ποῦ δίδουν τὰ τεῖχη καὶ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ, πολὺ μεγαλύτεραν εἶχε δύναμιν, δηλαδὴ τὴν εὐσέθειαν. Ἐὰν εἶσαι χριστιανός, πόλιν δὲν ἔχεις εἰς τὴν γῆν, διότι τῆς πόλεως ἡμῶν τεχνίτης καὶ δημιουργός ἐστίν ὁ Θεός. D Καὶ ἂν ἄλλην τὴν οἰκουμένην λάβωμεν, ἔξοι καὶ παρεπίδημοι δὲ ἄλλην εἰμεθα. Εἰς τὸν οὐρανὸν ἐνεγράφημεν, ἐκεῖνους εἰμεθα πολῖται. Ἄς μὴ θαυμάζωμεν τὰ μικρὰ καὶ περρινοῦμεν τὰ μεγάλα, ὅπως κάνουν τὰ μικρὰ παιδιὰ.

Ὅχι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι στολισμός καὶ ἀσφάλεια. Ἐὰν δὲ θεωρῆς ὅτι εἶδες ἄξιαν εἰς τὴν πόλιν τὸ μέγεθος αὐτῆς, σκέψου πόσο πόνοι, πόσο ἀδύνατοι εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ διεσθαρμένοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ ἀναριθμητὰ κακὰ λαμβάνουν μέρος μαζί μὲ σὲ εἰς τὴν ἄξιαν ταύτην, καὶ περριρόνησε τὴν τιμὴν ταύτην. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τέτοια ἡ πόλις τοῦ οὐρανοῦ, διότι εἶναι ἀδύνατοι νὰ γίνῃ πολῖται αὐτῆς ἐκεῖνους, ποῦ δὲν ἐπέδειξε πᾶσαν ἀρετὴν. E Ἄς μὴ γινώμεθα λοιπὸν ἀνόητοι, ἀλλὰ τότε νὰ λυπούμεθα, ὅταν τὴν ἄξιαν τῆς ψυχῆς μας μὴς ἀφαιρῆται κάποιος, ὅταν κἀμωμεν τὴν ἁμαρτίαν, ὅταν προσκρούωμεν εἰς τὸν κοινὸν ἄλλον Δεσπότην, διότι τὰ ὅσα τώρα συνέβησαν, ὅχι μόνον καθόλου δὲν θὰ βλάψουν τὴν πόλιν, ἀλλὰ, εἰς εἰμεθα ἀσφάλεια, καὶ θὰ τὴν ὠφελῶσιν τὰ μέγιστα. Διότι μὲ γυνῆκα ὁμοιάζει ἡ πόλις μας σοδαρὰν καὶ ἐλευθέραν καὶ σώφρο-

57. Ὁ Νόσος κατ' Ἐπαυθίοντος εἶχε τὸ σπῆλαιον τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, τὸ ὅστιον ὁ Μωσῆς ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ (Ἐξοδ. 27, 27).

58. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων.

να. Ὁ φόβος τὴν ἔκαμε φρονιμιώτεραν καὶ σεμιώτεραν καὶ ἐκ τῶν μαρῶν ἐκεῖνων, ποῦ ἐπάλλησαν νὰ κάμουν ὅσα συνέβησαν τὴν ἀπῆλλαξε. 178 A Ἄς μὴ θρηνησοῦμεν λοιπὸν μὲ θρήνους, ποῦ ἀρμόζουσι σὲ γυναίκα, διότι ἤκουσα πολλοὺς εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ λέγουν: Ἀλλοίμονόν σου, Ἀντιόχεια! διατί κατήντησες ἔτσι; Πῶς ἠτιμάσθηκες τόσον; Καὶ ὅταν ἤκουσα αὐτὰ ἐγένεσα μὲ τὰ παιδικὰ μουτὰ ἐκεῖνων, ποῦ τὰ ἔλεγον. Διότι τώρα δὲν πρέπει νὰ λέγῃ κανεὶς ταῦτα, ἀλλὰ ὅταν ἴδῃς νὰ χορεύουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν ἄσμενα, νὰ βλασφημοῦν, νὰ ὀρκίζονται, νὰ ἐμποροῦν, νὰ ψευδῶνται, τότε τοῦτο λέγε τὸ ρητὸν: Ἀλλοίμονόν σου, πόλις! Τί σοῦ συνέβη καὶ ἔγινες τέτοια; Ἐὰν δὲ ἴδῃς τὴν ἀγορὰν νὰ ἔχη ὀλίγους ἄνδρας πᾶρους καὶ σώφρονες καὶ κοσμίους, μακάριζε τὴν πόλιν ἐκεῖνην. Διότι καθόλου δὲν θὰ ἠμπορήσῃ ποτὲ νὰ τὴν βλάψῃ τὸ ὀλιγάριθμον. B ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἀρετὴ, ὅπως καὶ τὸ πλῆθος καθόλου δὲν θὰ τὴν ὠφελῆσῃ, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ κακία. Ἐὰν εἶναι ὁ ἀρεθὸς τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσραὴλ, λέγει, ἀναρθητός, σὺν τὴν ἁρμον τῆς θαλάσσης, δὲν θὰ σωθοῦν οἱ αὐτοὶ, ἀλλὰ μόνον τὸ ὑπόλοιπον τῶν καλοπροαίρετων* (Ἦσ. 10, 22. Ρωμ. 9, 27). Καθόλου δὲν θὰ ἠμπορήσῃ τὸ πλῆθος νὰ μὲ συγκινήσῃ, λέγει. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός. Ἐλεεινολόγησε πόλεις ὅχι διότι εἶχον ὀλίγους κατοικοῦς, αὐτὸ διότι δὲν ἦταν μητροπόλεις. Καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ πάλιν διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἐθεώρησε δυστυχὴ λέγων τὰ ἔξῃ: ἘἹερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, δυστυχισμένη καὶ ταλαίπωρε πόλις! σὺ ποῦ φανεύεις τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολεῖς, ἐκεῖνους ποῦ ὁ Θεὸς σοῦ ἀπέστειλε (Ματθ. 23, 37). Διότι τί μὲ ὠφελεῖ τὸ πλῆθος, λέγε μου σὲ παρακαλῶ, ἂν ζῆ μὲ κακίαν; C ἀντιθέτως μάλιστα καὶ βλάπτει. Καὶ τώρα τὰ κακὰ, ποῦ συνέβησαν εἰς τὴν πόλιν μας, ποῖος ἄλλος τὰ ἔκαμεν; ὅχι ἡ ραθυμία καὶ ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ μοχθηρία τῶν κατοίκων; Μήπως τὸ ἄξιωμα ὠφέλησε κάπως τὴν πόλιν, μήπως τὸ μέγεθος τῶν οικοδομῶν, μήπως τὸ ὅτι μητρόπολις αὐτὴ ἦτο; Ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἐπίγειον βασιλεῦτα, ὅταν ἠμάρτησε, καθόλου δὲν τὴν ἐβοήθησε τοῦτο, ἀλλὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ προνόμια τῆς ἀπῆρῆσαν, πολὺ περισσότερο εἰς τὸν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων καθόλου τὸ ἄξιωμα αὐτῆς τοῦτο δὲν θὰ τὴν βοηθήσῃ. Καθόλου δὲν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ μὴς ὠφελῆσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην τὸ ὅτι κατοικοῦμεν σὲ πόλιν, ποῦ εἶναι μητρόπολις, καὶ ἔχει εὐρυχωρούς στοάς, καὶ τὰ ἄλλα τέτοια προσόντα αὐτῆς. D Καὶ διατί λέγω κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην; Διότι καὶ εἰς τὴν ζωὴν ταύτην κατὰ τί θὰ ἠμπορήσῃ νὰ σὲ ὠφελῆσῃ τὸ ὅτι ἡ πόλις σου εἶναι μητρόπολις; Ἐπὶ γε, εἰς ἕνα ἔχη σπῆλαιον καὶ κακὴν κατάστασιν, μὲ τὸ ἄξιωμα αὐτῆς τῆς πόλεως μήπως τὸ διάρθη-

σε, ἢ ἐπίπτε κανένα εἰσόδημα ἢ ἀπὸ τὴν ἀξίαν ταύτην λόγῳ ἀπέκρουσεν, ἢ σώματος ἀσθένειαν ἀπεμάκρυνεν ἢ κακίαν ψυχικῆς ἀπέβαλε; "Ἄς μὴ παίζωμεν, ἀγαπητοί, οὔτε νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνυπόθεκας τῶν πολλῶν, ἀλλὰ δεῦράκαμεν τί εἶναι πράγματι δέξιμα πάλεως, τί εἶναι ἐκεῖνον, ποῦ κάνει μίαν πόλιν μητρόπολιν.

Ταῦτα λέγω, διότι ἐλπίζω ὅτι πάλιν ἡ πόλις μας θὰ πάρῃ ὀπίσω τὸν τίτλον ποῦ εἶχε καὶ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν θέσιν της, διότι εἶναι φιλόανθρωπος καὶ θεοσεβής ὁ βασιλεὺς. Εἴ Ἐπιθυμῶ ὅμως σεῖς, καὶ ἂν ἀποδοθῆ, νὰ μὴ υπερφρανεύσεθε δι' αὐτό, οὔτε νὰ κομπάζετε καὶ κοινάζετε, οὔτε δι' αὐτὸ νὰ θεωρεῖτε ὅτι ἡ πόλις ἔχη ἀξίαν καὶ ὑπερέκουσαν θέσιν. "Ὅταν θέλησ νὰ ἐγκωμιάσῃς τὴν πόλιν, μὴ μοῦ ἀναφέρῃς τὸ πρόσκειον Δάφνη,⁵⁹ οὔτε τὸ πλῆθος καὶ τὸ μῆκος τῶν κυπαρίσσιων οὔτε τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων,⁶⁰ οὔτε τὸ ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι τὴν πόλιν κατοικοῦν, οὔτε τὸ ὅτι πολλὰ ἀργὰ τὸ θράβυ εἰς τὴν ἀγορὰν χωρὶς κανένα φόβον παραμένουν, οὔτε τὴν ἀσφονίαν τῶν τροφίμων.¹⁷⁹ Ἄ καὶ ἐμπορευμάτων τῆς ἀγορᾶς, διότι εὐλακὰ εἶναι ὅλα αὐτὰ καὶ μέχρι τοῦ θίου τούτου παραμένουν, ἀλλὰ ἐὰν εἴσῃς εἰς θέσιν νὰ ἀναφέρῃς ἀρετὴν, πραότητα, ἐλεημοσύνην, ἀγρυπνίας, προσευχὰς, σωφροσύνην, φιλοσοφίαν ψυχικῆς καὶ μὲ αὐτὰ νὰ στολίζῃς τὴν πόλιν. Ταῦτα τὰ προσόντα καὶ τὴν ἔρημον, εἰς τὴν ὅποιαν κατοικοῦν ἄνθρωποι, τὴν κάνουν λαμπροτέραν ἀπὸ κάθε πόλιν, καὶ πάλιν, ἂν λείπουν ἀπὸ τοὺς πολίτας ἐκεῖνης, τὴν κάνουν εὐτελεστέραν ὄντων. Τοῦτο δὲ ἔχει μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἐφαρμόσωμεν. Ἐὰν ἴδῃς ἄνθρωπον σωματιώδη, ὑγιέστατον, ὑψηλὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνώτερον κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, μὴ τὸν θαυμάσῃς, ἕως οὔτου γνωρίσῃς καλὰ τὴν ψυχὴν του. Β "Ὅχι ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς ψυχικῆς φρονήματα ὡς μακαρίζωμεν ἄλλους. Μικρὸς ἦτο ὁ Δαυὶδ καὶ κοντὸς εἰς τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅμως ὁ μικρὸς ἐκεῖνος καὶ κοντὸς καὶ γυμνὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ὄπλα, τόσοον στρατὸν καὶ τὸν σάρκινον ἐκεῖνον πύργον (τὸν Γολιάθ) μὲ μίαν τὸν κατεκρήμνισε, χωρὶς νὰ ρίψῃ ἀκόντιον, οὔτε βέλος, οὔτε νὰ θυγάῃ ἔξω, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ρίψῃ μικρὰν πέτραν τὸ πᾶν

59. Περιφρων διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς αὐτοῦ πρόσκειον της Ἀντιοχείας ἔχον περὶ αὐτό, κατὰ Σπράβωνα, «μέγα συννεφεῖς ἄλλος ἔχον περισχὴν ἐγδοθόντα σταβίον, διαπρεβεμον πηγαίους ὕδασι». Εἰς τοῦτο δὲ ἀπετίκων οἱ θεοί, ἂν κατέλιπον τὸν Ὀλύμπιον, λέγει ὁ Λιβάνιος. Οἱ νεώτεροι ἀνόμιμον αὐτὸ περὶ αὐτὸς τῆς Ἀντιοχείας.

60. Κατὰ τὸν Λιβάνιον ἐν Ἀντιοχείᾳ οὕτως οὐκ αἰεὶ τοσαῦτα κρήματα ἔπληρον.

κατώφλιος. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος συμβουλεύει τὰ ἔξω: «Μὴ ἐπαιθέσῃς ἄνθρωπον διὰ τὴν ὁμορφίαν αὐτοῦ καὶ μὴ ἀποστραφῆς ἄνδρα διὰ τὴν ἄσχημον ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ὄψιν· μικρὰ μεταξὺ τῶν πτηνῶν εἶναι ἡ μέλισσα καὶ ὄμοιος ὁ καρπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ βᾶσις τῶν γλυκισμάτων» (Σοφ. Σειρ. 11, 2-3).

Τοῦτο καὶ διὰ πόλιν καὶ δι' ἀνθρώπου ὡς λέγωμεν C καὶ ὡς φιλοσοφώμεν μεταξὺ μας καὶ τὸν Θεὸν ὡς εὐχαριστοῦμεν διαρκῶς καὶ διὰ τὰ παρόντα καὶ διὰ τὰ παρελθόντα καὶ ὡς τὸν παρακαλοῦμεν ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἐκτενεῖς καὶ ἐπιμόνους προσεικὰς διὰ τοὺς φυλακισμένους καὶ ἐκεῖνους, ποῦ πρόκειται νὰ μεταφερθοῦν εἰς ἐξορίαν, ἐκεῖνους μὲν νὰ ἐλευθερώσῃ, τοῦτους δὲ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πατρίδα των. Μέλη μας εἶναι καὶ ἐκεῖνοι, μαζὶ μὲ ἡμᾶς ἐδοκίμασαν ἀνησυχίας καὶ παρακάς, μαζὶ μὲ ἡμᾶς τὴν τρικυμίαν ὑπέστησαν. "Ἄς παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὸν Θεὸν μαζὶ μὲ ἡμᾶς νὰ ἀπολαοῦσων καὶ αὐτοὶ τὴν γαλήνην.

"Ἄς μὴ λέγῃ κανεὶς τί μὲ μέλει λοιπὸν: Ἐγὼ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὡς καθεὶ ὁ δεινός, ὡς καταστραφῆ ὁ ἄλλος. D "Ἄς μὴ ἐρεθίζωμεν τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀδιαφορίας μας ταύτης, ἀλλὰ νὰ λυπούμεθα σὺν νὰ ὑποφέρωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἔτσι τὸν Θεὸν ἐκτενῶς ὡς παρακαλοῦμεν, ἐφαρμόζοντες τὸ ρητὸν ἐκεῖνο τοῦ Παύλου. Νὴ ἐνθυμήσθε τοὺς φυλακισμένους σὺν νὰ εἰσθε καὶ σεῖς μαζὶ των δερμένοι, καὶ τοὺς ταλαιπωρουμένους, διότι καὶ σεῖς ἔχετε σῶμα φθαρτόν, (Ἐβρ. 13, 2) νὰ κλαίετε μὲ ἐκεῖνους ποῦ κλαῖουν καὶ νὰ εἰσθε συγκαταβατικοὶ εἰς τοὺς ταπεινοὺς (Ρωμ. 12, 15-16).

Τοῦτο καὶ ἡμᾶς τὰ μέγιστα θὰ μᾶς ὠφελήσῃ. Διότι τίποτε τὸν Θεὸν δὲν εὐφραίνει τόσοον ὅσον τὸ νὰ λυπούμεθα μὲ πολλὴν προθυμίαν διὰ τὰ μέλη μας, δηλαδὴ τοὺς ἀδελφοὺς μας. "Ἄς παρακαλοῦμεν λοιπὸν αὐτὸν ἀπὸ κοινοῦ καὶ διὰ τὰ παρόντα κακὰ καὶ διὰ τὰ μέλλοντα, ὥστε καὶ ἀπὸ ἐκεῖνην τὴν κόλασιν νὰ μᾶς λυτρώσῃ. Διότι τὰ μὲν παρόντα κακὰ ὅποια ἴσῃτε καὶ ἂν εἶναι, E εἶναι ὑποφερτὰ καὶ τέλος ἔχουν, τὰ δὲ ἐκεῖ βασανιστήρια αἰώνια εἶναι καὶ δὲν ἔμποροῦμεν νὰ τὰ ἀποφύγωμεν. Μαζὶ δὲ μὲ τὴν παράκλησιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προσπάθειαν νὰ καταβάλλωμεν νὰ μὴ τίπιωμεν πλέον εἰς τοιαῦτα ἁμαρτήματα, γνωρίζοντες ὅτι ἂν δὲν κάμωμεν τοῦτο, οὔτε συγχάρισιν παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀπολαύσωμεν θὰ ἔμποροῦμεν. Ἀπὸ κοινοῦ λοιπὸν εἰς τὸν Θεὸν ὡς καταπεργώμεν ὄλοι καὶ ἐδὼ θῶν εἰρηθὰ καὶ εἰς τὸ σπῆς μας καὶ ὡς λέγωμεν: Δίκαιος εἶσαι, Κύριε, δι' ὅσα μᾶς ἔκαμες, διότι μὲ ἀληθινὴν κρίσιν τὰ ἐπέφερες εἰς ἡμᾶς (Δαν. 3, 27).¹⁸⁰ A Ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι μας ἦλθον ἐναντίον μας, δοξάσθε μας χάριν τοῦ

ὀνομασίᾳ Σου καὶ μὴ ἐπιτρέψῃς πλέον νὰ δοκιμάσωμεν τοιαῦτα κακά, εὐθεὶ νὰ μᾶς ἀφήσῃς νὰ πέσωμεν εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ γλύτωσέ μας ἀπὸ τὸν πονηρὸν» (Ματθ. 6, 13), διότι ἰδική σου εἶναι καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΩΗ

Εἰς τὴν ἀναφερθεῖσαν προηγουμένης ἡμέρας τῆς στασεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου· ΧΑΙΡΕΤΕ ἘΝ ΚΥΡΙΩ ΠΑΝΤΟΤΕ· (Φιλιπ. 4, 4).

1. Πολλοὺς εἶδα νὰ καίρουν **B** καὶ μεταξὺ τούτων νὰ λέγουν· ἐνίκησαμεν, ὑπερισχύσαμεν, ἐδαπανήθη τὸ ἡμῶν τῆς νηστείας χρονικὸν διάστημα. Τούτοις τοιαύτους παρακαλῶ νὰ μὴ καίρουν διὰ τοῦτο, ὅτι δηλ. ἐδαπανήθη τὸ ἡμῶν τῆς νηστείας, ἀλλὰ νὰ παρατηροῦν, ἂν ἐδαπανήθη τὸ ἡμῶν τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τότε νὰ καίρουν. Διότι τοῦτο προξενεῖ εὐχαρίστησιν, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ζητεῖται καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ὅλα γίνονται, τὰ ἐλαττώματά μας νὰ διορθώσωμεν, νὰ μὴ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν νηστείαν εἰς τὴν κατὰστασιν, ποῦ ἡμεῖς, ὅταν εἰσέλθωμεν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀποπλύνωμεν καὶ ἀποβάλωμεν ὅλας τὰς πονηράς συνηθείας, **C** ἔτσι νὰ ἑορτάσωμεν τὴν ἱερὰν ἑορτήν, διότι ἂν δὲν γίνῃ τοῦτο οὐ μόνον κανένα κέρδος δὲν θὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ θλάβῃ μεγίστη, ἀφοῦ περᾶσῃ ὁ καιρὸς τῆς νηστείας. Ἄς μὴ καίρωμεν λοιπὸν, διότι ἐπεράσαμεν τῆς νηστείας τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα (ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου μεγάλο πρᾶγμα) ἀλλὰ νὰ καίρωμεν, ὅταν μὲ κατορθώματα ἀρετῆς αὐτὸ περάσωμεν, ὥστε καὶ ὅταν περᾶσῃ ἡ νηστεία, νὰ διαλάβῃ ὁ καρπὸς αὐτῆς. Καὶ τὸ κέρδος, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν χειμῶνα, τότε κυρίως φαίνεται, ὅταν οὗτος περᾶσῃ, διότι καὶ τὰ σπαρτά εἶναι εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς βλαστήσεως καὶ τὰ δένδρα γεμάτα ἀπὸ φύλλα καὶ καρποῦ καὶ ἔτσι μὲ τὴν ὄψιν τους φωνάζουν τὴν ὠφέλειαν, ποῦ ἐπύρην ἀπὸ τὸν χειμῶνα. **D** Αὐτὸ λοιπὸν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ γίνῃ. Διότι καὶ βροχῶν συνεχῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων ἀπελάσσωμεν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, εἰς τὸν καιρὸν τῆς νηστείας, ἐπειδὴ συνεχῶς διδασκάλαν θεῖαν ἠκούομεν καὶ πνευματικὰ ὀπέρματα εἰς τὴν ψυχὴν ἐδέχθημεν καὶ τὰ ἀγκάθια τῆς τρυφῆς ἐκόψαμεν. Ἄς διατηρήσωμεν λοιπὸν μὲ ἀκρίθειαν αὐτά, ποῦ ἐδέχθημεν, ὥστε καὶ ὅταν ἡ νηστεία περᾶσῃ νὰ ὑπάρχῃ ἐν ἀφθονίᾳ ὁ καρπὸς τῆς νηστείας καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν, ποῦ μᾶς ἔδωκε ἡ νηστεία νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ τὴν νηστείαν αὐτήν.

Ἐάν ἔτσι παρασκευάσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, μὲ εὐχαρίστησιν θὰ τὴν δεκθῶμεν πάλιν, ὅταν θὰ πλησιάζῃ. Διότι βλέπω πολλοὺς τόσο μικροψυχοὺς νὰ εἶναι, ὥστε ἀπὸ τώρα νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἐπερχομένην Τεσσαρακοστήν. Ἐ καὶ ἡκουσα πολλοὺς νὰ λέγουν, ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς νηστείας δὲν αισθάνονται ἀπὸ τὴν ἀγευσίαν εὐχαρίστησιν, λόγῳ τῆς φροντίδας ποὺ τοὺς κατέχει διὰ τὴν νηστείαν τοῦ ἐρχομένου ἔτους. Τί ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ πλέον μικροψυχὸν ἀπ' αὐτὰ, λέγε μου σὲ παρακαλῶ; Ποία δὲ εἶναι ἡ αἰτία τούτου; Τὸ ὅτι, ὅταν φθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς νηστείας, δὲν φροντίζομεν πῶς ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὴν ψυχὴν μας νὰ τακτοποιήσωμεν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀποκὴν ἀπὸ τὰ φαγητὰ τὴν νηστείαν περιορίζομεν.

Διότι ἐάν μεγάλο κέρδος, ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν τρόπων τῆς ζωῆς μας, εἴχομεν λάβει ἀπὸ τὴν νηστείαν, θὰ ἠύκομην κάθε ἡμέραν νὰ ἐρχεται αὕτη. ¹⁶¹ Ἀ διότι ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔργα θὰ εἴχαμεν καταλάβει τὴν ὑφέλεκάν τῆς καὶ οὐδέποτε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς θὰ ἀπεβάλλομεν καὶ ὅτε θὰ τὴν ἐπεριμένωμεν, δὲν θὰ εἴμεθα εἰς κατήφειαν καὶ ἀγωνίαν.

Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ ψυχικῶς εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ φροντίζει διὰ τὴν ψυχὴν του, τίποτε ἀπολύτως δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ τὸν κἀνῃ νὰ λυπηθῇ, ἀλλὰ θὰ ἀπολαμβάνῃ καθαρὰν καὶ διαρκῆ εὐχαρίστησιν. Καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς ἠκούσατε σήμερα τὸν Παῦλον, ποὺ μᾶς συνεβούλευσε, λέγων τὰ ἑξῆς: «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε, πάλιν θὰ εἴπω, χαίρετε» (Φιλ. 4, 4).

Καὶ γνωρίζω μὲν, ὅτι εἰς πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον, αὐτὰ ποὺ λέγει. Ἐ Διότι, πῶς εἶναι δυνατόν, λέγουν, ἀφοῦ ἕνας εἶναι ἄνθρωπος νὰ καίρῃ διαρκῶς; Διότι τὸ μὲν νὰ καίρῃ δὲν εἶναι δύσκολον, τὸ δὲ συνεχῶς νὰ καίρῃ τοῦτο καὶ ἀδύνατον μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι, ἰαυὸς ἤθελεν εἶπει κανεὶς, ἐπειδὴ παλαί ἀνάγκαι, ποὺ προξενοῦν λύπην μᾶς περιβάλλουν. Διότι ἡ παιδί ἔκασε κάποιος, ἡ γυναῖκα ἢ φίλον γνήσιον, ποὺ περισσότερο ἀπὸ συγγενῆ τὸν εἶχε ἀνάγκην, ἡ ὑπέστη χρηματικὴν ζημίαν, ἡ ἠσθένησεν ἢ σὲ δύσκολα περιστάσει εὐρέθη, ἢ παρ' ὄψιν ἰδρίσθη καὶ ἐλυπήθη, ἢ πείνα, ἢ ἀσθένεια, ἢ φόρος ἀνυπόφορος, ἢ σκαγενοκαὶ δυσκολαὶ τὸν ἐλύπησαν· μᾶλλον δὲ δὲν θὰ προλάβωμεν νὰ ἀπαριθμήσωμεν ὅλα ἑσα εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον μας, συνήθως, μᾶς λυποῦν.

Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν, λέγει, πάντοτε νὰ καίρῃ κανεὶς; Εἶναι δυνατόν, ὡ ἄνθρωπε, διότι, ἐάν δὲν ἦτο δυνατόν, Ἐ δὲν θὰ μᾶς προέτρεπεν εἰς τοῦτο ὁ Παῦλος, οὔτε θὰ μᾶς συνεβούλευεν ὅτι ἄνθρωπος ποὺ εἶχε πνευματικὴν σφαιρὰν. Καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς οἶς ἔλεγα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω.

ὅτι, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σὲ κανένα μέρος καὶ ἀπὸ κανέναν ἄλλον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μῶθῃ κανεὶς, περὶ αὐτῶν ἔδω δύνασθε νὰ φιλοσοφήτε.⁶¹

Τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν καρὴν ὅλοι ἐπιθυμοῦν καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν αὐτῶν ἔλαι αἱ πράξεις καὶ ἐνέργειαι αὐτῶν κατατείνουσι. Διότι καὶ ὁ ἔμπορος διὰ τοῦτο κάνει ταξίδια, διὰ νὰ συγκεντρώσῃ κρήματα, κρήματα δὲ συγκεντρώνει διὰ νὰ καίρῃ ἔχων αὐτὰ εἰς τὸ ταμεῖόν του. Καὶ ὁ στρατευόμενος διὰ τοῦτο στρατεύεται, καὶ ὁ γεωργὸς διὰ τοῦτο ἀσκολεῖται μὲ τὴν γεωργίαν, καὶ τὴν τέκνην του ὁ καθέννας διὰ τοῦτο μετέρκεται. Ἐ καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν δξουσίαν διὰ τοῦτο τὴν ἐπιθυμοῦν, διὰ νὰ ἀπολαύσωσι δόξαν, δόξαν δὲ θέλουν νὰ ἀπολαύσωσι διὰ νὰ καίρουν. Καὶ κάθε τι, ποὺ μᾶς συμβαίνει, θὰ ἰδῶ κανεὶς, ἂν προσέξῃ, ὅτι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν γίνεται καὶ πρὸς αὐτὸν ἕκαστος ἀποβλέπων μὲ πολλοὺς τρόπους σπεύδει νὰ φθάσῃ.

Εὐχάριστον ψυχικὴν κατάστασιν, ὅπως εἶπα, ἐπιθυμοῦν ὅλοι, νὰ τὴν ἐπιτύχουν ὅμως ὅλοι δὲν ἡμποροῦν, διότι δὲν γνωρίζουν τὸν δρόμον, ποὺ ὀδηγεῖ εἰς αὐτήν, ἀλλὰ πολλοὶ νομίζουν ὅτι ὁ πλοῦτος φέρει αὐτήν.

Ἐάν ὅμως οὗτος τὴν ἔφερε, τότε κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν κρήματα, δὲν θὰ ἐλυπεῖτο ποτέ, ἐνῶ πάρα πολλοὶ πλοῦτοι ἀπὸ τὴν λήπην τους θεωροῦν ὅτι ὄψιμος τοὺς εἶναι ὁ θῖος Ἐ καὶ μυρίους θανάτους εὐκονταὶ νὰ ὑποστοῦν, ὅταν τοὺς εὕρῃ καμμία δυστυχία καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ πάρα πολὺ θλίβονται ἀπὸ ὅλους, αὐτοὶ κυρίως εἶναι. Μὴ βλέπῃς δὲ τὰ πολιτελῆ τραπέζια των, οὔτε τοὺς κδοκασκὰς καὶ τοὺς παρασίτους, ποὺ τοὺς περιστοιχίζουσι, ἀλλὰ τοὺς μετὰδίδες, ποὺ προέρχονται ἀπ' αὐτὰ, τὰς ἐνοκλήσεις, τοὺς κινδύνους, τὰς ἀγωνίας καὶ ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι χειρότερον ἀπὸ τοῦτο, τὸ ὅτι, ἐπειδὴ ἀπροετοίμαστοι ἔρχονται εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ θῖου, ¹⁶² Ἐ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ φιλοσοφῶσι, οὔτε μὲ γενναϊότητα νὰ ὑποφέρουν τὰ δυσάρεστα γεγονότα, ποὺ θὰ τοὺς συμβοῦν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὰ κακὰ ποὺ τοὺς συμβαίνουν, δὲν τοὺς φαίνονται, ἐκεῖνα ποὺ πράγματι εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλαφρότερα, τὰ νομίζουν, ὅτι εἶναι ἀνυπόφορα. Τὸ ἀντίθετον πάλιν παρατηρεῖται εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ τὰ ἀνυπόφορα τοὺς φαίνονται ὑποφερτὰ, ἐπειδὴ πολλὰς φορές τοὺς ἔχουν συμβῆ ταῦτα καὶ ἔχουν συνηθίσει μὲ αὐτὰ. Διότι ὅχι τόσο ἡ φύσις τῶν πραγμάτων καὶ περιστάσεων, ὅσον ἡ διάθεσις ἐκείνων ποὺ ὀ-

61. Ἀγαθὴ αἰ ἀλήθεια τὰς ὑποτάξ γνωρίζε ὁ Χριστιανός, αἰδομαῖ ἄλλοθ εἶναι γνωστό, ὡς τὸ τῆς διαρκὸς χαρῆς, τὸ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου κ.τ.τ.

ποφύρου, και μεγάλα και μικρά κάνει να φαίνονται τα κακά, που μας έρχονται. Και διά να έννοήσετε τούτο, δέν θα σάς φέρω παραδείγματα και διά τας δύο αυτές απόψεις από μακρυνά, αλλά από τα γεγονότα που συνέβησαν εις ημάς. Ίδού λοιπόν οι μὲν πτωχοὶ ἔλοι διέφυγον Β και ὁ λαός ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν κίνδυνον και εἶναι τελείως ἴσχυροι· ἐκεῖνοι ὅμως που ἠσκολοῦντο μὲ τὰ δημόσια πράγματα, οἱ ἱπποπόφοι, οἱ ἀγωνοθέται και οἱ ἔχοντες ἄλλας δημοσίας ὑπηρεσίας, εἰς τὴν φυλακὴν εὐρίσκονται τώρα και διά τὸν ἑσχατον κίνδυνον φοβοῦνται και δι' ὅσα ἔλοι ἔκαμον, αὐτοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι και ζοῦν μὲ διαρκῆ φόβον και ἀπὸ ἄλλους εἰς ἀβυσσῆσαν κατὰστασιν εὐρίσκονται τώρα, ὅχι διά τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων, ἀλλά διότι εἶναι ἀσυνήθιστοι εἰς αὐτά, ἐπειδὴ πρωτότερα ἐπέρασαν τὴν ζωὴν τους μὲ τρυφήν.

2. Πολλοὶ λοιπὸν τοὺς ὁποίους παρηγορήσαμεν και συμβουλεύσαμεν μὲ γενναϊότητα να ὑποφέρουν τὰ κακά, C που τοὺς συνέβησαν, ἔλεγον, ὅτι κανένα τέτοιο πράγμα ποτὲ δέν σοκέφθημεν, ὅτε γνωρίζομεν τοιαῦτα να φιλοσοφώμεν. διά τοῦτο ἔχομεν ἀνάγκην πολλῆς παρηγορίας.

* Ἄλλοι πάλιν νομίζουν, ὅτι ἡ ὑγεία εἶναι ἡ αἰτία τῆς καρῆς, δέν εἶναι ὅμως. Πολλοὶ, πράγματι, ἐξ ἐκείνων που εἶναι ὑγιεῖς, και αὐτοὶ μυριάκις ἠχκήθησαν να ἀποθάνουν, διότι δέν ἠμποροῦσαν να ὑποφέρουν τὴν ἀδικίαν που τοὺς ἐγένοντο. * Ἄλλοι πάλιν θεωροῦν ὡς αἰτίαν διαρκούς καρῆς τὸ να ἀπολαμβάνουν δόξαν και ἔχουν ἀρχὰς και ἐξουσίας, και ἀπὸ πολλοὺς να κολακεύωνται. Και διαπὶ να λέγω τὰς ἄλλας ἀρχὰς: Διότι και ἂν εἰς αὐτὴν τὴν βασιλείαν ἀνέλθωμεν διά τοῦ λόγου, D και ἐκεῖνον που ζῆ μὲ αὐτὴν (τὸν βασιλεῖα) θά ἴδωμεν να τὸν περιβάλλον στενοχωρία και τόσον περισσότερας λύπας να ἔχη, ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ ὄγκος τῶν υποθέσεων, που τὸν περιστοιχίζουν. Και ποῖα ἡ ἀνάγκη να λέγω τοὺς πολέμους και τὰς μάχας και τὰς παρὰ τῶν βαρβάρων ἐπαναστάσεις; Παλλὰς φορές αὐτοῖς, που εἶναι μέσα εἰς τὰ ἀνάκτορα φοβεῖται. Διότι πολλοὶ ἐκ τῶν βασιλέων, ἐνῶ διέφυγον τὰς κείρας τῶν ἐκθρόνων των, δέν διέφυγον τὰς ἐπιβουλάς τῶν σωματοφυλάκων των. Τάσαι δὲ εἶναι αἱ αἰτίαι, που προξενοῦν λύπας εἰς ἐκεῖνους, που βασιλεύουν, ὅσα εἶναι τὰ κύματα εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐὰν δὲ ἡ βασιλεία ἀδυνατῆ να παράσχη βίον χωρὶς λύπας, τί ἄλλα θά ἠμπορέσῃ να κατορθώσῃ τούτο; Ἀπὸ μὲν τὰ κοσμικὰ πράγματα κανένα· E μόνον τοῦ Παύλου τὸ λόγιον, τὸ σόντομον τούτο και ἄπλουν, αὐτὸ θά μὲς ἀνοίξῃ τὸν θησαυρὸν τούτων.

Δέν χρειάζονται πολλοὶ λόγοι, ὅτε μακροὶ και ρητορικαὶ προτάσεις, ἀλλὰ ἕν μόνον καταλόγημεν καλά, αὐτὸ που

ἐλέγθη, θά εὐρωμεν τὸν δρόμον, που φέρει εἰς τούτο. Διότι δέν εἶπεν ἀπλῶς, «Χαίρετε πάντοτε,» ἀλλὰ προσέθεσε τὴν αἰτίαν τῆς διαρκούς καρῆς εἰπών, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (Φιλ. 3, 4), διότι ἐκεῖνος, που χαίρει τὴν καρὰν, που προέρχεται ἐκ τῆς ἐνώσεως μας μετὰ τοῦ Κυρίου, κανένα σωμαδὸν δέν θά ἠμπορέσῃ να τοῦ τὴν ἀφαιρέσῃ. 123 A Διότι ὅλα μὲν τὰ ἄλλα, διά τὰ ὁποῖα χαίρομεν, ἄστατα εἶναι, γρήγορα μεταβάλλονται και εὐκολα ἀλλοσιώνονται. Και δέν ἔχουν τοῦτο μόνον τὸ κακόν, ἀλλὰ και τὸ θῆ και ἂν τυχὸν μείνουν εἰς ἡμᾶς δέν παρέχουν τόσην καρὰν, ὥστε να ξεουδετερώσουν και ἐποκιάσουν τὴν λύπην, που παρέχουν ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα. Ὁ φόβος ὅμως τοῦ Θεοῦ ἔχει και τὰς δύο αὐτὰς ιδιότητας και σταθερὸς και ἀμετακίνητος εἶναι και τόσην ἀνοσιλεύει καρὰν, ὥστε καθόλου δέν ἀσθανόμεθα τὰ δυσάρεστα τῆς ζωῆς. Διότι ἐκεῖνος, που φοβεῖται τὸν Θεόν, ὅπως πρέπει, και εἰς αὐτὸν ἔχει θάρρος, ἔχει τὴν ῥίζαν τῆς ἡδονῆς και τὴν πηγὴν κάθε εὐθυμίας. Και ὅπως εἰς ὑπεριον πέλαγος, διὰν πῶσῃ μικρὴ σπῆδα, ἐξαφανίζεται ἀρέσως, ἔτσι και ὅσα λυπηρὰ ἂν πέσουν ἐπάνω εἰς ἐκεῖνον που φοβεῖται τὸν Θεόν, B σὸν να πῆτουν εἰς ἀχανὲς πέλαγος καρῆς, σβένονται και χάνονται.

Και τὸ πρόγρητι θαυραστὸν προπάντων εἶναι τούτο, θῆ, ἐνῶ τὰ λυπηρὰ εἶναι παρόντα, αὐτὸς ἐξακαλοῦσθαι να χαίρῃ. Διότι, ἐὰν μὲν τίποτε δέν ὑπῆρχε, που να τοῦ προξενῆ λύπην, δέν θά ἦτο μεγάλο πράγμα δι' αὐτὸν τὸ να ἠμπορῆ διαρκῶς να χαίρῃ· τὸ να ὑπάρχουν ὅμως εἰς αὐτὸν πολλὰ λυπηρὰ, και αὐτὸς να εἶναι ἀνώτερος ὄλων και μέσα εἰς αὐτὰ αὐτὸς να εὐφραίνεται, τούτο εἶναι τὸ παράδοξον. Και ὅπως τοὺς τρεῖς παῖδας κανεῖς δέν ἠθέλε θαυμάσει, διότι δέν θά ἐκαίνοντο, ἐὰν ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τὴν κέρμιν τῆς Βαβυλώνας, (διότι ἐκεῖνο που προκάλεσεν ἐκπληξιν εἰς ἄλλους ἦτο τούτο, θῆ ἂν και εἴμειναν μέσα εἰς τὴν φωτιάν τόσον χρονικὸν διάστημα, ἐξῆλθον μὴ χαρούμενοι ἀπὸ ἐκείνους, C που δέν εἴμειναν καθόλου), τὸ ἴδιον και διά τοὺς ἁγίους εἶναι δυνατὸν να εἴπωμεν, θῆ ἂν κανεῖς δέν τοὺς ἤραχτο πειρασμός, δέν θά τοὺς ἐθαυμάζομεν, διότι διαρκῶς θά ἔκαμον. Ἐκεῖνο ὅμως, που εἶναι ἐκκλησιακὸν και τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν υπερβαίνει εἶναι τούτο, θῆ ἂν και ἀπὸ παντοῦ τοὺς περιεκύκλωνον ἀναριθμητὰ κύματα πειρασμῶν, ἦσαν εἰς καλύτεραν ψυχικὴν κατὰστασιν ἀπὸ ἐκείνους, που ἀπελάμβανον καθαρὰν και ἀδιαιτάρακον γαλήνην.

* Ὅτι μὲν λοιπὸν κανένα τρόπον ζωῆς, ἔξω τῆς χριστιανικῆς πίστεως εὐρισκόμενον, δέν εἶναι δυνατὸν να εὐρη κανεῖς· να ἔχη διαρκῆ καρὰν εἶναι φανερὸν ἐξ ὅσων εἴπωμεν

ὅτι δὲ ὁ πνεύς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ διαρκούς καρδίας **D** καὶ τοῦτο πάλιν θὰ προσπαθῶμεν νὰ ὄσας ἀποδείξω, ὅχι διὰ τὸ νὰ μάθετε μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ζηλεύσετε τὸν χωρὶς λύπην βίον.

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι ἕνας, ὁ ὁποῖος δὲν ἀσθάνεται νὰ εἶναι ἔνοχος εἰς τίποτε, ἔχει καλὴν μαρτυρίαν τῆς συνεκδήσεώς του, ἔχει μέγαν πόθον διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, καὶ περιμένει τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδων ποὺ ἔχει· τὴν πράγμα αὐτὸν, λέγε μου σὲ παρακαλῶ, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ἐμβάλῃ σὲ λύπην; Ὁ θάνατος δὲν θεωρεῖται ἀπ' ὅλα τὰ πλέον ἀντιφόρον πράγματα; καὶ ὅμως ἡ ἀναμονὴ τοῦτου ὅχι μόνον δὲν τοῦ προξενεῖ λύπην, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐφραίνει πολὺ. Διότι γνωρίζει ὅτι ἡ παρουσία τοῦ θανάτου εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κόπους καὶ δρόμος, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὰ στέφανα καὶ τὰ βραβεῖα, ποὺ εἶναι φυλαγμένα δι' ἐκείνους, ποὺ ἀγωνίσθησαν διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν. Ἐ Ἄλλὰ ἂν τὸν εὖρη παράκαιρος θάνατος τέκνων; Καὶ τοῦτο θὰ τὸ ὑποφέρῃ μετὰ γενναίτητα καὶ θὰ εἰπῇ τὰ λόγια τοῦ Ἰωβ. «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφῆρεσεν» ὅπως ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον ἔτσι καὶ ἔγινε· τὸ ὄνομά του ὡς εἶναι εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἰωβ 1, 21). Ἐὰν δὲ θάνατος καὶ ἀπώλεια τέκνων δὲν ἠμπορῇ νὰ τὸν λυπήσῃ, πολὺ περισσότερον ζημία χρηματικὴ καὶ ἀτιμία καὶ κατηγορία καὶ διαβολαὶ τὴν τόσον μεγάλην καὶ γενναίαν ψυχὴν δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐγγίσουν, ὅτε πόνος σώματος, διότι καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐρασιγώνοντο μὲν, ἀλλὰ δὲν ἔλυποντο. **184** Ἄ Μεγάλον πρᾶγμα λοιπὸν καὶ τοῦτο· τὸ πολὺ μεγαλύτερον ὅμως εἶναι, ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἔλυποντο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὰς μάστιγας τὰς ἐλάμβανον ὡς ἀφορμὴν, διὰ νὰ κείρουν περισσότερον, διότι κατηζυώθησαν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀτιμωθῶν (Πράξ. 5, 41). Ὑβρίσε κάποιος καὶ περιέπαιξε τὸν τοιοῦτον; Ἄλλ' ἐδιδάκθη ἀπὸ τὸν Χριστὸν νὰ κείρῃ διὰ τὰς ὑβρεῖς. «Χαίρετε, λέγει, καὶ ζωηρὰ ἐκδηλώσατε τὴν καρὰν σας, ὅταν οἱ ἄνθρωποι θὰ εἰπουν ψευδόμενοι παντὸς εἴδους κακολογίας καὶ κατηγορίας ἐναντίον σας δι' ἐμέ, διότι ἡ ἀνταποδῆσά σας εἰς τοὺς οὐρανοὺς θὰ εἶναι μεγάλη.» (Ματθ. 5, 11—12). Ἄλλὰ εἰς ἀσθένειαν οὕτως περιέπεσε; Ἦκουσεν ἄλλον, ποὺ τὸν συμβουλεύει λέγων· «Ἐν καιρῷ ἀσθενείας καὶ πτωχείας εἰς αὐτὸν (τὸν Θεόν) νὰ ἔκῃρῃ πεποιθῆσιν, **B** διότι ὅπως εἰς τὴν φωνὴν δοκιμάζεται ὁ χρυσοῦς, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται δοκίμοι μετὰ τὴν κάμνον τῆς ταπεινώσεως» «Σοφ. Σειρ. 2, 4, 5). Ὅταν λοιπὸν ὅτε θάνατος, ὅτε ζημία χρηματικὴ, ὅτε ἀσθένεια σώματος, ὅτε ἀτιμία, ὅτε ἐμπαιγμός, ὅτε τίποτε ἄλλο ἐκ τῶν τοιούτων καθόλου δὲν ἠμπορῇ νὰ τὸν λυπήσῃ, ἀλλὰ μάλλον νὰ τὸν εὐχαρι-

στῆ, ποῖαν ἀφορμὴν λύπης θὰ ἔκῃρ οὕτως ποτε; Τί λοιπὸν, δὲν ἔλυποντο οἱ ἄγιοι; λέγει. Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον ποὺ λέγει· «Μεγάλῃ λύπῃ ὑπάρχει μέσα μου· καὶ πόνος συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας μου;» (Ρωμ. 9, 2). Μὰ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὰ θαυμασίον, ὅτι ἡ λύπη κέρτος καὶ εὐχαριστήσιν ἀπὸ τὸ πένθος ἔφερε. Διότι ὅπως αἱ μάστιγες ὅχι πόνους, ἀλλὰ καρὰν ἔφερον, ἔτσι πάλιν καὶ ἡ λύπη τοὺς μεγάλους ἐκείνους στεφάνους ἐπρομήθευε. **C** Καὶ τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι εἰς μὲν τὰ κοσμικὰ πράγματα ὅχι μόνον ἡ λύπη, ἀλλὰ καὶ ἡ καρὰ προξενεῖ τὴν ἐσκατὴν ζημίαν, εἰς δὲ τὰ πνευματικὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον γίνεται, ὅχι μόνο ἡ καρὰ, ἀλλὰ καὶ ἡ λύπη φέρει πολλὴν θησαυρὸν ἀγαθῶν, καὶ ἰσοῦ μετὰ πόνον τρόπον. Χαίρει κάποιος μετὰ τὸ κόσμου, πολλές φορές, διότι εἶδε ἐκθρόν του νὰ δυστυχῇ καὶ μετὰ τὴν καρὰν αὐτὴν οὐρεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν κόλασιν. Λυπεῖται πάλιν ἄλλος, διότι εἶδε τὸν ἀδελφόν του νὰ πέσῃ καὶ μετὰ τὴν λύπην ταύτην προσελάκει εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ σὲ μέγανον θαθρὸν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. **D**

Βλέπετε πῶς ἡ κατὰ Θεὸν λύπη ἀπὸ τὴν καρὰν τοῦ κόσμου εἶναι καλυτέρα καὶ χρησιμεύερα; Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος ἔλυπετο δι' ἐκείνους, ποὺ ἠμάρτανον, δι' ἐκείνους, ποὺ δὲν ἐπίστευον εἰς τὸν Θεόν καὶ διὰ τὴν λύπην ταύτην τοῦ ἐπεφιλιάσαστο πολλὸς μῆθος. Διὰ νὰ κάμω δὲ σαφέστερον αὐτὸ ποὺ λέγω, καὶ πεισθῆτε, ὅτι, ἂν καὶ εἶναι παράξενον αὐτὸ ποὺ εἶπα, εἶναι ὅμως ἀληθές, καὶ ὅτι τὸ μοιρολόγι συντελεῖ νὰ ἐσκάσουν οἱ πονεμένες ψυχὰς καὶ ἀνακουφίζει τὴν θεοαρμμένην συνειδήσιν, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι πολλές γυναῖκες πολλάκις, ποὺ ἔκασαν παιδιὰ προσφιλέστατα, ἂν ἐμποδισθῶν νὰ δακρῦσουν καὶ θρηνησοῦν καὶ κλαύσουν, σκάζουσι ἀπὸ τὴν λύπην τοὺς καὶ ἀποθνήσκουσι, **E** ἂν δὲ κάμουν ὅλα ὅσα κάνουν οἱ λυπημένοι, ἀνακουφίζονται καὶ παρηγορῶν ἀπ' αὐτὰ παίρνουν. Καὶ τί τὸ παράδοξον ἂν εἰς γυναῖκας τοῦτο συμβαίη, ἀφοῦ τὸ ἴδιον ἠμπορεῖ νὰ ἰδῇ κανεὶς, ὅτι παθαίνει καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης; Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἔλεγε· ἀφῆσατέ με, εἰς κλαῦσιν πυκρά· μὴ ἐπιμένετε νὰ με παρηγορῆτε διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ γένους μου» (Ἠσ. 22, 3). Ὡστε ὑπάρχει λύπη ποὺ πολλές φορές φέρει παρηγορίαν. Ἐὰν δὲ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου συμβαίη τοῦτο, πολὺ περισσότερον εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα μετάνοιαν, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς σωτηρίαν. Καὶ διὰ τὴν μετάνοιαν αὐτὴν κανεὶς ποτε δὲν θὰ μεταμεληθῇ.» (Β'. Κορ. 7, 10). Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι τοῦτο τὸ χωρὶν εἶναι ἀσαφές· **185** Ἄ τὸ νόημα τοῦ δὲ εἶναι τὸ ἑξῆς· Ἄν λυπηθῆς διὰ κρῆματα, τίποτε δὲν ἀφέλη-

σες τὸν ἑαυτὸν σου ἂν λυπηθῆς, διότι ἡσθένηρες, τίποτε δὲν ἐκέρδιες, ἀλλὰ καὶ περισσότερον τὸν ἑαυτὸν σου ἔβλαψες.

Β. Καὶ πολλοὺς ἐγὼ τοῦλάχιστον ἤκουσα, ποὺ ἐδοκίμασαν τὴν τοκαῦτην λύπην καὶ κατόπιν κατέκρινον τὸν ἑαυτὸν τους λέγοντες· τί τὸ ὄφελος ἐκ τοῦ ὅτι ἐλυπήθηκα; οὐτε τὰ κρήματα, ποὺ ἔκασα, ἐπίρρα πίσω καὶ τὸν ἑαυτὸν μου ἔβλαψα. Ἄν ὅμως λυπηθῆς δι' ἁμαρτίαν, καὶ ταύτην ἐξήλειψας καὶ μεγάλην καρὰν ἀπήλαυσες. Ἄν λυπηθῆς διὰ τοὺς ἀδελφούς, ποὺ ἔπεσαν σὲ παράπτωμα, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου παρηγόρησες καὶ ἀνεκούφισες καὶ ἐκείνους διώρθωσες. Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι δὲν θὰ ὠφελήσῃς αὐτούς, ἐσὺ ὅμως θὰ ἔχῃς μεγάλην ἀνταρσιδίην. **Β.** Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι ἡ λύπη διὰ τοὺς περὶ σὲ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἔστω καὶ ἂν δὲν τοὺς ὠφελῶμεν καθόλου, φέρει εἰς ἡμᾶς μεγίστην ἁμοιότην, ἔκουσε τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ τὴν λέγει, ἢ μᾶλλον τὸν Θεὸν τὴν δι' ἐκείνου ὁμιλεῖ. Ὅταν δηλοδῆ ἔσπειρε μερικὸς νὰ κατασκόψουν τὴν πόλιν καὶ μὲ σίδηρον καὶ φωτιὰν νὰ καταστρέφουν ὅλα τὰ οἰκίσματα μαζί με ἐκείνους, ποὺ κατοικοῦσαν εἰς αὐτά, δίδει τὴν ἐξῆς διαταγὴν εἰς κάποιον· «Βάλε τὸ σπείριον εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἀναστενάζουν καὶ ἔχουν μεγάλην λύπην» (Ἰεζ. 9, 4). Καὶ εἰς ἄλλους ἄφοι ἔδωκεν διαταγὴν καὶ εἶπεν, ὅτι «ἐπὶ τὸ ἁγιοστάσιόν μου ἀρχίστατε» (αὐτόθι στ. 8.) προσέθεσε· «ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὸ σημεῖον νὰ μὴ τοὺς θίξετε» (αὐτόθι). Διὰ ποῖαν αἰτίαν, λέγε μου σὲ παρακαλῶ; **Γ.** διότι ἂν καὶ καθόλου δὲν ὠφελούνη, ἀλλ' ὅμως ἀναστενάζουν καὶ θρηνοῦν δι' ὅσα ἔργα. Καὶ ἄλλους πάλιν ἐπικρίνει λέγων ὅτι ζῶντες με τρυφὴν καὶ διὰ τὴν κοιλίαν φροντίζοντες καὶ πολλὴν ἄνεσιν ἔχοντες, ὅταν εἶδον τοὺς Ἰουδαίους νὰ δὴνουντο εἰς ἀκραλωσίαν, δὲν ἐλυπήθησαν οὔτε ἔλαβον μέρος εἰς τὴν θλίψιν ἐκείνων καὶ ἐπιτιμητικῶς λέγει· «Δὲν συνεκινούνητο καθόλου διὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ἰωσήφ, (Ἀρῆς 6, 6). Ἰωσήφ ὀνομάζει δλον τὸν λαόν. Καὶ πάλιν· «Δὲν ἐξῆλθεν αὐτῆ, ποὺ κατοικοῦσε εἰς Αἴνάν, διὰ τὴν θρηνησὴν οἶκον, ποὺ συνώρευε με τὸν ἰοικὸν τῆς» (Μιχ. 1, 11). Διότι καὶ δικαίως ἂν τιμωροῦνται, θέλει νὰ λυπούμεθα μαζί τους, ἀλλὰ νὰ μὴ καίρωμεν, οὔτε εὐχαριστήσιν νὰ αἰσθανώμεθα. Διότι ἐὰν ἐγὼ, λέγει, ὁ ὅποιος τιμωρῶ, δὲν καίρω ὅταν κάνω τοῦτα, οὔτε εὐχαριστοῦμαι διὰ τὴν τιμωρίαν αὐτῶν διότι δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ (Ἰεζ. 18, 23) **Δ.** πρέπει καὶ σὺ τὸν Δεσπότην νὰ μιμησῇ καὶ δι' αὐτὸ ὀκρίθῃς νὰ λυπησῇ, διότι αὐτὸς (ὁ ἁμαρτωλὸς) προεκάλεισε τὴν δικαίαν τιμωρίαν του. Ὅποτε, ὅταν λυπῆται κάποιος κατὰ Θεόν, μεγάλην ὄψιν τὴν λύπην ὠφέλειαν ἀπολαμβάνει. Ὅταν λοιπὸν οἱ μαστιγωμένοι, ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ μα-

στιγνώνουν, εἶναι εὐτυχέστεροι καὶ ὅσοι ἀπὸ ἡμᾶς θλίβονται, ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ εὐρίσκονται ἔξω τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζοῦν με ἄνεσιν, εἶναι ἐπίσης εὐτυχέστεροι καὶ οἱ λυπούμενοι, ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ καίρουν, τί πλέον θὰ μᾶς γίνῃ ἄφορμὴ θλίψεως; Διὰ τοῦτο κανένα δὲν πρέπει νὰ καλοτυχιώμεν, παρὰ μόνον ἐκείνον, ποὺ ζῆ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὺς μόνον τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ Γραφὴ μακαρίζει. Διότι μακάριος εἶναι, λέγει, ὁ ἄνθρωπος, ποὺ δὲν ἐπῆγε ποτὲ εἰς συνέδριον καὶ συσκεψιν ἁμαρτωλῶν (Ψαλμ. 1, 1). «Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος τὸν ὅποιον θὰ παιδαγωγῆσῃς, Κύριε, **Ε.** καὶ θὰ τὸν διδάξῃς διὰ τοῦ νόμου σου» (Ψαλ. 3, 12). «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἰς τὸν ὄρατον τῆς ζωῆς των εἶναι ἄρεμτοι» (Ψαλ. 118, 1). «Μακάριοι εἶναι ὅσοι ἐκείνοι, ποὺ ἔχουν στηριχθῆναι τὴν πεποιθήσιν των εἰς αὐτόν» (Ψαλ. 2, 13). «Μακάριος εἶναι ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει τὸν Κύριον, ὡς Θεὸν αὐτοῦ» (Ψαλ. 32, 12). «Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον δὲν κατεδίκασεν ἡ ψυχὴ του διὰ ἁμαρτίας» (Σοφ. Σειρ. 14, 2). «Μακάριος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ φοβεῖται τὸν Κύριον» (Ψαλ. 111, 1). Καὶ ὁ Χριστὸς· πάλιν λέγει τὰ ἐξῆς· «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πενθοῦν διὰ τὰς ἁμαρτίας των, μακάριοι οἱ ταπεινοί, μακάριοι οἱ πρῶτοι, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ¹⁸⁶ **Α.** μακάριοι ἐκεῖνοι ποὺ δώκθησαν λόγῳ τῆς ἀρετῆς των» (Ματθ. 5, 3—10).

Βλέπει πᾶς παντοῦ κανένα ἐκ τῶν πλουσίων, οὔτε ἐκ τῶν εὐγενῶν, οὔτε ἐξ ἐκείνων, ποὺ ἀπολαμβάνουν δόξαν, δὲν μακαρίζουν οἱ θεοὶ νόμοι, ἀλλὰ ἐκείνον, ποὺ ζῆ με τὴν ἀρετὴν; Διότι ἐκεῖνο, ποὺ πρέπει νὰ ἐπιζητούμεν δι' ὅλων τῶν ἐνεργειῶν μας ἢ τῶν παθημάτων, εἶναι ὁ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ ἂν ταύτην τὴν ρίζαν ἐξ ἀρχῆς καταθέσῃς, δὲν μόνον ἄνεσος, οὔτε τιμὰ καὶ δόξα καὶ περιποίησις, ἀλλὰ καὶ ζημίαι, καὶ συκοφαντίαι, καὶ ὕβρεις καὶ ἄτιμία καὶ θάνατοι καὶ ὅλα γενικὰ καρποὺς καρδῆς θὰ θλαστήσουν διὰ σέ. Καὶ καθὼς αἱ ρίζαι τῶν δένδρων αὐτὰ μὲν εἶναι περραὶ, εἰς ἡμᾶς ὅμως γλυκυτάτους καρποὺς παράγουν, ἔτσι καὶ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, πολλὴν εὐχαριστήσιν θὰ μᾶς φέρῃ. **Β.** Γνωρίζουν ἐκ πείρας, ὅσοι πολλὰς φορὰς προσοικηθήσαν με πόνον ψυχικῆς καὶ ἔκυσαν δάκρυα, πόσῃν εὐφροσύνην ἀπήλαυσαν, πῶς καθροῦσαν τὴν συνειδήσιν των, πῶς ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὴν προσοικῆν με καλὰς ἐλπίδας. Διότι, ὅπως πάντοτε λέγω, ὅτι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἡ διάνοιά μας ¹⁸⁷ λυπεῖ καὶ μᾶς εὐφραίνει. Ἄν λοιπὸν τὴν κάμωμεν τέτοιαν, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι, θὰ ἔχωμεν

¹⁸⁶ Δηλαδή ἡ νεοπραγμία μας, ὡς κοινῶς λέγομεν, τὸ ὅτι δὲν σκοπεύομεθα χριστιανικῶς καὶ δὲν ἀντιμετωπιζομεν τὰ πράγματα με χριστιανικὸν πνεῦμα.

τὴν ἐγγύθειν πάσης καρδίας. Καὶ ὅπως τὸ σῶμα δοῖ τόσον ἢ φύσιν τῆς ἀτμοσφαιρας, ὅστε αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαί, ὅσον ἢ ἰδική του κατάστασις τὸ θλάττει καὶ τὸ ἰκρελεῖ, τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ μάλιστα σὲ πολὺ μεγαλύτερον βαθμόν. Διότι τὸ μὲν σῶμα κατ' ἀνάγκην δέχεται τὴν ἐπίδρασιν τῆς φύσεως, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν δὲν ὑπάρχει φυσικὸς ἐξαναγκασμός, ἀλλὰ τὸ πᾶν ὀφείλεται εἰς τὴν προαίρεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἂν καὶ ἀναριθμήτα ὑπέμεινε κακά, ναυαγία, πολέμους, Ἐπινασατάσεις, ἐπιβουλὰς, ἐφόδους ληστῶν καὶ ὅσα οὔτε νὰ ἀναριθμήσῃ δὲν ἴσχυρε κανεὶς διὰ τοῦ λόγου, καὶ καθημερινῶς ἀντίκρυζε τὸν θάνατον, ὅχι μόνον δὲν ἐλυπεῖτο, ὅστε ἐστενοχωρεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἐκαυχῆτο καὶ ἔκαιρε καὶ ἔλεγε· ἐκαίρω διὰ τὰ παθήματα ποῦ ὑποφέρω καὶ ἀναπεληράνω τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν παθμάτων τῆς σαρκὸς μου. (Κορ. 1, 24). Καὶ πάλιν· ὅχι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ τὰς θλίψεις (Ρωμ. 5, 3)· ἢ δὲ καύχησις εἶναι ἀνώτερος βαθμὸς ἡδονῆς.

4. Ἄν λοιπὸν ἐπιθυμῆς νὰ ἔχῃς καρὰν, μὴτε κρήματα, μὴτε ὑγιάν σῶματος, **Δ** μὴτε δόξαν, μὴτε ἔξουσίαν, μὴτε καλοπέρασιν, μὴτε τραπέζια πολυτελεῖ, μὴτε μεταξωτὰ φορέματα, μὴτε κωράφια ἀκριβά, μὴτε σπῖτια λυπηρὰ καὶ ἐπίσημα, μὴτε ἄλλο τι παρόμοιον μὲ αὐτὰ, καθόλου νὰ μὴ ἐπισημα, ἀλλὰ τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφίαν νὰ ἀσκήσῃ, καὶ τὴν ἀρετὴν νὰ ἀκολουθῆς καὶ τίποτε οὔτε ἀπὸ ὅσα σοῦ συμβαίνουν κακά, οὔτε ἀπὸ ὅσα εἶναι ἐπόμενον νὰ σοῦ συμβοῦν, δὲ ἠμπορέσουν νὰ σὲ λυπήσουν. Τὶ λέγεις νὰ σὲ λυπήσουν; Εὐχαριστήσῃς νὰ σοῦ προσθέσουν, ἐκεῖνα ποῦ τοὺς ἄλλους λυποῦν. Διότι καὶ μύστιγες, καὶ θάνατος, καὶ ζημιαί, καὶ κακολογίαί, καὶ κοκοποιήσεις καὶ ὅλα τὰ τοιαῦτα, **Ε** ὅταν τὰ ὑποφέρωμεν πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουν αὐτὸ ὡς ρίζαν, πολλὴν καρὰν εἰς τὴν ψυχὴν μας εἰσάγουν.

Διότι κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς κἀμὴ δυστυχέει, ἂν ἡμεῖς τοὺς ἐαυτοὺς μας δὲν κἀρωμεν, καθὼς πάλιν οὔτε μακαρίους, ἂν ἡμεῖς μόνοι μας δὲν γίνωμεν τοιοῦτοι, μὲ τὴν βοήθειαν πρῶτον τῆς θείας χάριτος. Καὶ διὰ νὰ ἐνοήσετε καλὰ, ὅτι αὐτὸς μόνον, ποῦ φοβεῖται τὸν Κύριον, εἶναι μακάριος, ὅχι ἀπὸ τὸ παρελθόντα, ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα μᾶς συνέβησαν, θὰ σὰς τὰ ἀποδείξω. ¹⁸⁷ **Α** Ἐκινδένευσε νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ πόλις μας τελείως καὶ ἐκ μὲν τῶν πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀνδρῶν κανεὶς δὲν ἐπαύθη καὶ μακρὰν αὐτῆς ἔτρεχον. Ἐκεῖνοι ὅμως, ποῦ ἐφοβῶντο τὸν Θεόν, ποῦ ἔμενον εἰς τὰ μοναστήρια, αὐτοὶ μὲ πολὺ θάρρος ἦλθαν καὶ ὅλα τὰ ἐτακτοποίησαν. Τόσον ἀνίκητα ἐφάνηκαν νὰ τοὺς ἐκφοβήσουν καὶ

βάλλουν εἰς ἀγωνίαν τὰ κακά, ποῦ μᾶς συνέβησαν καὶ αἱ ἀναμενόμενα τιμωρίαί, ὥστε ἂν καὶ ἐκάθητο μακρὰ ἀπὸ τὴν συμφορὰν καὶ κανένα κοινὸν μὲ αὐτὴν δὲν εἶχον, μὲ τὴν θέλησιν τῶν ἔπεισαν εἰς τὸ μέσον τῆς φωτιᾶς καὶ ἄλους μᾶς ἐγλότωσαν ἀπ' αὐτὴν. Καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον προκαλεῖ εἰς ὄλου φόβον καὶ φοβίαν, **Β** ὁ θάνατος, τοῦτο αὐτοὶ τὸ ἐδέχθησαν μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ μὲ μεγαλύτεραν εὐχαριστήσιν ἔτρεχον εἰς αὐτὸν ἀπ' ὅσων ἄλλαι ἔτρεχον εἰς ἀζήωματα καὶ τιμὰς. Διότι ἐγνώριζον ὅτι μεγίστη τιμὴ καὶ ἐξουσία εἶναι τοῦτο, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἀπέδειξαν ὅτι αὐτοὶ εἶναι ὁ μόνος μακάριος, ὁ ὅστις ἀκολουθεῖ τὴν φιλοσοφίαν τῶν οὐρανῶν καὶ καρμίαν μεταβολὴν δὲν δέχεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ, ὅστε ὑπομένει καρμίαν δυστυχίαν, ἀλλὰ ἀπολαμβάνει διαρκῆ εὐτυχίαν, καὶ περιγελᾷ ὅλα ὅσα φαίνονται ὅτι εἶναι λυπηρὰ. Καὶ τώρα ἐκεῖνοι, ποῦ εἶχον τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ ἀζήωματα κατέχοντα ἀπὸ λύπης, διότι μένουσιν εἰς τὴν φυλακὴν, φοροῦν ἀλυσιδεσ καὶ κάθε ἡμέραν περιμένουν τὸν θάνατον. **Γ** Αὐτοὶ ὅμως ἀπολαμβάνουν καθαρωτάτην ἡδονὴν καὶ ἂν ἀκόμη ἴσχυ νὰ πάθουν κανένα κακόν, καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ φαίνονται εἰς τοὺς ἄλλους φοβερά, αὐτὰ εἶναι εἰς αὐτοὺς ἐπιθυμητὰ, διότι γνωρίζουν ὅτι θαδίζον τὸν δρόμον τῆς ζωῆς καὶ τοὺς περιμένει, ὅταν φύγουν ἀπὸ τὴν ζωὴν ταύτην. Καὶ μὲ τόσην ἀκριβείαν καὶ τάξιν ζοῦν καὶ περιφρονοῦν τὸν θάνατον, ἐν τοῦτοις λυποῦνται διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπ' αὐτὸ πάλιν μεγίστην ὑφέλειαν ἀπολαμβάνουν.

Ἄς φροντισόμεν λοιπὸν μὲ προθυμίαν διὰ τὴν ψυχὴν μας καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα κακά δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς λυπήσῃ. Ἄς παρακαλοῦμεν δὲ τὸν Θεὸν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖνους, ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὰς φυλακάς, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν συμφορὰν, ποῦ τοὺς περιμένει. Διότι ἠμποροῦσεν ὁ Θεὸς διὰ μᾶς νὰ πάσῃ τὰ κακά, **Δ** καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ μείνῃ οὔτε ἕκνος αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ γυρίσωμεν πάλιν εἰς τὴν ἀμέλειαν τὴν πνευματικὴν, ποῦ εἶχομεν πρωτότερα, οἰγὰ-οἰγὰ σταματᾷ τὴν ὀρμὴν τοῦ κειμήριου τῶν κακῶν τούτων καὶ ἔτσι μᾶς κάνει νὰ μένωμεν εἰς τὴν ἴδιαν εὐσέβειαν. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές καὶ ὅτι πολλοὶ θὰ ἐγυρῶσιν εἰς τὸν πρῶτον ἁμαρτωλὸν θῖον, ἂν θὰ ἔπαυε σύντομον ὅλο τὸ κακόν, φαίνεται ἐκ τοῦ ἔξης:

Ἀκόμη μένουσιν τὰ λεψύανα τῆς συμφορᾶς καὶ ἀκόμη ἀγνωστοί εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ βασιλέως καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ διεκτιμῶν τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως ὅλοι εἶναι εἰς τὰ δεσπῆ καὶ ὅμως πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κέρουν μπάνιο, τρέχουν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐκτελοῦν διάφορες ἀνοήσεις. **Ε** ἀσελγαίνουσι, κερτοῦσι, κο-

ρεύουν, σούρουν μαζί τους γυναίκες. Ἐὰν γὰρ ποίας συγγνώμης θὰ εἶναι ὄξιοι, ποίας ἀπολογίας; μᾶλλον δὲ ποίας κολάσεως καὶ τιμωρίας δὲν θὰ εἶναι ὄξιοι; Ἡ κεφαλὴ τῆς πόλεως εἶναι εἰς τὸ δεσποτικόν, τὰ μέλη ἡμῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν ἔσχατον, ἀγνωστος εἶναι ἡ περὶ τούτων ἀπόφασις, καὶ σὺ κορεύεις, λέγε μου, σὲ παρακαλῶ, καὶ παύεις καὶ γελάς;⁶⁸ Ναί, λέγει, διότι δὲν ὑποφέρωμεν νὰ εἰμεθα ἄλοιστοι. Ὡ, τὸ ἀδιάντροπος σκέψις! Ὡ, τὴ μικροπρεπὴς καὶ διεφθαρμένη ἰδέα. Πόσοι ἔχουν περάσει, λέγε μου, σὲ παρακαλῶ, μήνες; πόσα χρόνια; Δὲν ἔχουν περάσει ἄκομῃ εἴκοσι ἡμέρες ἀπὸ τότε ποὺ ἀπεκλείσθη ἀπὸ τὸ λουτρὸν!⁶⁹ Α καὶ σὺν νὰ εἶπες μείνει ἄλόκληρον χρόνον χωρὶς νὰ κάμῃς μὴνίον δυσφορίας καὶ στενωχωρείας; Αὐτὰ ἔκανες, λέγε μου, ὅταν ἀνέμενες ἔσφοδον στρατιωτῶν, ὅταν κάθε ἡμέραν ἐπερίμενες νὰ ἀποθάνῃς, ὅταν εἰς τὰς ἐρήμους ἔφευγες καὶ εἰς τὰς θουνοκορφὰς ἔτρεκες; Ἐὰν κάποιος τότε σοῦ προέτεινε ἄλόκληρον χρόνον νὰ μείνῃς χωρὶς λουτρὸν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, ποὺ σὲ κατεῖχε, δὲν θὰ ἐδέχεσο πρόθυμα τὴν πρότασιν αὐτοῦ τούτου καὶ δὲν θὰ ὑπέμενες τοῦτο; Ἐνῶ λοιπὸν πρέπει νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεόν, ποὺ χωρὶς καρμῖαν ζημίαν σὲ ἀπέλλαξεν ἀπ' αὐτὰ, σκιρτῆς πάλιν καὶ ἐθουβρίζεις, καὶ ἐπειδὴ ἐπέρασεν ὁ φόβος, ἐπανήλθες πάλιν σὲ μεγαλυτέραν ἀδιαφορίαν διὰ τὰ πνευματικὰ καὶ σὲ ἐπιθυμίαν διὰ διασκεδάσεις; Β Τόσον ὀλίγον σὲ συνεκίνησαν τὰ κακὰ, ὥστε καὶ λουτρὸν νὰ ἐπιθυμήσῃς; Διότι καὶ ἐλευθέρῳ ἦν ἦτο ἡ εἰσοδος εἰς τὸ λουτρὸν, δὲν θὰ ἦτο ἰκανὴ ἡ συμφορὰ ἐκείνων, ποὺ ἀκόμῃ κρατοῦνται εἰς τὰς φυλακάς, καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι σὲ δύσκολον θέσιν νὰ τοὺς πείσουν νὰ λησιμονήσουν κάθε τρυφήν; Ἡ ζωὴ ἀνθρώπων κινδυνεύει καὶ σὺ λουτρὸν θυμάσαι καὶ καλοπέρασιν θέλεις; Ἀδιαφορεῖς, διότι διέφυγες πᾶρα τὸν κίνδυνον; Πρόσεξε, μήπως, μὲ ὅσα κάνεις, παραστῆ ἀνάγκη νὰ σοῦ ἔλθῃ μεγαλυτέρα τιμωρία καὶ συντελέσῃς νὰ σοῦ ἔλθῃ πάλιν ἡ ἀπειλή, ποὺ ἔφυγες, μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα καὶ πάθος ἐκείνο, ποὺ λέγει ὁ Χριστὸς περὶ τῶν δαιμόνων. Διότι ὅταν ἐξέλθῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ μετενόησας, λέγει, C καὶ ἔπειτα εὖρη τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σαρωμένον καὶ στολισμένον, δηλαδὴ ὀδυρόμενον καὶ ἠπρόσεκτον τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ ἄλλα πνεύματα, πονηρότερα ἀπ' αὐτὸ, παύονται καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἔτσι γίνονται τὰ ὑστερινὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα. (Λουκ. 11, 24—26). Ἐὰν φοβηθῶμεν ἑαυτὸν καὶ ἡμεῖς,

68. Παρόμοιον γίνεται σήμερον μὲ τοὺς... φιλανθρωπικούς χοροὺς.

μήπως, ἀφοῦ ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ τὰ προηγούμενα κακὰ, μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκεῖνα ἐπύραμεν εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν κατὸν ἀδιαφορίαν μας. Γνωρίζω ὅτι σεις εἰσθε καθαροὶ ἀπὸ τὴν αἰσθησὶν αὐτῆν πράξιν, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἐκείνους, ποὺ κάμνουν τὴν ἀσκησίαν αὐτὴν, νὰ ἐμποδίζετε, νὰ τιμωρῆτε νὰ σωφρονίζετε, διὰ νὰ καίρωμεν πάντοτε, καθὼς ὁ Παῦλος διέταξε καὶ μὲ τὰ κατορθώματά μας καὶ τὴν φροντίδα διὰ τοὺς ἄλλους πολλὴν καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀπαλούσαμεν τὴν ἀμοιβήν, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. D διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς εἶναι ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, πᾶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΑΤΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΧΟΜΕΝΗΣ⁶⁴ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΚ ΤΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΘΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑ ΜΗ ΟΡΚΙ-
ΖΩΤΑΙ ΤΙΣ.

1. Πολλήν πνευματικὴν τρυφήν ἀπηλλασάτε ἀπὸ τοῦς ἁγίους μάρτυρας **Ε** κατὰ τὰς παρελθούσας αὐτὰς ἡμέρας ἐ-
κορτάσατε ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἐορτὴν ἐσαρκήσατε τὰ καλὰ
σκιρτήματα εἶδате πλευρὲς ἀνοιγμένους καὶ λαγαρὰ κατα-
κομμένα, αἷμα ἀπὸ παντοῦ νὰ κύνεται, ἀναριθμητὰ εἶδη θα-
σανιστηρίων. Εἶδате ἀνθρωπίνην φύσιν νὰ ἐπιδεικνύη ὑπερ-
φυσικὰς ἰδιότητας καὶ στεφάνια ἀπὸ αἷμα νὰ πλέκονται. Ἐκο-
ρεύσατε καλὸν κορὸν, διότι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πόλεως οὐκ
περιέφερον ὁ καλὸς οὗτος στρατηγός, ¹⁵⁹ **Α** ἤρως ἤρωκ ἡ ἁ-
σθένεια μᾶς ἠγάγακε νὰ μένουμεν παρὰ τὴν θέλησίν μας εἰς
τὸ σπύτι. Ἐν τοίοις ἂν καὶ δὲν ἐλάθωμεν μέρος εἰς τὴν ἐορτήν,
ἐλάθωμεν ὅμως μέρος εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἐορτῆς. Ἄν καὶ τὴν
πανήγυριν δὲν ἀπηλάσασαμεν, ὅμως ἐλάθωμεν μέρος εἰς τὴν ἰδι-
κὴν σας εὐφροσύνην. Διότι τέτοια εἶναι τῆς ἀγάπης ἡ δύνα-
μις ἐκείνους, ποὺ δὲν ἀπολαμβάνουν, τοὺς κάνει νὰ χαίρουν,
ὅπως ἐκείνοι, ποὺ ἀπολαμβάνουν, ἐπειδὴ τοὺς πείθει νὰ θεω-
ροῦν κοινὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν πλησίων ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο ἂν
καὶ ἐκατήμερον εἰς τὸ σπύτι, ἔχαιρον μαζὶ με ὅσας καὶ, ἐνῶ ἀκό-
μη δὲν ἔγινε τελείως καλὰ, ἐσηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ
ἔτρεξα σὲ ὅσας, διὰ νὰ ἰδῶ τὰ ποθητὰ σας πρόσωπα καὶ νὰ λά-
βω μέρος εἰς τὴν παρούσαν ἐορτήν.

Διότι θεωρῶ ὅτι ἡ παρούσα ἡμέρα εἶναι πολὺ μεγάλη
ἐορτή, **Β** λόγῳ τῆς παρουσίας τῶν ἀδελφῶν μας, οἱ ὅποιοι τὴν
πόλιν μας σήμερον ἐκαλλώπισαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐστόλι-
σαν. Λαθὲς παρίσταται σήμερον μαζὶ μας διαφέρων μὲν ἀπὸ ἡ-

64. Ἐπισχομένη ἐκαλεῖτο ἐν Κωνσταντινῇ, ὡς ἀναφέρει Γρηγόριος ὁ Νύκτες, καὶ ἐν Συρίᾳ ἡ ἐορτὴ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, ἧτοι τῆς ἐπισχομένης ἀνθρωπίνης φύσεως, διότι τότε κυρίως ἐθεοδόκη ἡ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπος καὶ διὰ τοῦτο πέρασ ἐκατὰ τῆς Χριστιανῶν οἰκονομίας, καλεῖται ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς (8, 18) καὶ πληρωμα τῆς θείας οἰκονομίας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Κυριακὴ δὲ τῆς ἐπισχομένης εἶναι ἡ πρὸ τῆς Ἀναλήψεως καὶ πέμπτη ἀπὸ τοῦ Πάσχα Κυριακῆ.

μᾶς κατὰ τὴν γλώσσαν⁶⁵ ἀλλὰ σύμφωνος εἰς τὴν πίστιν, λαὸς ἰσχυρὸς ποὺ ἔχει θῆον σῶφρονα καὶ σεμνόν.

Διότι εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς δὲν ὑπάρχουν θέατρα πο-
ρνομαίας, οὔτε ἱπποδρόμια, οὔτε πόρνες γυναῖκες, οὔτε ἡ ἄλλη
τῆς πόλεως παρακὴ, ἀλλὰ ἔχει ἐξορισθὴ κάθε εἶδος ἀσελγείας
καὶ παντοῦ παλλὴ ἀσφροσύνη ἀνθεὶ εἰς οὐτοὺς. Ἡ δὲ αἰτία
τούτου εἶναι τὸ ὅτι εἰς αὐτοὺς εἶναι κουραστικὴ ἡ ζωὴ καὶ ὡς
σκολοειὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σωφροσύνης ἔχουν τὴν ἐργασίαν
τῆς γῆς καὶ τέχνην μετέρχονται ἐκείνην, **Γ** τὴν ὅποιαν πρώτῃν
ἀπ' ὅσας τὰς ἄλλας εἰσήγαγεν εἰς τὸν θῆον μας ὁ Θεός. Διότι
καὶ ὁ Ἄδῃμ πρὸ τῆς ἁμαρτίας, ὅταν πολλὴν παρησίαν ἀπε-
λάβανε πρὸς τὸν Θεόν, κάποιο εἶδος γεωργικῆς ἐργασίας δι-
ετάκθη νὰ μετέρχεται, ἡ ὁποία δὲν τοῦ ἦτο μὲν κουραστικὴ,
οὔτε εἶχε ταλαιπωρίας, ἀλλὰ τοῦ παρεῖχε ἀφορμὴν νὰ φιλο-
σοφῇ πολὺ. Διότι «ἐθαλεν αὐτόν, λέγει, νὰ ἐργάζεται καὶ φιλο-
λόγη τὸν παράδεισον» (Γεν. 2, 15).

Καθένα ἀπὸ τούτους εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆς τώρα μὲν νὰ
θάλλῃ εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ἀρότρου βόδια ἀροτρώνοντα καὶ ἀρο-
τρον νὰ σύρῃ καὶ αὐλάκι βαθὺ εἰς τὴν γῆν πρὸς καλλιέρ-
γειαν νὰ ἀνοίγῃ τώρα δὲ νὰ ἀναβαίη εἰς τὸ ἱερὸν θῆρα καὶ
νὰ ὀργάνῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν· τώρα μὲν με τὸ δρεπάνι
νὰ κόβῃ τὰ ἀγκάθια τῆς γῆς, **Δ** τώρα δὲ με τὸν θῆον λόγον
νὰ καθαρῶν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διότι δὲν ἐντρέ-
πονται τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν, ἐπειδὴ ἔμαθον ὅτι
οὕτῃ ἄλλην τὴν κακίαν ἐδίδαξε καὶ ἔξ ἀρχῆς ἔγινε διδασκαλός
εἰς ἐκείνους, ποὺ τὴν ἀγαποῦν.

Αὐτοὶ κυρίως εἶναι ἐκείνοι, ποὺ μᾶς διδάσκουν ἐμπρά-
κτικὰ τὴν ἀρίστην φιλοσοφίαν, διότι τὴν ἀρετὴν τῶν δὲν τὴν
δεικνουν με ἑξωτερικὰς ἐπιδείξεις ἀλλὰ με ἑσωτερικὰς πε-
ποιθήσεις. Λέγω τοῦτο, διότι θεσπίους οἱ φιλόσοφοι τῶν ἐθνι-
κῶν ἀπὸ τοὺς ἠθεοποιούς καὶ γελοιοποιούς δὲν εἶναι καλύτε-
ροι, ἐπειδὴ οὗτοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τρίβωνα, τὸ γένειον καὶ τὴν
στολήν, τίποτε ἄλλο δὲν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν, ἐνῶ αὐτοὶ, ἐν-
τελεῶς τὸ ἀντίθετον κἀμινουν, **Ε** τὴν ράβδον καὶ τὸ γένειον καὶ
τὴν ἄλλην ἑξωτερικὴν ἐπίδειξιν τελείως ἐγκαταλείψαντες,
τὴν ψυχὴν τῶν ἐπτόλισαν με τὰ δόγματα τῆς ἀληθοῦς φιλο-
σοφίας, ὅχι δὲ μόνον με τὰ δόγματα, ἀλλὰ καὶ με τὰ ἔργα αὐ-
τῶν. Καὶ ἐάν κανεὶς ἐρωτήσῃ ἕνα ἐκ τούτων, ποὺ ζοῦν εἰς τὴν
ὑπαιθρον καὶ ἀπὸ τὴν οκαπάνην καὶ τὸ ἀροτρον ἐξηγητήθη-

65. Εἰς τὴν ὑπαιθρον τῆς Συρίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἡ λαὸς
ἠμίαιε Ἄραμαϊκὴν, τὴν παλαιὰν τοῦ ὅπου γλώσσαν, ἐγνώριζεν ὅμως καὶ
τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῆς οἰκιστικῆς, τῆς αὐτῆς, τῶν εἰκαστηρίων, τοῦ
ἐπιστοίου (ὁδ. Π. Καρολίθου μν. ἔργ., σελ. 102, 106 καὶ PG 62, 622).

σαν σωματικώς, περί δογματικῶν ζητημάτων, διὰ τὰ ὅποια ἀναριθμητοὺς τόπους περιελθόντες οἱ ἔθνηκοι φιλόσοφοι καὶ πολλοὺς ἀπεριώσαντες λόγους, δὲν ἠμπόθεσαν τίποτε τὸ ὀρθόν νὰ εἴπωσι, μὲ ἀκρίβειαν καὶ πολλήν σοφίαν θὰ σοῦ ἀπαντήσω εἰς ὅλα. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ θαυμαστόν, **190** Α ἄλλὰ καὶ τὸ ὅτι μὲ τὰ ἔργα των δεβαιώνουν τὴν πίσιν των περί τῶν δογμάτων. Διότι καὶ ὅτι ἔχομεν ψυχὴν ἀθάνατον καὶ πρόκειται νὰ δώσωμεν λόγον διὰ τὰς ἐδῶ πράξεις μας καὶ νὰ ἐμφανισθῶμεν πρὸ φοβεροῦ δήματος καὶ τὴν διάνοιάν των περί τούτων ἐπεισαν καὶ ἰὼν θίαν των ὄλον πρὸς τὰς ἀληθείας ταύτας, ποῦ ἐλπίζομεν, συνερρόφωσαν καὶ ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε κοσμικὴν φαντασίαν ἔγιναν, διότι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὴν θείαν Γραφὴν, ὅτι «Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα εἶναι ματαιότης» (Ἐκκλ. 1, 2.) καὶ διὰ τοῦτο σὲ κανένα ἀπ' αὐτὰ, ποῦ φαίνονται, ὅτι εἶναι λαμπρά, δὲν προσέχουν. Οὗτοι καὶ περί Θεοῦ νὰ φιλοσοφοῦν γνωρίζουν ἐκεῖνα ποῦ διέταξεν ὁ Θεός. Καὶ ἂν μὲν πάρης ἕνα ὁποιοῦνδήποτε ἐκ τῶν ἔθνηκῶν φιλοσόφων καὶ τὸν φέρῃς εἰς τὸ μέσον πύρα, μᾶλλον δὲ κανένα δὲν θὰ εὕρῃς πύρα. **B** καὶ πάρης καὶ ἕνα ἐκ τούτων, καὶ τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν φιλοσόφων ἀνοίξῃς καὶ διαβάσῃς καλὰ καὶ παραβάλλῃς τι ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι λέγουν, θὰ ἴδῃς πόση εἶναι ἡ σοφία τούτων καὶ πόση ἡ ἀνοησία ἐκεῖνων. Διότι, ὅταν ἄλλαι μὲν ἐκ αὐτῶν λέγουν ὅτι οὐτε πρόνοια ὑπάρχει διὰ τὰ θντα, σέ-τε ὅτι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐδημιουργήθη ἡ κτίσις, οὐτε ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν εἶναι αὐτάρακη, ἀλλὰ ὅτι ἔχει ἀνάγκην χρημάτων καὶ εὐγενείας καὶ ἑξωτερικῆς λαμπρότητος καὶ ἄλλα πολλά, περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ γελασία, **C** οὗτοι καὶ περί προνοίας καὶ περί μελλούσης κρίσεως καὶ περί τῆς δημιουργικῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, ἡ ὅποια τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενὸς παρήγαγε καὶ περί ἄλων τῶν ἄλλων φιλοσοφοῦν, χωρὶς νὰ ἔχουν καθόλου λάθει ἐξωτερικὴν μόρφωσιν.

Ποῖος ἀνθρώπος βλέπων αὐτοὺς δὲν θὰ ἐνόησεν τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, ἡ ὅποια τοὺς ἀγραμμάτους καὶ ἀμαθεῖς, ἀπὸ ἐκεῖνους ποῦ πάρα πολὺ ὑπερηφανεύονται διὰ τὴν σοφίαν των, ἀπέδειξε σοφωτέρους εἰς τὸσον θαυμῶν εἰς ἄσον ὑπερέχουν οἱ φρόνιμοι ἄνδρες ἀπὸ τὰ μικρά; Διότι ποῖα ζημία ἢμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὅτι δὲν γνωρίζουν τὴν τέχνην τοῦ λόγου, ὅταν τὰ νοήματα αὐτῶν εἶναι γεμάτα ἀπὸ παλὴν σοφίαν; Ποῖα δὲ ἡ ἀφέλεια εἰς τοὺς ἔθνηκούς ἀπὸ τὴν γνώσιν τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ὅταν ἴδῃς ἀπὸ νοήματα ἀληθῆ εἶναι ἡ διάνοιά των; **D** Τοῦτο ὁμοιάζει μὲ τὸ νὰ ἔχη ἕνας μάκαιραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ λαθὴ νὰ εἶναι ἀσημένια καὶ τὸ σιδερένιο αὐτῆς μέρος, ποῦ εἶναι τὸ σπουδαιότερον, νὰ εἶναι πῶ ἀδύνατον ἀπὸ τὴν μόλυβδον. Καὶ εἰς αὐτοὺς ἡ μὲν γλώσσα

τους εἶναι μὲ λόγια ἄσφορα καὶ ὀνόματα στολισμένα, ἡ δὲ διάνοιά των εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀκρητα πράγματα, ποῦ εἰς τίποτε δὲν τοὺς ἀφελούσιν. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον εἰς τοὺς φιλοσόφους τούτους, ἀλλὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Εἰς αὐτοὺς ἡ διάνοια εἶναι γεμάτη ἀπὸ σοφίαν πνευματικὴν καὶ ὁ θίος των συμμορφώνεται μὲ τὰ δόγματα. Εἰς αὐτοὺς δὲν ὑπάρχουν γυναικες ποῦ ἐπιδεικνύονται ὄσωνα, οὐτε φορεμάτων καλλωπισμός, οὐτε τοῦ προσώπου καλλυντικά, ἀλλὰ ὅλη αὐτὴ ἡ διαφθορὰ τοῦ ἡθους ἔχει ἐκδιωκθῆ. **E** Διὰ τοῦτο, καὶ εὐκολώτερα τὸν λαόν, ποῦ τοὺς ἔχει ἐμπιστευθῆ ὁ Θεός, εἰς σωφροσύνην ὀδηγοῦν καὶ τὸν νόμον τοῦ Παύλου, ποῦ διατάσσει, νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς τὰ σκεπάσματα καὶ τὰς διατροφὰς (Α' Τιμ. 6, 8.) καὶ μὴ ἐπιζητοῦμεν τίποτε περισσότερο, μὲ πολλὴν ἀκρίθειαν τὸν φιλάτουν. Εἰς αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει ἀλοισιφύμων, ποῦ καταγοητεύει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ ἡ γῆ, ποῦ παράγει θόνα καὶ ἀπὸ κάθε μυροποιῶν τεχνικώτερα κατασκευάζει δι' αὐτοὺς τὴν ποικίλην εὐωδίαν τῶν ἀνθέων. Διὰ τοῦτο εἶναι σωματικῶς καὶ ψυχικῶς τελείως ὑγιεῖς, ἐπειδὴ κάθε τρυφήν ἀπέδωξαν καὶ τὰ πονηρὰ ρεύματα τῆς μέθης ἐξέβαλον καὶ τὸσον μόνον τρώγουσι ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ ζούσιν.

Ἄς μὴ τοὺς περιφρονῶμεν λοιπὸν λόγῳ τοῦ ἑξωτερικοῦ αὐτῶν σχήματος, **191** Α ἄλλὰ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ὡς θαυμάζομεν. Διότι ποῖα ἡ ἀφέλεια ἀπὸ τὴν ἑξωτερικὴν περιβολὴν αὐτῶν, ὅταν ἡ ψυχὴ των χειροτέρα ἀπὸ κάθε ζῆτιανὸν εἶναι ἐνδεδυμένη; Τὸν ἀνθρώπον ὅχι ἀπὸ τὰ φορέματα του, μᾶλλον δὲ οὐτε ἀπὸ τὸ σῶμά του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του πρέπει νὰ τὸν ἐπαινῶμεν καὶ τὸν θαυμάζομεν. Γδύσε τὴν ψυχὴν τούτων καὶ θὰ ἴδῃς τὴν ὁμορφίαν αὐτῆς καὶ τὸν πλοῦτον διὰ τῶν λόγων, διὰ τῶν δογμάτων, διὰ τῆς ὅλης καταστάσεως τῶν τρόπων αὐτῶν.

2 Ἄς ἐντρέπωνται λοιπὸν οἱ ἔθνηκοι, ὡς σκεπάζουν τὸ πρόσωπόν των ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ ὡς κρύπτουνται διὰ τοὺς φιλοσόφους των καὶ διὰ τὴν σοφίαν των, ποῦ εἶναι ὀθλωτέρα ἀπὸ κάθε μυρίαν. **B** Διότι οἱ μὲν φιλόσοφοι αὐτῶν, καθ' ὃν χρόνον ἐζώσαν, μόλις σὲ ὀλίγους, μὰ πάρα πολὺ ὀλίγους, κατώρθωσαν νὰ διδάξουν τὴν διδασκαλίαν τους καὶ ἴταν τοὺς κατέλαβεν ἔσθῃ καὶ μικρὸς κίνδυνος καὶ τούτους τοὺς ἔχασαν. Οἱ μαθηταὶ ὅμως τοῦ Χριστοῦ, οἱ ψαρῆδες καὶ τελῶναι καὶ οκηνοποιοί, μέσα σὲ λίγα χρόνια ὄλων τὴν οἰκουμένην εἰς τὴν ἀλβανίαν ἐπανάφερον καὶ ἐνῷ ἀναριθμητοὶ ἔνεκεν τοῦ Χριστοῦ ἐγίνοντο κίνδυνοι, ὅχι μόνον δὲν ἔσθῃσε τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζει καὶ προσδεύει ἀκόμη δὲ ἐδίδαξαν ἀνθρώπους ἀμαθεῖς καὶ γεωργούς καὶ κτηνοτρόφους νὰ φιλοσοφοῦν. Οἱ ἀδελφοί μας οὗτοι τῆς ὑπαίθρου μαζί μὲ ὄλας τὰς

άλλας ἀρετὰς καὶ τὴν αἰτίαν ὧν ἀγαθῶν, τὴν ἀγάπην ἔχοντες ριζωμένῃ μέσα τους, ἐσπεύσαν νὰ ἔλθουν εἰς ἡμᾶς, **С** διατρέξαντες τόσο μεγάλαν δρόμον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῶν τοῦ πνευματικοῦ, ποὺ εἶναι μέλη τῶν, νὰ ἐναγκαλισθοῦν.

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν εἰς ἀντάλλαγμα, τῶν ὠρῶν τούτων, δηλ. τῆς ἀγάπης καὶ τῆς καλῆς διαθέσεως, ποὺ εἶδειν πρός ἡμᾶς, ἄς τοὺς δώσωμεν ἐφόδια καὶ μετὰ αὐτὰ ἄς τοὺς ἀποστείλωμεν εἰς τὰς πατρίδας τῶν. Διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὄρκων πάλιν ἄς ὁμιλήσωμεν, ὥστε τελείως νὰ ξεροκώσωμεν ἀπὸ τὴν διάνοιαν ὧν μας τὴν πονηρὰν αὐτὴν συνήθειαν.

Ἐπιθυμῶ δὲ πρῶτον ὀλίγα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ προηγουμένως σὰς ἔκω εἶπει νὰ σὰς ὑπενηθίωσῃ σήμερα. Ὅταν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Περσικὴν χώραν ἀπηλλάγησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν τυραννίαν ἐκείνης καὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν πατρίδα τῶν, εἶδον, λέγει, ὄρετάν, ποὺ ἐπετοῦσε, μήκουσ εἰκοσι πέντε καὶ ἑξήκοντα δέκα». **Д** Καὶ τὸν προφήτην ἤκουσαν νὰ τοὺς λέγῃ, διὸ «αὐτὴ εἶναι ἡ κατάρα ποὺ ἔρχεται ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ἐπιόρκου καὶ θὰ μείνῃ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ τὰ ἔδα καὶ τὰς πέτρας, ὅλα θὰ τὰ κρημνίσῃ» (Ζαχ 5, 1-4).

Καὶ ἀφοῦ ἀνεγνώσθησαν ταῦτα τότε, ἐζητούσαμεν νὰ μάθωμεν διὰ ποῖαν αἰτίαν ἔκω μόνον ἐκεῖνον, ποὺ ὀρκίζεται, ἀλλὰ καὶ τὸ σπῆτι αὐτοῦ καταστρέφει. Καὶ ἡ αἰτία ἐλέγομεν εἶναι διὸ ὁ Θεὸς θέλει οἱ τιμωροὶ τῶν πάρα πολὺ μεγάλων ἁμαρτημάτων νὰ μένουν φανεροὶ διαρκῶς ὥστε οἱ κατόπισ ἄνθρωποι ὅλοι νὰ σωφρονίζονται. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἐπιόρκος, ἀφοῦ πεθάνῃ εἶναι ἀνάγκη νὰ ταφῇ καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς νὰ παραδοθῇ, διὰ νὰ μὴ ταφῇ μετὰ τὸ σῶμα του καὶ ἡ κακία του, τὸ σπῆτι του ἔκαμε κόμα, **Е** ὥστε ὅλοι αὐτοὶ ποὺ θὰ περναῖεν αὐτὸ ἐκεῖ νὰ βλέπουν αὐτὸ καὶ ἀφοῦ μάθουν τὴν αἰτίαν τῆς κατατροφῆς, νὰ ἀποφεύγουν νὰ κάμουν τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν.

Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ εἰς τὰ Σάδομα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκάηκεν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πάρα ὀπίσθιν ἁμαρτίας, ἐκάη καὶ ἡ φύσις τῆς γῆς ἀπὸ τὴν φωτιά, ποὺ ἔπεσον ἀπὸ τὸν οὐρανὸν (Γεν. 19), διὸ ἐβέλε καὶ ἡ τιμωρία τῆς ἁμαρτίας ταύτης νὰ φαίνεται διαρκῶς. Καὶ ἤρθε νὰ ἰδῆς τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν. **192 А** Δὲν ἔκαμε ἐκεῖνους ποὺ ἠμάρτησαν νὰ κωνταὶ συνεκίς μέχρι σήμερον, ἀλλὰ ἐκεῖνους, ἀφοῦ μὴ φορὰ ἐκάησαν, τοὺς ἔκρυψεν εἰς τὴν γῆν, τὴν δὲ ἐπιφάνειαν αὐτῆς, ἀφοῦ κατέκαυσε, τὴν ἔβαλεν εἰς κοινὴν θέαν εἰς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους, ποὺ θέλουν νὰ βλέπουν, καὶ ἔτσι ἀπὸ κάθε φωνὴν καθαρότερα ἐξακοῦσθαι νὰ περιουλεύῃ ὅλοι τὰς κατόπισ γενεὰς ἢ ὅπως τῆς γῆς καὶ οὐρανὸν νὰ

τοὺς φωνάζῃ καὶ τοὺς λέγῃ: Μὴ τοιμῆστε νὰ κάμτετε διτι ἔκαμαν τὰ Σάδομα, διὰ νὰ μὴ πάθετε διτι ἔπαθαν τὰ Σάδομα. Διὸτι δὲν κάνει συνήθως τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν διάνοιαν ὁ λόγος, **В** ὅσον ἢ φοβερὰ ὄψεαι καὶ τὰ ἴκνη τῆς συμφορᾶς, ποὺ διακρινόμενται. Καὶ μαρτυροῦν ὅσοι τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐπεσκέψθησαν, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ ἤκουσαν πολλὰς φορὰς τὴν Γραφήν νὰ ὁμιλῇ δι' αὐτὰ, δὲν ἐφοβήθησαν καὶ τόσοσ ὅταν ὄψεαι ἐπῆγαν ἐκεῖ καὶ εἶδαν ὀλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς κατεστραμμένην καὶ τὸν ἔρημον εἶδαν μετὰ τὰ μάτια τους, καὶ ποῦθεν δὲν παρετήρησαν νὰ φαίνεται γῆ, ἀλλὰ ὅλα νὰ εἶναι σκόνη καὶ στάκτη, κατεπλάγησαν καὶ μετὰ πολλὴν διδασκαλίαν περὶ σωφροσύνης ἀπὸ τὸ θέαμα ἐκεῖνο, ἀφοῦ ἐπήραν, ἐπέστρεψαν. Διὸτι καὶ ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὅποιον ἐπιμνήθη ἡ ἁμαρτία εἶναι ὁμοῖος μετὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι μίξιν ἔγονον ἐπενόησαν, ποὺ δὲν κατέληγον εἰς παιδοποιαν, ἔτσι ὀκρίως καὶ ὁ Θεὸς τιμωρίαν ἐπέφερε, ποὺ ἔκαμε τὴν κοιλίαν τῆς γῆς μὴ γὰρ πᾶσι ἔγονον **С** καὶ ἔρημον ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς. Διὰ τούτο καὶ τὰ σπῆτια ἐκεῖνων, ποὺ ὀρκίζονται, ἠπειλήσεν διτι θὰ κατακρημνίσῃ διὰ νὰ κάμῃ ἄλλους, μετὰ τὰς τιμωρίας ἐκεῖνων, σωφρονεστέρους.

3. Ἐγὼ ὅμως θὰ σὰς δεῖξω πόρα ἔκω ἔνα καὶ δύο καὶ τρία σπῆτια ποὺ ἐκρημνίσθησαν ἀπὸ τοὺς ὄρκους, ἀλλὰ πόλιν ὀλόκληρον καὶ λαὸν θεοσεβῆ καὶ ἔθνος, διὰ τὸ ὅποσον πολὺ ἐπρονόησεν ὁ Θεὸς πάντοτε καὶ φυλάξῃ, ποὺ πολλοὺς κινδύνους διέφυγε. Διὸτι ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶχε τὴν κιθῶν τὴν ἀγίαν καὶ τὴν λατρείαν ὅλην ἐκείνην, ὅπου ὑπῆρχον προφῆται καὶ Πνεύματος χάρις, **Д** καὶ κιθῶτες καὶ πλάκες διαθήκης, καὶ ἡ χρυσοὶ στήμων, ὅπου ἔγγελοι πολλὰς φορὰς ἐπιφοιτοῦσαν, αὐτὴ ἡ πόλις, ἂν καὶ ἔγινον ἀναριθμητοὶ πόλεμοι, καὶ πολλοὶ ἐπέδρομον κατ' αὐτῆς ἄβρβαροι, σὴν νὰ εἶχε περιβληθῇ μετὰ τοῦ ἀπὸ δάμαντο δηλ. ἀκατόβλητον, εἶται πάντοτε περιφρόνησε ὅλους ἐκεῖνους, καὶ ἐνῶ ἡ χώρα κατεστράφη ὅλη, αὐτὴ κανένα κακὸν δὲν ἔπαθε. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ θαυμαστόν, ἀλλὰ καὶ ὅτι πολλὰς φορὰς ἔκαμε τοὺς ἐκθροὺς αὐτῆς νὰ φύγουν μετὰ βερείας ἀπειλείας καὶ τὴν ἀπῆλθον ἀπὸ τὸν Θεὸν πρόνοιαν, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ λέγῃ: «Ὅταν σταφύλι εἰς τὴν ἔρημον εὐρον τὸν Ἰσραὴλ **Е** καὶ σὴν τὰ πρῶτα σῶκα τῆς σικκῆς εἶδα τοὺς πατέρας αὐτῶν» (Ἰσο. 9, 10). Καὶ πεοὶ τῆς πόλεως αὐτῆς πάλιν: «ὅταν ῥώγες ἔλθῃς εἰς τὰ ἔκρα τῶν ὑψηλῶν κλέδων αὐτῆς, καὶ θὰ εἶπουν μὴ βλάψῃς αὐτοὺς» (Ἰσα. 45, 8). Ἀλλ' ὅπως ἡ ἀγαπητὴ αὐτὴ εἰς τὸν Θεὸν πόλις, ποὺ διέφυγε τόσοσ κινδύνους καὶ διὰ πολλὰς αὐτῆς ἁμαρτίας συνεχωρήθη, καὶ ἠμπόρσε μόνη αὐτὴ νὰ διαφύγῃ τὸν αἴμα-

λασίαν, ἐνῶ ὄλοι οἱ ἄλλοι ἠκραλιώθησαν, καὶ μία καὶ δύο καὶ πολλές φορές, μόνον ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου κατεβλήθη. Καὶ πῶς, θά σὰς τὸ εἶπω τώρα. Ὑπῆρξε κάποιος Σεδεκίας κάποιος βασιλεὺς αὐτῶν. Οὗτος ὁ Σεδεκίας εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν βαρβάρων, τὸν Ναβουκοδονόσορα, **193** Ἄ υπεσκέθη με ὄρκον, ὅτι θὰ εἶναι σύμμαχος του. Κατόπιν ὄρκος ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τούτου καὶ ἐπῆγε με τὸ μέρος τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως, καταπατήσας τὸν ὄρκον του καὶ τόσα κακὰ ἐπάθε, ὅσα ἄμεσως θὰ ἀκούσετε. Εἶναι ὄρκος ἀνάγκη πρῶτα νὰ σὰς εἶπω τὴν παραβολὴν τοῦ προφήτου, διὰ τῆς ὁποίας ἔκαμεν ὑπαινυγμὸν δι' ἅλα αὐτά. «Ἐγινε λόγος Κυρίου, λέγει, πρὸς ἐμέ λέγων· οὐ ἐν ἀνθρώπου, διηγήσου διήγημα καὶ εἰπέ παραβολήν, καὶ θὰ εἴπῃς ταῦτα λέγει Ἄδωναι Κύριος ὁ ἀετός ὁ μεγάλος ὁ μεγαλόφτερος, ὁ μακρὸς κατὰ τὴν ἔκτασιν, ὁ γενῆτος ἀπὸ νύκτια» (Ἰεζ. 17, 1-3). Ἄετον ἐδῶ τὸν βασιλεῖα τῶν βαβυλωνίων ἠνόμασε, τὸν εἶπε δὲ μέγαν καὶ μεγαλόφτερον. **B** καὶ μακρὸν εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ γενῆτον ἀπὸ νύκτια τὸν ἠνόμασε διὰ τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων καὶ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως καὶ τὴν ταχύτητα μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτίθεται. Διότι, ὄρκος εἰς τὸν ἀετὸν εἶναι ὡς ἅλα τὰ φτερά καὶ τὰ νύκτια, ἔτσι καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς ἅλα εἶναι οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἴπποι. Οὗτος λοιπὸν ὁ ἀετός, λέγει, «Ἐκεὶ τὸ ἥγημα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Αἴθιον» (Αὐτόθι 8, 3). Τί σημαίνει τὸ ἥγημα; Σκέψιν, γνώμην. Αἴθιον δὲ ἠνόμασε τὴν Ἰουδαίαν, διότι εὐρίσκεται πλησίον εἰς ἐκεῖνο τὸ ὄρος. Ἔπειτα θέλων νὰ εἴπῃ τοὺς ὄρκους καὶ τὰς συνθήκας. «Ἐλαθε, λέγει, ἀπὸ τὸν σπόρον τῆς γῆς καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς τὴν πεδιάδα τὴν κατάλληλον διὰ σποράν. **C** διὰ νὰ ριζώσῃ εἰς τὸ νερὸ τὸ ἄφθονον καὶ τὸν ἐπέβλεπε· καὶ ἐβλάστησεν ὁ σπόρος καὶ ἔγινεν ἄμπελος ἀδύνατος καὶ μικρὰ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ ἄπλωσε τὰ κλήματα (βέργες) αὐτῆς ἐπάνω εἰς αὐτὸν, αἱ δὲ ρίζαι ὑποκάτω αὐτοῦ ἦσαν» (Αὐτόθι 8, 5). Ἄμπελον δὲ ἐδῶ ἠνόμασε τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ. Μετὰ τὸ ὅτι δὲ εἶπε, ὅτι τὰ κλήματα ἔβαλεν ἐπάνω εἰς τὸν ἀετὸν, καὶ αἱ ρίζαι τῆς ἦσαν ὑποκάτω αὐτοῦ, τὰς συνθήκας ἐφανέρωσε καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν συμμαχίαν, καὶ διὰ ἀφωσιώθη εἰς ἐκεῖνον. Ἔπειτα θέλων νὰ δείξῃ τὴν παρανομίαν, λέγει «Ἐφάνη ἄλλος ἀετός, ἔγνωσε τὸν αἰγύπτιον βασιλεῖα, «μεγάλος καὶ μεγαλόφτερος καὶ μετὰ πολλά νύκτια καὶ ἄμπελοι· οὗτοι περιεπλέκετο εἰς αὐτὸν **D** καὶ ἡ ἑλιξ (φαλίδα) αὐτῆς ἦτο ἐπάνω εἰς αὐτὸν καὶ τὰ κλήματα τῆς ἄπλωσε διὰ νὰ ποτίσῃ αὐτήν. Διὰ τοῦτο εἶπον· ταῦτα λέγει Ἄδωναι Κύριος· ὅρα γε θὰ ἐπιτόκη;» δηλαδὴ ἀφοῦ παρέβη τὸν ὄρκον καὶ τὰς συνθήκας, εἴθι ἠμποροῦν νὰ μείνῃ καὶ νὰ σωθῆ καὶ νὰ μὴ καταπέσῃ;» (Αὐτόθι 8, 7-9). Ἔπειτα φανερώων.

ὅτι δὲν εἶναι τοῦτο δυνατόν, ἀλλ' ὅτι ὠρισμένως θὰ καταγραφῆ διὰ τὸν ὄρκον, ποῦ παρέβη, ὁμολογεῖ διὰ τὴν τιμωρίαν αὐτῆς καὶ τὴν αἰτίαν λέγει τῆς τιμωρίας; «Αἱ ρίζαι αὐτῆς, λέγει, αἱ ἀπαλαὶ καὶ ὁ καρπὸς θὰ σαπίσουν καὶ θὰ ξεραθοῦν ὅλα τὰ κλαστάρια αὐτῆς» (8, 9). Ὁλέων δὲ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν θὰ καταλυθῆ ἕνεκα ἀνθρωπίνης δυνάμεως, **E** ἀλλὰ διότι τὸν Θεὸν ἔκαμε ἐχθρὸν τῆς ἕνεκα τῶν ὄρκων ἐκεῖνον, προσέθεσε: «ἔστι με δύναμις μεγάλην, οὕτε με λαὸν πολὺν, διὰ νὰ ἐσθλάσῃ αὐτήν» (Αὐτόθι 6, 12). Καὶ αὐτὴ μὲν εἶναι ἡ παραβολή, τὴν ὁποίαν πόλιν διασημνίζει διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἰδοὺ ἔρχεται ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ» (Αὐτόθι 6, 12). Ἔπειτα ἀφοῦ εἶπεν ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλα τινά, ἀναφέρει τοὺς ὄρκους καὶ τὰς συμμαχίας. «Θὰ κάμῃς, λέγει, πρὸς αὐτὸν διαθήκην» (Αὐτόθι 6, 13). Κατόπιν καὶ τὴν ἀπιστοσίαν φανερώων, «Καὶ θὰ ἀπισταίῃς, λέγει, ἀπ' αὐτὸν καὶ θὰ ἀποστειλῇ ἀγγελιοφόρους εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ ἀναγγείλῃ ὅτι θὰ ἀποστειλῇ εἰς αὐτὸν ἵππους καὶ στρατὸν πολὺν» (Αὐτόθι 6, 15). Καὶ μετὰ αὐτὰ, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ καταστροφὴ γίνεται ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου, προσθέτει **194** **A** «Ἀληθῶς εἰς τὸν ἴσην τοῦ βασιλέως, ποῦ ὑπεσκέθη αὐτὸν, οὗτος, ποῦ περιεφρόνησε τὴν κατάραν μου καὶ παρέβη τὴν διαθήκην μου, εἰς τὸ μέσον τῆς Βαβυλωνίας θὰ ὑποβῆναι, καὶ ἔστι με μεγάλην δύναμις, οὕτε με λαὸν πολὺν, διότι περιεφρόνησε τὴν ὀκνηροσύνην μου καὶ παρέβη τὴν διαθήκην μου. Διὰ τοῦτο, βαβυλίως, τὸν ὄρκον μου, ποῦ κοτεφρόνησε καὶ τὴν διαθήκην μου, ποῦ παρέβη ἐναντίον τῆς κεφαλῆς του θὰ τὰ δώσω καὶ θὰ ἔξαπολεύσω ἐπ' αὐτὸν τὸ δικαίόν μου» (Αὐτόθι 6, 16-20). Βλέπει, πῶς ἔστι μὴν φερόν, οὕτε δύο, ἀλλὰ πολλές, εἶναι, ὅτι διὰ τὸν ὄρκον ἅλα αὐτὰ ἔπασκεν ἐκεῖνος; Διότι ἀδυνατήτος εἶναι ὁ Θεός, ἵαν περιφρονῶνται οἱ ὄρκοι.

Ὅχι δὲ μόνον ἐκ τῆς τιμωρίας, ποῦ ὑπέστη ἡ πόλις ἕνεκα τοῦ ὄρκου. **B** ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐβράδυνε νὰ τιμωρῆσῃ αὐτήν, φαίνεται πῶσον ὁ Θεὸς φροντίζει καὶ μὴ καταπαύονται οἱ ὄρκοι. «Διότι συνέβη, λέγει, κατὰ τὸ ἔνατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σεδεκίου, τὴν δεκάτην τοῦ δευτέρου μηνός, ἦλθεν ὁ Ναβουκαδανόσορ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας καὶ ὅλη ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ. Καὶ περιεκύκλωσεν αὐτήν καὶ ἔκτισε γύρω αὐτῆς κυκλικὸν τεῖχος. Καὶ ἐπολιορκήθη ἡ πόλις μέχρι τοῦ ἑνδεκάτου ἔτους τοῦ βασιλέως Σεδεκίου, ἐνάτην τοῦ μηνός καὶ ἐκορυφώθη ἡ πόλις εἰς τὴν πόλιν, **C** διότι δὲν ὑπῆρχε φορτὴ νὰ φύγῃ ὁ λαός, καὶ ἐκυριεύθη ἡ πόλις» (Δ' Βασ. 25, 1-4).

Ἡμποροῦσε μὲν ἄμεσως ἀπὸ τὴν πρώτῃν ἡμέραν νὰ τοὺς

παραδώσει και να τους κάμει υποδούλους εις τους έχθρους, αλλά δια τούτο επέτρεψε να περάση χρονικόν διάστημα τριών ετών και να δοκιμάσουν πάρα πολύ φρικτήν πολιορκίαν. Ίνα με τον φόβον των στρατιωτών άπ' έξω και από την πειναν από μέσα, που κατείχε την πόλιν, σωφρονισθούν και δυναγκάσουν τον βασιλέα, παρά την θέλησίν του, να υποταγῆ εις τον θάρβαρον και να γίνη κάποια ελάττωσις εις το βάρος του άμαρτήματος. Και ότι τούτο δεν είναι ιδιική μου σκέψις, αλλά ή άλήθεια, έβουσε τι δια του προφήτου λέγει εις αυτόν. «Εάν εξέλθης προς τους ήγγεμόνας του βασιλέως της Βαβυλώνας, θα ζήσης και ή πόλις αυτή δεν θα πυρποληθῆ **D** και συ θα ζήσης και το σπίτι σου. Εάν δε δεν εξέλθης προς αυτούς, θα παραδοθῆ ή πόλις αυτή εις χείρας των Χαλδαιών και θα την καύσουν και συ δεν θα σωθῆς από τα χέρια τους. Και ειπεν ο βασιλεύς: φοβούμαι μήπως με παραδώσουν εις χείρας των Ιουδαίων, που κατέφυγον προς τους Χαλδαιούς και με έμπαίζουν. Και ειπεν ο Ιερμίας: δεν θα σε παραδώσουν, έβουσε τον λόγον του Κυρίου, που σου λέγω, διότι αυτό είναι το καλύτερον δια σε και θα ζήσης. Εάν δε δεν θελήσης να εξέλθης, ο λόγος του Κυρίου: μου ειπεν ότι θα σου συμβοῦν τα έξης: **E** "Όλαι αι γυναίκες, που ζειναι εις τον οικον του βασιλέως Ιούδα θα οδηγηθούν προς τους άρχοντας του βασιλέως της Βαβυλώνας και θα λέγουν: σέ εξηπάτησαν και υπερίσχυσαν εναντίον σου οι εβραϊκοί άνδρες σου, θα δλοσθήσουν τα πόδια σου και θα άποστρέψουν το πρόσωπόν των από σου. "Όλας τάς γυναίκας σου θα οδηγήσουν έξω προς τους Χαλδαιούς και συ δεν θα γλυτώσης από τα χέρια τους, διότι με τα χέρια του βασιλέως της Βαβυλώνας θα συλληφθῆς και ή πόλις αυτή θα πυρποληθῆ» (Ιερ. 38, 17-23). Έπειδή όμως δεν έπεισθη εις αυτά, που του ειπεν ο Προφήτης και ενέμενεν εις την άμαρτίαν και την παρανομίαν, μετά τρία έτη παρέδωκεν την πόλιν ο Θεός ¹⁹⁵ **A** και έτσι έδειξε την ιδιάν του φιλανθρωπίου και εκείνοι: την άγνωμοσύνην.

Αφού δε εισήλθον οι έχθροι εις την πόλιν με πολλήν εύκολίαν έκαυσαν τον οικον του Κυρίου και τον οικον του βασιλέως και τους οίκους της Ιερουσαλήμ και κάθε οικον μεγάλον έπυρπόλησεν ο άρχιμάγειρος και τα ιείκια της Ιερουσαλήμ έκρήμνισεν και παντού ήιο φωτιά θαρβαρική, διότι ο όρκος έπρωταστατούσε εις τους έμπερησμούς και την φωτιάν παντού περιέφερε: εκείνοις δε, που είχαν μείνει εις την πόλιν και εις όσους ήσαν με το μέρος του βασιλέως, μετακίνησεν ο άρχιμάγειρος. «Και τους στύλους τους χάλκινους, που ήσαν εις τον οικον του Κυρίου κατέκοψαν οι Χαλδαιοί, και τάς βάσεις, και την βά-

λασαν την χαλκίνην. **B** Και τους λέβητας και τάς κρεάγρας (απρούνια) και τάς φιάλας και τα μικρά θυμιατήρια, και όλα τα σκεύη τα χάλκινα, τα όποια μετεκεριζόντο κατά την λατρείαν οι ιερείς, τα έπιήραν, και τα πυροδοχεία και τάς φιάλας τάς χρυσάς και άσπρηνίας, και τους δύο στύλους και τάς βάσεις και την θάλασσαν, δηλ. τον λουτήρα, που έφτιαξεν ο Σολομών εις τον οικον του Κυρίου έπιήρην ο Ναβουκαδδών ο άρχιμάγειρος. Και έπιήρην τον Σαρέα τον ιερέα τον πρώτον και τον Σαφάν τον ιερέα τον δεύτερον και τους τρεις, που έφύλαττον την εισοδον, και από την πόλιν ένα ευνούκον, **C** που ήτο έπιστάτης επί των άνδρών των πολιεριστών και πέντε άνδρας του στενού περιβάλλοντος του βασιλέως, και Σαφάν τον Άρχιστράτηγον, και τον γραμματέα και έξχοντα άνδρας, και τους έφερην εις τον βασιλέα της Βαβυλώνας και τους εκτόπησε και τους έθανάτωσεν ο βασιλεύς» (Αυτάθι β, 18-21). Θυμήσου λοιπόν τώρα, σε παρακαλώ, το δρεπάνι, που πετά και μένει εις το σπίτι αυτού που όργίζεται και κρημνίζει τους τοίκους και τα ξύλα και τις πέτρες. Θυμήσου, σε παρακαλώ, πως ο όρκος ούτος, άφου εισήλθεν εις την πόλιν, και όπια και ναόν και τείχη και οικοδομήματα λαμπρά έκρήμνισεν, και κόπη την πόλιν έκαμε **D** και ούτε τα έργα των άγιών, ούτε τα σκεύη τα ιερά, ούτε τίποτε άλλο δεν ήμπορεσε να άπομακρύνη την τιμωρίαν εκείνην, διότι ειχε καταποτηθῆ ο όρκος. Και ή μεν πόλις τόσον έλεεινά κατεστρέφη, ο δε βασιλεύς έλεεινότερα και οδυνηρότερα άπ' αυτά έπάθαινε. Και όπως τα οικοδομήματα κατέστρεψε το δρεπάνι τούτο, που έπετούσε, έτσι και αυτόν, καθ' έν χρόνον έφηνε, τον έφένευσεν.

«Διότι, έξηλθε, λέγει, ο βασιλεύς, έν καιρώ νυκτός, από τον όρμον της πόλης, ένω οι Χαλδαιοί περιέκυκλωνον την πόλιν και όνομας των Χαλδαιών κατεδίωξε τούτον, και άφου τον έφθασε, τον συνέλαβε και τον ώδήγησε προς τον βασιλέα της Βαβυλώνας. **E** Και έλάλησε κρίσιν ο βασιλεύς της Βαβυλώνας μετά του Σεδεκίου και άφου έφαρξεν ενώπιόν του τα παιδιά του και τον έτόφλωσε τελείως, τον ώδήγησε σιδηροδέσμιον εις την Βαβυλώνα» (Α' Βασ. 25, 1-7).

Τι σημαίνει, έλάλησε μετ' αυτού κρίσιν; Έζητησεν άπ' αυτόν ευθύνας, έδικάσθη με αυτόν και πρώτον τα παιδιά του κείσεφαζε, δια να ιδῆ με τα μάτια του την συμφοράν του και την τραγηδίαν εκείνην την έλεεινήν και τότε τον έτόφλωσε. Διότι πάλιν αυτό έγινε: Δια να γίνη εις τους βαρβάρους και εις τους εκεί κατοικοῦντας Ιουδαίους διδάσκαλος, και δια να μάθουν εκείνοι, που θα έβλεπον την τόφλωσίν του, πόσον κικόν πράγμα είναι ο όρκος. ¹⁹⁶ **A** Και όχι μόνον εκείνοι,

ἀλλὰ καὶ ὅλοι ὅσοι κατοικοῦσαν εἰς τὰ γύρω μέρη τοῦ δρόμου, ἀπὸ τῶν ὁποίων θὰ ἐπερνοῦσε καὶ θὰ τὸν ἐβλεπον νὰ βαδίζῃ τυφλὸς καὶ σιδηροδέσιμος, νὰ μάθουν διὰ τῆς συμφορᾶς ταύτης τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἕνας ἐκ τῶν προφητῶν λέγει, «ὅταν θὰ ἴδῃ τὴν Βαβυλῶνα» (Ίερ. 12, 13), ὁ δὲ ἄλλος, «εἰς τὴν Βαβυλῶνα θὰ ὀδηγηθῆ» (Ίερ. 39 [46], 5). Καὶ φαίνονται μὲν, ὅτι εἶναι ἀντιφατικαὶ αἱ προφητεῖαι αὗται, ὅμως δὲν εἶναι, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο εἶναι ἀληθεῖς, διότι καὶ τὴν Βαβυλῶνα δὲν εἶδε καὶ εἰς τὴν Βαβυλῶνα μετεφέρθη. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶδε τὴν Βαβυλῶνα; Διότι εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπέστη τὴν τύφλωσιν. Ἐκεῖ δηλ. ποῦ ἔγινε ἡ ἀθέτησις τοῦ ὄρκου, ἐκεῖ ἐλάμβανε χώραν καὶ ἡ ἐκδίκησις τοῦ ὄρκου, καὶ αὐτὸς ὑπέβαινε τὴν τιμωρίαν. Πῶς δὲ μετεφέρθη εἰς τὴν Βαβυλῶνα; Διότι αἰκμαλωτὸς ἔγινε. Ἐπειδὴ δὲ δύο ἦσαν αἱ τιμωρίαι, τύφλωσις καὶ αἰκμαλωσία, **Β** ἐφούρασαν αὐτὰς οἱ προφῆται καὶ ὁ μὲν ἕνας δὲν θὰ ἴδῃ τὴν Βαβυλῶνα, λέγει, ὑπονοῶν τὴν τύφλωσιν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἄλλος λέγει, εἰς τὴν Βαβυλῶνα θὰ μεταφερθῆ, τὴν αἰκμαλωσίαν αὐτοῦ ὑπαινισσόμενος.

4. Ταῦτα λοιπὸν γνωρίζοντες, ἀδελφοί, καὶ ὅσα εἶπομεν καὶ ὅσα πρὶν ἀπὸ αὐτὰ ἐλέχθησαν ἔχοντες ὑπὲρ ἡμῶν, ἃς παύσομεν τέλος πάντων τὴν πονηρὰν αὐτῆν συνήθειαν, ναί, παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω ὄλους σας. Ἐάν δὲ εἰς τοὺς χρόνους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτε δὲν ἐζητεῖτο ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου νὰ εἶναι ἠθικῶς τέλειος, ἀλλὰ ὑπῆρχε πολλὴ συγκατάθεσις, **Σ** τὴσθε ὀργὴ Θεοῦ ἔπεσε δι' ἕνα ὄρκον, τὴσθε καταστροφὴ καὶ αἰκμαλωσία ἔγινε, ἢ εἶναι ἐπόμενον νὰ ὑποστοῦν τώρα ὅσοι ὀρκίζονται, ἀφοῦ ἔχομεν νόμον, ποῦ ἀπαγορεύει τοῦτο νὰ κἀννομεν, καὶ τῶσων ἐντολῶν προσθήκη; Διότι μῆπως αὐτὸ μόνον εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ζητεῖται ἀπὸ ἡμᾶς, δηλ. πῶς θὰ ἐλθῶμεν εἰς τὴν συγκέντρωσιν ταύτην καὶ θὰ ἀκούσωμεν αὐτὸ ποῦ θὰ εἴπωμεν; Τοῦτο λοιπὸν θὰ μᾶς φέρῃ μεγαλύτερον καταδίκην καὶ τιμωρίαν ἀναπόφευκτον, ὅταν, ἐνῶ συνεχῶς ἀκούομεν τὸν θεῖον λόγον, δὲν τὸν ἐφαρμόζομεν. Διότι ποῖαν ἀπολογίαν, ποῖαν δὲ συγγνώμην θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἐνῶ ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, μέχρι θαυστάτου γήρατος ἐδῶ συναθροισθῆμεθα, καὶ τὴσθε διδασκαλίαν ἀπαλαρβάνομεν, ἕμοιοι εἰμεθα μὲ ἐκείνους, ποῦ δὲν ἔρχονται, καὶ οὔτε ἕνα ἐλάττωμα δὲν φροντίζομεν νὰ διορθώσωμεν;

Ἄς μὴ μοῦ προβάλλῃ παρακαλῶ, κανεὶς ὡς δικαιολογῶν τὴν συνήθειαν, **Δ** Μὰ δι' αὐτὸ ἀνανακτῶ καὶ ὀργίζομαι, διότι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ νικήσωμεν τὴν συνήθειαν. Καὶ ἐάν δὲν καταβάλλωμεν τὴν συνήθειαν, πῶς θὰ φανῶμεν ἀνώτεροι τῆς ἐπιθυμίας; **Η** ρίζα αὐτῆς ἐκ φύσεως ἔχει τὴν ἀρκήν, διότι ἡ

μὲν ἐπιθυμία εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα, ἡ κακὴ δὲ ἐπιθυμία δὲν εἶναι πλέον ἐκ φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς προαιρέσεως τὸ νὰ ὀρκίζεται ὅμως κανεὶς, οὔτε ἀπὸ τὴν προαίρεσιν ἔχει τὴν ἀρκήν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ ἀδιαφορίαν καὶ ὀμείλειαν. Καὶ διὰ τὸ καταλάβῃς, ὅτι ὄχι ἀπὸ τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἀδιαφορίαν τῶσων πολὺ διεδόθη τὸ ἁμάρτημα τοῦτο, ἃς σκεφθῶμεν πόσα πολὺ δυσκολώτερα ἀπ' αὐτὸ πρᾶγματα κατορθῶνουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ περιμένουν καμμίαν ἁμοιβὴν ἀπ' αὐτά. **Ε** Ἄς σκεφθῶμεν ποῖα πρᾶγματα παρακινεῖ ὁ διάβολος τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν, καὶ πόσων αὐτὰ εἶναι ἐπίπονα καὶ κουραστικά, καὶ ὅμως ἡ δυσκολία καὶ ἡ κόπυσις δὲν ἔγινεν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Διότι τί εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ δυσκολώτερον, λέγε μου, σὲ παρακαλῶ, ἀπὸ αὐτὸ, ποῦ κάνει ὁ νέος, νὰ παραβῆν τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἐκείνους, ποῦ θέλουν νὰ κάνουν τὸ σῶμα του εὐκίνητον καὶ τὰ μέλη του εὐλόγιστα, καὶ προσπαθῆ ἀκριβῶς, ὅαν νὰ εἶναι τροχός, νὰ περιστρέφεται εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἔλον του τὸ σῶμα νὰ κἀμπῃ καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς περιστροφῆς τῶν χειρῶν ¹⁹⁷ **Α** καὶ τῆς ἄλλης περιστροφικῆς κινήσεως νὰ ἀγωνίζεται νὰ ἐξομοιωθῆ μὲ τὸ γένος τῶν γυναικῶν, χωρὶς νὰ λογαριάζῃ, οὔτε τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος, οὔτε τὴν ἐντροπήν; Καὶ ὅμως, τὸ κάνει. Ἐκείνους δὲ πάλιν, ποῦ σύρονται ἐπάνω εἰς τὴν ὀρχήστρα καὶ μὲ μεγάλην εὐκολίαν κινῶν τὰ μέλη τοῦ σώματός των, ὅαν νὰ εἶναι φτερά, ποῖος, ὅταν τοὺς ἴδῃ δὲν θὰ ἐκπλαγῆ; Ἐκεῖνοι δὲ, ποῦ μακαίρας εἰς τὸν ἄερα ἀλλεπάλληλα πετοῦν, καὶ ὄλας ἀπὸ τὴν λαθὴν τὰς πιάνουν πάλιν, ποῖον ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ διὰ τὴν ἀρετὴν καθόλου δὲν θέλουν νὰ κοπιῶσιν, δὲν θὰ κατεντροπιῶσιν; Ἡ τί ἠμπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς δι' ἐκείνους τοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι κοντάρει εἰς τὸ μέτωπον θαστάζοντες, τῶσων ἀκίνητον τὸ κρατοῦν, ὅαν νὰ εἶναι δένδρον ριζωμένον εἰς τὴν γῆν; **Β** Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ θαυμαστόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι καὶ μικρὰ παιδιὰ ἰσάμενα εἰς τὸ ἄκρον ἕνος ἔξυλου νὰ παλαίουν μεταξὺ τους τὰ θέσασκον, καὶ ὄχι εἰς τὰ χέρια, οὔτε εἰς ἄλλο μέρος τοῦ σώματος, ἀλλὰ εἰς τὸ μέτωπον νὰ θαστάζον ἀκίνητον τὸ κοντάρει ἐκεῖνο. Ἄλλος πάλιν, τῶσων εὐκόλα καὶ ἔφοβα βαδίζει ἐπάνω εἰς τὸ λεπτότατον σκονί, ὅαν νὰ βαδίζῃ σὲ ὀμαλὴν πεδιάδα. Καὶ ὅμως ταῦτα, ποῦ καὶ μὲ τὴν σκέψιν ἀκόμη φαίνονται ἀδύνατα, μὲ τὴν τέχνην καὶ ἐξάσκησιν γίνονται δυνατότα. Τί ἀπ' αὐτὰ ἔχομεν νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς ὄρκους, λέγε μου, σὲ παρακαλῶ; ποῖαν δυσκολίαν; ποῖον ἰδρώτα; ποῖαν τέχνην; ποῖον κίνδυνον; Ὅλίγησθε προθυμίας μόνον ἔχομεν ἀνάγκην καὶ τὸ πᾶν κατορθῶνομεν. **Σ**

Μη μοι λέγης, ὅτι τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐντολῆς τὸ κατώφθαλα, διότι, ἐὰν δὲν κατορθώσῃς τελείως τὴν ἐπαρμόσῃς αὐτήν, νὰ μὴ νομίζῃς, ὅτι ἔκαμες κάτι, ἐπειδὴ τὸ ὄλιγον τοῦτο, ποὺ παρέλειψες νὰ κάμῃς, ὀλόκληρον αὐτὸ ποὺ ὑπολείπεται κατακρημνίζει. Διότι πολλές φορές οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἔκτισαν σπίτι καὶ τὸ ἐσκέπασαν, δὲν ἐπρόσεξαν ἕνα κεραμίδι, ποὺ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὴν στέγην, καὶ ὅπ' αὐτὸ ἔκασαν ὀλόκληρον τὸ σπίτι. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ρούχα. Καὶ ἐκεῖ μικρὸ σκίσιμον, ἂν δὲν ραφῆ, γίνεται μεγάλο. Τὸ Ἔθιον καὶ εἰς τοὺς κειμήριους παρατηρεῖται, διότι καὶ ἐκεῖνοι μικρὰν μόνον ἂν ἀνοίξουν εἰσόδον, ὄλον τὸ ρεῦμα τους βιάζον μέσα. Καὶ οὐ λοιπὸν, καὶ ἂν ἀπὸ παντοῦ ἔχης περιτείχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ μικρὸν μέρος ὑπολείπεται ἀκόρη ἀτείχιστον, **Δ** καὶ τοῦτο κλείσῃς το, διὰ νὰ μὴ εἰσέλθῃ ἡ διαβολὸς, καὶ νὰ εἶσαι ἀπὸ παντοῦ ἀσφαλῆς.

Εἶδες τὸ δρεπάνι; Εἶδες τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου; ἤκουσες τὴν ἱστορίαν διὰ τὸν Σαούλ; ἤκουσες τὸν τρόπον τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων; Μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἤκουσες τὴν ἀπόφασιν τοῦ Χριστοῦ, ποὺ λέγει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἐμπορία, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄρκος ὁποσοῦντε διαβολικὸν εἶναι ἔργον καὶ ὀλόκληρον κατασκευάσμα τοῦ πονηροῦ; Ἐμαθεῖς, ὅτι παντοῦ εἰς τοὺς ἄρκους ἐπακολουθεῖν ἐμπορίας; Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ, ἀφοῦ τὰ συγκεντρώσῃς, γράψῃς τα εἰς τὴν διάνοιάν σου. **Ε** Δὲν βλέπεις, πῶς αἱ γυναῖκες καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ, ὡς μεγάλα φυλακτὰ Εὐαγγέλια κερμαίνον ἀπὸ τὸν λαμπρὸν τους, καὶ παντοῦ τὰ περιφέρουν, ὅπου καὶ ἂν πάνε; Σὺ τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοὺς νόμους, χάραξέ τα εἰς τὴν διάνοιάν σου. Δὲν εἶναι ἀνάγκη χρυσοῦ καὶ κτημάτων ἔδω, οὔτε βιβλίων νὰ ἀγοράσῃς, μόνον προαιρέσις καὶ διάθεσις ψυχῆς νηφαλίου καὶ δραστηριότης χρειάζεται, καὶ κατὰ ὑπερλάττερον ἱρῶνον θὰ ἔχης τὸ Εὐαγγέλιον, ¹⁹⁸ **Α** ὅχι περιφέρων αὐτὸ ἀπ' ἑξῆς, ἀλλὰ ἔχων αὐτὸ φυλαγμένον μέσα, εἰς τὴν ταμιεὶα τῆς ψυχῆς. Ὅταν λοιπὸν σηκώσῃς τὸ ἥρωϊ ἀπὸ τὸ κρεββάτι, καὶ εἴπῃς ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σπίτι σου νὰ πάς εἰς τὴν ἐργασίαν σου, τὸν νόμον τοῦτον νὰ λέγῃς: Ἐγὼ δὲ ὡς λέγω νὰ μὴ ὀρκισθῆτε καθόλου (Ματθ. 5. 34) καὶ θὰ σοῦ εἶναι τὸ ρητὸν τοῦτο διδασκαλία, διότι δὲν χρειάζεται πολὺς κόπος, ἀλλὰ μόνον ὀλίγη προσοχή. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι ὀλιθῆς, φαίνεται πολὺ καλὰ ἐκ τοῦ ἔξῃς: Φώναξε νὰ ἔλθῃ κοντὰ σου τὸ παιδί σου, καὶ φασβέρσέ το μὲ ἄπειλές, ὅτι θὰ τὸ δείρῃς, ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ φυλάξῃ τὸν νόμον τοῦτον, καὶ θὰ ἴδῃς αὐτὸν ἀμέωκον θὰ ἀποκρυνθῆ ἀπὸ τὴν συνθήκην ταύτην. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄτονον, τὸ μὲν μικρὰ παιδιὰ νὰ τηροῦν τὴν ἐντολὴν ἕνεκεν τοῦ ἰδικοῦ μας φόβου, ἡμεῖς δὲ, αἰ-

τε ὅσον φοβοῦνται ἡμᾶς τὰ παιδιὰ, νὰ μὴ φοβοῦμεθα τὸν Θεόν; **Β**

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐκεῖνο, ποὺ εἶπα καὶ προηγουμένως, τοῦτο καὶ τώρα ὡς λέγω. Νόμον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας νὰ θέλωμεν, ὅτι θὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ κάθε δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν ἐργασίαν, ἕως οἷου τὸν νόμον τοῦτον τηρήσωμεν καὶ ἐξάπαντος, μαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, εὐκόλα θὰ κατορθώσωμεν τοῦτο καὶ ἔτσι θὰ στολιώσωμεν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τὴν πόλιν ὅλην.

Γιὰ σκέψου, τί μεγάλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἀκούεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅτι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐπεκράτησε συνθήκη, ποὺ ταυριάζει εἰς τοὺς χριστιανούς, διότι ἐκεῖ ἀπὸ τὸ στόμα κανενὸς δὲν θὰ ἀκούσῃς νὰ θυγαίνῃ ἄρκος, ἔστω καὶ ἂν μεγάλη ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλῃ. Ἐξάπαντος δὲ θὰ ἀκούσῃς αὐτὰ αἱ γειτονικαὶ πόλεις, μᾶλλον δὲ οὐκ ἴσως οἱ γείτονες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ὁ λόγος θὰ φθάσῃ, **Γ** διότι εἶναι φυσικὸν τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ σεις ἔρχεσθε εἰς ἐπακοινωνίαν μὲ ἐμπόρους, καὶ ὅπ' ἔδω ἀνακαυροῦν πολλοὶ δι' ἄλλα μέρη, οἱ ὅποιοι θὰ ἀναγγελοῦν ὅλα ταῦτα. Ὅταν λοιπὸν πολλοὶ, διὰ τὰ ἐγκωμιάσῃς ἄλλας πόλεις, ἀναφέρουν λιμνὰ καὶ ἀγορὰν καὶ ὀρθονίαν τροφίμων, κάμετε ἐκεῖνους, ποὺ ἀπ' ἔδω θὰ φεύγουν, νὰ λέγουν, ὅτι αὐτὰ, ποὺ εἶναι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν ὑπάρχει οὐ καμμίαν ἄλλην πόλιν, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς θὰ προσημύσῃς νὰ τοὺς κοπῆ πρωτότερα ἢ γλώσσα, παρὰ νὰ ἀφήσωμεν νὰ τοὺς φύγῃ ἄρκος ἀπὸ τὸ στόμα τους. Τοῦτο οὐκ ἴσως θὰ σοὺ φέρῃ στολισμὸν καὶ ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ μισθὸν πολὺν, διότι ἐξάπαντος θὰ σοὺ ζηλεύσωσιν οἱ ἄλλοι καὶ θὰ σοὺ μιμηθοῦν. Ἐὰν δὲ ἕνα καὶ δύο κερδίῃς κάποιος θὰ λάθῃ τόσον πολὺν μισθὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ, σεις ποὺ μὲ τὸ παράδειγμα σας διδάσκετε τὴν οἰκουμένην, πῶσος ἀποδοῦς θὰ λάβετε; **Δ** Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει, νὰ ἔχωμεν προθυμίαν, προσοχὴν καὶ νηφαλιότητα, ἔκοντες ὅπ' ἔσπῃ, ὅτι οὐκ ἴσως ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας πνευματικὰ κατορθώματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ κατορθώματα τῶν ἄλλων, τοὺς ὁποίους ἐδιδάξαμεν, μεγίστην ἀποδοῦν θὰ λάβωμεν καὶ πολλὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν θὰ ἀπολαύσωμεν, τὴν ὁποίαν εἴθε διαρκῶς ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ οὕτως νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τὸν ὅποιον εἶναι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. **Ε**

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ

ΟΤΙ ΔΕΝ ΑΡΧΕΙ Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ, ΔΙΑ ΝΑ ΗΜΠΟΡΗ ΝΑ ΜΕΤΑΔΑΨΗ ΤΙΣ, ΑΛΛΑ ΚΡΕΙΛΑΖΕΤΑΙ ΚΑΙ Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΠΡΩΤΗ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΜΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΗ ΤΙΣ ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΟΛΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΤΟΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΓΕΓΝΗΝΗΣ Η ΜΝΗΣΙΚΑΚΙΑ ΤΙΜΩΡΕΙ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΧΟΥΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΧΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΟΡΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΩΡΘΩΣΑΝ ΝΑ ΜΗ ΟΡΚΙΖΟΝΤΑΙ.

1. Πρὸς τὸ τέλος τῆς νηστείας 199 Α ὁ καιρὸς δι' ἡμᾶς σπεύδει τώρα πλέον καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἄς ἐπιδοθῶμεν εἰς μεγαλύτεραν ἀρετὴν. Διότι ὅπως κομμίαν ὑφέλειαν δὲν ἔχουν ἐκεῖνοι, ποὺ ἀγωνίζονται εἰς τὸ στάδιον ἀγῶνα δρόμου ἀπὸ τὰ πολλὰ τρεξίματα, ἀν χάσουν τὴ θραβεῖα, ἔτσι καὶ ἡμεῖς κανένα κέρδος δὲν θὰ ἔχωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους καὶ ἰδρώτας, ποὺ ἐκάμαμεν διὰ νὰ νηστεύσωμεν, ἐὰν δὲν ἡμπορέσωμεν, μὲ καθαρὰν συνείδησιν τὴν ἱερὰν τράπεζαν νὰ ἀπολαύσωμεν. Διὰ τοῦτο νηστεία καὶ τεσσαρακοστή καὶ τῶων ἡμερῶν συναθροίσεις, καὶ ἀκροάσεις κηρυγμάτων, καὶ προσευχαὶ καὶ διδασκαλίαι, ὅπως μὲ κάθε τρόπον, Β τὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἐπεκάθησαν εἰς τὴν ψυχὴν μας καθ' ὅλον τὸν χρόνον, διὰ τῆς προθυμίας ταύτης πρὸς συμμόρφωσιν μὲ τὰς θείας ἐντολὰς νὰ τὰ ἀποπλύνωμεν καὶ ἴτσι μὲ θάρρος πνευματικὸν νὰ μετᾶσκωμεν εὐλαβῶς τῆς ἀναίρακτου ἐκείνης θυσίας, Διότι, ἀν δὲν γίνῃ τοῦτο, ὅδικα, ἄσκοπα καὶ χωρὶς ὑφέλειαν ὑπεβλήθημεν σὲ τόσον κόπον.

Ἐκαστὸς λοιπὸν ἄς σκεφθῆ ἴδιον του, ποῖον ἐλάττωμα διώρθωσε, ποῖαν ἀρετὴν ἀπέκτησε, ποῖαν ἁμαρτίαν ἀπέβαλε, ποῖαν κληῖδα ἀπέπλυσε, κατὰ τί ἔγινε καλύτερος. Καὶ ἀν μὲν εὖρη, ὅτι καὶ ἐκέρδιον ἀπὸ τὴν νηστείαν εἰς τὴν καλὴν ταύτην πνευματικὴν ἐμπόριαν καὶ ὅτι πολὺ ἐπεριποιήθη τὰ ψυχικὰ του τραύματα, ἄς προσερχεται νὰ κοινωνήσῃ ἐὰν ὅμως ἐδεικνῆ ἀμέλειαν C καὶ μόνον νηστείαν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα τίποτε δὲν κατώρθωσε. Ἔξω νὰ μένῃ καὶ τότε νὰ εἰσελθῇ, ὅταν ἀπ' ὅλα τὰ ἁμαρτήματα καθαρισθῆ. Κανεὶς εἰς τὴν νηστείαν μόνον ἄς μὴ στηρίζεται, ἀν εἰς τὰ κακὰ ἔμεινεν ἀδιόρθωτος. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ δὲν νηστεύει,

εἶναι δυνατὸν νὰ συγκωρηθῆ διὰ τὴν παράδοσιν τῆς νηστείας, ὅταν προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν σωματικὴν ἀσθένειαν, ἐνῶ ἐκεῖνος, ποὺ δὲν διώρθωσε τὰ πλημμελήματά του εἶναι ἀδύνατον νὰ εὖρη ἀπολογίαν. Δὲν ἐνηστεύσας ἕνεκα σωματικῆς ἀσθενείας, μὲ τοὺς ἐκθροὺς σου διατί δὲν συνεφιλιώθης, λέγε μου, σὲ παρακαλῶ; Μήπως καὶ ἐδῶ ἔχεις νὰ προβάλλῃς λόγους σωματικῆς ἀδυναμίας; Πάλιν ἀν ἐξακολουθῆς νὰ ἔχῃς φθόνον καὶ θασκανίαν, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔαγῃς, λέγε μου; D Διότι οὐδέποτε, διὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ, εἶναι δυνατὸν νὰ προβάλλῃς λόγους σωματικῆς ἀσθενείας. Καὶ τοῦτο προήλθεν ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ ἐκτέλεσις τῶν σπουδαιωτάτων ἐντολῶν, ποὺ συγκροτοῦν τὴν ζωὴν μας, καθόλου ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, νὰ μὴ παρεμποδίζεταί. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη ὅλας τὰς ἐντολὰς ἐξ Ἰσοῦ νὰ τηρῶμεν, πρὸ πάντων δὲ ἐκεῖνην, ποὺ διατάσσει, κανένα νὰ μὴ ἔχωμεν ἐκθρόν, 200 Α οὕτε νὰ διατελοῦμεν διαρκῶς ὀργισμένοι, ἀλλὰ ἄμεσως νὰ συμφιλιωνώμεθα, ἄς σὰς ἀμλήσωμεν σήμερον περὶ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς.

Διότι ὅπως ἐκεῖνος, ποὺ πορνεύει καὶ ἔχεινος, ποὺ θλασθῆται, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ λάθῃ μέρος εἰς τὴν ἱερὰν Τράπεζαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει ἐκθρόν καὶ μνησικακεῖ, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν, καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν τοῦτο. Διότι ὁ πόρνος καὶ ὁ μοικὸς μαζί μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας ἐτελείωσε καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀν θέλῃ νὰ ἀνανήψῃ, νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὴν πᾶσιν καὶ εἰλικρινῶς νὰ μετανοήσῃ, ἔχει κάποιαν παρηγορίαν, ἐνῶ ὁ μνησικακὸς κάθε ἡμέραν ἐργάζεται τὴν ἁμαρτίαν καὶ οὐδέποτε δίδει τέλος εἰς αὐτήν. Ἐκεῖ ἔγινε τὸ παράπτωμα, Β ἐτελείωσε καὶ ἡ ἁμαρτία, ἐνῶ ἐδῶ κάθε ἡμέραν ἀποτολμᾶται ἡ ἁμαρτία. Πῶς λοιπὸν θὰ συγκωρηθῶμεν; λέγε μου, σὲ παρακαλῶ, ἄφου θεληματικῶς παραδίδομεν τὸν αὐτὸν μας εἰς τόσον πονηρὸν θηρίον; Πῶς θέλει ὁ Δεσπότης νὰ σοῦ γίνῃ κηροῦ καὶ πρῶτος, ἄφου σὺ γίνεσαι εἰς τὸν σύνδουλόν σου σκληρὸς καὶ δὲν τὸν συγκωρεῖς; Ἄλλὰ σὲ ὄβριον ὁ σύνδουλός σου; Καὶ σὺ τὸν Θεὸν ὄβριεις πολλὰς φορές. Ποῦ ἤκούσθη ὅτι εἶναι Ἰσοῦς ὁ σύνδουλός με τὸν Δεσπότην; Καὶ αὐτὸς μὲν Ἰσοῦς ἠδικήθη κάπως ἀπὸ σὲ καὶ δι' αὐτὸ σὲ ὄβρισε καὶ σὲ ἔκαμε νὰ ἐρεθισθῆς, σὺ ὅμως τὸν Δεσπότην ὄβριεις, ὁ ὁποῖος δὲν σὲ ἠδίκησεν, οὕτε σὲ ἔβλαψεν, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν σὲ εὐεργετεῖ. C Σκέψου λοιπὸν, ὅτι ἀν ὁ Θεὸς θελήσῃ νὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀκρίθειαν ὅσα εἰς Αὐτὸν κάνομεν ἁμαρτήματα, οὕτε μίαν ἡμέραν δὲν θὰ ζήσωμεν. «Διότι ἁμαρτίας, λέγει ὁ προφήτης, ἐὰν παρατηρήσῃς, Κόριε, καὶ δὲν τὰς παραβλέψῃς, πῶς θὰ ἡμπορέσῃ νὰ βαστάξῃ τὸ δά-

ρος της δικαιοκρισίας σου;» (Ψαλμ. 129, 3).

Και διὰ τὴν παραλείψαντα ἅλα τὰ ἄλλα, ἐκείνη, ποῦ ἡ συνείδησις ἐκάστου ἐκ τῶν ἁμαρτανόντων γνωρίζει, καὶ διὰ τὰ ὅσα δὲν ἔχει μάρτυρας ἀνθρώπους, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεόν, διὰ τὰ φανερά ταῦτα καὶ ὑπολογημένα, ἂν μὴς ζητηθῆ λόγος, ποῖαν δι' αὐτὰ συγκώρησιν θὰ εὐρωμεν; Ἄν ἐξετάσῃ τὴν ἁμειλίαν μας εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ὀλιγοψυχίαν καὶ δὲ, ἐνῷ ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ στεκόμεθα καὶ τὸν παρακαλοῦμεν, **Δ** οὐτε ἴσως σεβοσῶν καὶ πρὶν τοῦ ἀποπέμψαι ἡμᾶς οἱ δούλοι εἰς τοὺς κυρίους των, ὅσον οἱ στρατιῶται εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὅσον οἱ φίλοι εἰς τοὺς φίλους; Διότι, ὅταν μὲν συνομιλῆς μὲ φίλον, προσέχεις τί λέγεις, ὅταν δὲ διὰ τῆς προσευχῆς συνομιλῆς μὲ τὸν Θεόν διὰ τὰ ἁμαρτήματα καὶ ζητῆς συγκώρησιν διὰ τόσα πλημμελήματα καὶ παρακαλῆς τὸν Θεόν ὡς ἀκούσῃς, μὲ ἁμειλίαν πολλὰς φορὰς τὸ κάνει καὶ ἐνῷ εἶσαι γονατισμένος, ὀφίενται νὰ γυρίξῃ ἡ διάνοιά σου εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ σπαιτοῦ καὶ εἶσι δὲς λόγια ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ στόμα σου τὰ κάνει ἄκοπον φλυαρίαν, ἀφοῦ δὲν προσέχεις. Καὶ τοῦτο διὰ μίαν φορὰν, οὔτε δύο, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς τὸ παθαίνομεν. Ἄν λοιπὸν τοῦτο μόνον θελήσῃ νὰ ἐξετάσῃ ὁ Θεός, **Ε** ἄρα γε θὰ εὐρωμεν συγκώρησιν; Ἄρα γε θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολογηθῶμεν; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν τὸ νομίζω.

2. Τί δὲ, ἂν τὰς κακολογίας, τὰς ὁποίας καθημερινῶς λέγομεν ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, τὰς παρουσιάσῃ εἰς τὸ μέσον, καὶ τὰς ἀπόποις κρίσεις, μὲ τὰς ὁποίας κατακρίνομεν τὸν πλησίον μας χωρὶς νὰ ἔχωμεν καμμίαν αἰτίαν, ἀλλὰ διότι εἴμεθα φιλοκατήγοροι καὶ μεμψιμοίροι, **291** **Α** τί θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολογηθῶμεν καὶ νὰ εἴπωμεν; Ἄν δὲ τὰ περιεργὰ δλέμματα μας ἐξετάσῃ καὶ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας, ποῦ ἔχομεν εἰς τὴν διάνοιά μας, διότι πολλὰς φορὰς δεκόμεθα αἰσχροῦς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοῦς, ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπρόσεκτον ματιὰς μας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, πόσην καταδίκην θὰ ὑποστῶμεν; Ἄν δὲ μὴς ζητήσῃ λόγον διὰ τὰς ὕβρεις ἐδίωξις ἐκεῖνος ποῦ θὰ εἴπῃ μὲ μίσος καὶ κακίαν εἰς τὸν ἀδελφόν του, θλάκα, θὰ εἶναι ἔνοχος ἐγκλήματος ἀξίου νὰ τιμωρηθῆ μὲ τὴν γέννηαν τοῦ πυρός (Ματθ. 5, 22), ἄρα γε θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀνοίξωμεν τὸ στόμα; ἢ νὰ μὴ τὸ ἀνοίξωμεν καθόλου, ἢ κάποιον μὲν ἢ μὲν διὰ τοῦτο νὰ εἴπωμεν; Τὰς δὲ κενοδοξίας, ποῦ ἔχομεν, ὅταν προσευκάμεθα, νηστεύωμεν καὶ κάνωμεν ἐλεημοσύνην, ἂν ἐξετάσῃ, δὲν λέγω ὁ Θεός, ἀλλὰ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ποῦ ἠμαρτήσωμεν, **Β** ἄρα γε θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀνυψώσωμεν τὰ βλάμηματά μας εἰς τὸν οὐρανόν; Διὰ δὲ τοὺς δόλους, τοὺς ἀποκρίτους ῥάπτωμεν ὁ ἕνας ἐναντίον

τοῦ ἄλλου, μὲ τὸ νὰ ἐπαινοῦμεν πῦρα, ποῦ εἶναι παρών, τὸν ἀδελφόν καὶ νὰ τοῦ ὀμιλῶμεν ὅταν νὰ εἶναι φίλος, ὅταν δὲ εἶναι ἄπὸν νὰ τὸν κατηγορῶμεν, ἄρα γε ποῖας θὰ ὑποστῶμεν δι' αὐτοὺς βαρυτάτας πικρίας; Τί δὲ διὰ τοὺς ἄρκους; Τί δὲ διὰ τὸ ψεῦδος; Τί δὲ διὰ τὰς ἐπιπορίας, τοὺς ὀδύκους θυμούς, τὴν ζηλοτυπίαν δι' ἐκείνους ποῦ εὐδοκίμου, διὰ ἐκθροῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ φίλους; Καὶ τὸ ὅτι εὐχαριστοῦμεθα ὅταν ἄλλοι ὑποφέρουν καὶ θεωροῦμεν παρηγορίαν τῆς ἰδίας μας συμφορᾶς τὰς ἕνας δυστυχίας; Διὰ δὲ τὴν ἁμειλίαν, ποῦ δείκνομεν νὰ μεταστῶμεν εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῆς Ἐκκλησίας, **44** ἂν μὴς ζητήσῃ εὐθόνας, τί θὰ πάθωμεν; **Γ** Διότι γνωρίζετε θεδαίως τοῦτο, ὅτι δηλοῦν ἂν καὶ πολλὰς φορὰς ὀμιλῆ ὁ Θεός εἰς ἄλλους ἡμᾶς διὰ τοῦ προφήτου, ἀμελοῦμεν νὰ τὸν ἀκούσωμεν, ἐνῷ πολυλογούμεν μὲ τὸν πλησίον διὰ πράγματα, ποῦ καθόλου δὲν μὴς ὠφελοῦν. Ἄν λοιπὸν ἅλα τὰ ἄλλα παραλείψῃ, καὶ μόνον δι' αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν θελήσῃ νὰ μὴς ζητήσῃ λόγον ὁ Θεός, ποῖαν θὰ ἔχωμεν ἐλπίδα σωτηρίας; Διότι μὴ νομίσῃς ὅτι εἶναι μικρὸ ἁμάρτημα τοῦτο. Ἐὰν θέλῃς νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος αὐτοῦ, ἐφαρμοσέ το εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τότε θὰ ἴδῃς τῆς ἁμαρτίας τὸ μέγεθος. Τόληψε, ὅταν σοῦ ὀμιλῆ ἕνας ἄρκων, μᾶλλον δὲ κάποιος φίλος σου ἐκ τῶν ἐπισήμων, νὰ ἀφῆσῃ αὐτόν καὶ πρὸς τὸν ὑπέρτερον του νὰ ὀμιλῆ καὶ τότε θὰ καταλάβῃς **Δ** τί ἐλλόκοτον πρᾶγμα εἶναι αὐτὸ ποῦ κάνεις εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἂν εἶναι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπισημότερους ἐκεῖνος, ποῦ τὸν ἄφρασε, θὰ σοῦ ζητήσῃ λόγον διὰ τὴν ὕβριν τοῦτην, ποῦ τοῦ ἔκαρες.

Ὁ Θεός ὁμοῦ, ἂν καὶ τόσας καὶ περισσοτέρας δι' αὐτὰς κάθε ἡμέραν ὕβρεις ὑφίσταται, διὰ ὅτι ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλους σχεδὸν ἡμᾶς, ἀνεκταὶ καὶ μακροθυμεῖ καὶ διὰ μόνον δι' αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα πολὺ χειρότερα. Διότι αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ ὑπολογημένα καὶ εἰς ἄλλους φανερά, ποῦ ἄλλοι σχεδὸν τοιοῦτον νὰ κάμουν, εἶναι ὁμοῦ καὶ ἄλλα τὰ ὅσα μόνον ἡ συνείδησις ἐκείνων, ποῦ ἁμαρτάνουν γνωρίζουν. Ἐὰν ἅλα αὐτὰ λάθωμεν ὑπ' ὀμν καὶ τὰ σκεψόμεν μόνον μας, **Ε** καὶ ἀπὸ ἄλλους σκληρότεροι καὶ ποῦ ἄκαρποι ἂν εἴμεθα, ἐπειδὴ τὸ πλεῖθος τῶν ἁμαρτιῶν μας θὰ αἰσθανώμεθα ζωηρὰ, ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν, δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν οὔτε κἀν νὰ θυμηθῶμε τὴν ὕβριν, ποῦ ἄλλοι μὴς ἔκαμαν. Θυμήσῃ τὸν πύρινον ποταμόν, τὸν σκόληκα τὸν φαρμακερὸν, τὴν φοβεράν κρίσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἅλα θὰ

88. Πρόκειται περὶ συγκεντρώσεων πρὸς ἀκρόασιν τοῦ θεοῦ λόγου καὶ συμμετέχον πνευματικῶ καταρτισμοῦ, πλὴθος φιλικῶν κύκλων.

είναι γυμνά και τελείως ξεσκεπασμένα. Σκέψου ότι όλα τώρα είναι κρυμμένα, θα φανερωθούν τότε. "Αν λοιπόν συγκωρήσης τὸν πλησίον σου διὰ τὰ πρὸς ἐσὲ ἀμαρτήματά του, 202 **A** τὰ ἰδικά σου ἀμαρτήματα, ποὺ πρόκειται τότε νὰ ξεσκεπασθοῦν, θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλα ἐδῶ, καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ φύγῃς χωρὶς κανένα ἀμάρτημα μαζί σου νὰ εὔρης, ὥστε δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου περισσότερα παίρνεις ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ δίδεις. Διότι πολλές φορές πολλὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα διεπράξαμεν, τὰ ὅποια κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει. Ἐπειτα δὲ συλλογιζόμενοι, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὁλων θὰ εἶναι τὰ ἀμαρτήματά μας, εἰς τὸ κοινὸν τῆς οἰκουμένης θέατρον, πονοῦμεν καὶ υποφέρομεν περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι θὰ ὑπεφέραμεν καλοζόμενοι, διότι μᾶς πνίγει καὶ μᾶς στενοχωρεῖ ἡ συνείδησις. Ἐν τούτοις τὴν τῶσιν ἐντροπήν, τὰ ἴσα ἀμαρτήματα, τὴν τῶσιν κόλασιν, εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαλειψώμεν διὰ τῆς συγκωρήσεως τῶν παραπτωμάτων τοῦ πλησίον μας, διότι τίποτε δὲν εἶναι ἴσον μὲ ταύτην τὴν ἀρετήν. **B**

Θέλης νὰ μάθῃς τῆς ἀρετῆς ταύτης τὴν δύναμιν; «Ἐάν σταθῇ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Σαμουὴλ, λέγει, ἔμπρὸς εἰς τὸ πρόσωπόν μου, ἡ ψυχὴ μου δὲν θὰ διατεθῇ εὐμενῶς ὑπὲρ αὐτῶν» ποὺ μὲ παρακαλοῦν (Ἱερ. 15, 1). Ἄλλ' ὅμως ἐκείνους, ποὺ δὲν ἤμποροῦσε ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Σαμουὴλ νὰ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ ἡ ἐντολὴ ἤμποροῦσε νὰ ἀπαλλάξῃ. Διὰ τοῦτο εἰς ἐκείνους, ποὺ εἶπε ταῦτα, συνεχῶς ἔδιδε τὴν ἐξῆς παραγγελίαν. «Ἐκαστος ἀπὸ σῶς ἄς μὴ ἔχη μνηστικίαν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τὴν καρδίαν του (Ζαχ. 7, 10) καὶ τὴν κακίαν τοῦ πλησίον του ἕκαστος ἄς μὴ συλλογίζεται» (Ἀβθθθ 8, 17). Δὲν εἶπεν ἄφησε μόνον, ἀλλὰ οὔτε νὰ ἔχῃ, εἰς τὴν διάνοιάν σου, οὔτε νὰ συλλογίζῃσαι. Ἄφησε τὴν ὀργὴν ὅλην, ἐξαφάνισε τὴν πληγὴν. Διότι, ἐνῶ σοῦ φαίνεται, **C** ὅτι ἐκείνον ἐκόκκισαι μὲ τοῦτο, πρῶτα τὸν ἑαυτὸν σου βασανίζεις, διότι σὺν ὅμοιον ἔθαλες μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τὸν θυμὸν, ποὺ σοῦ ἔσχιζε τὸ σπλάγχνον.

Διότι τί ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ δυστυχέστερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ διαρκῶς ὀργίζεται; Καθὼς ἐκείνοι ποὺ πάσχουν ἀπὸ τρέλλαν, οὐδέποτε ἔχουν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι μνηστικός καὶ ἔχει ἐκθρόν, οὐδέποτε θὰ ἀπολαύσῃ κάποιαν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, διότι διαρκῶς σὺρίζεται εἰς ἑξῆσιν. Καὶ τὴν ζάλην τῶν λογισμῶν κάθε ἡμέραν μεγαλώνει, μὲ τὸ νὰ θυμῶται λόγια καὶ πράγματα, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐκείνου, ποὺ τὸν ἐλύπησε αἰσθάνεται ἀποστροφὴν. Καὶ ἂν τὸ ὄνομα μόνον εἴπῃς τοῦ ἐκθροῦ, ἀποθνήσκῃσαι, καὶ παλὸν μέσα του ὑπομένει πόνον. Καὶ ἂν ἄ-

πλάς ἴδῃ τὸ πρόσωπόν του μόνον, **D** φοβᾶται καὶ τρέμει σὺν τῷ πάσῃ τὰ ἔσχατα κακὰ. Καὶ ἂν ἴδῃ μερικὸς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνου, εἴτε πράγματα ἰδικά του, ὅπως ρούκον, σπάτι, σπέγγιν, ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ποὺ βλέπει βασανίζεται. Διότι ὅπως ἐκείνων ποὺ ἀγαπῶμεν καὶ τὰ ρούκα καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ὑποδήματα καὶ τὰ στήπια καὶ οἱ δρομίσκοι μᾶς ἀναπερνῶσιν ἡμέρας μόλις τὰ ἴδωμεν, ἔτσι καὶ τῶν ἐκθρῶν καὶ ἐκείνων, ποὺ μισοῦμεν, εἴτε ὑπὸ πρῆν, εἴτε φίλον, εἴτε σπῆτι, εἴτε στενωπὸν ἴδωμεν, εἴτε ὑπόδημα ἄλλο, ἀπὸ ὅλα ἐνοχλοῦμεθα καὶ συκναὶ καὶ πυκναὶ πληγαὶ ἀπ' ὅλα ὅσα βλέπομεν μᾶς ἀμυροῦσινται.

3. Διὰ τοῦτο νὰ ἐφιστάμεθα τοιαύτην πολιτείαν, ἴσα βάσανα καὶ τῶσιν κόλασιν; **E** Διότι καὶ ἐάν ἐκ τῶν προτέρων δὲν εἶχεν ἀπειληθῆ ἑναντίον τῶν μνηστικῶν ἡ τιμωρία τῆς γενένης μετὰ θάνατον, διὰ τὴν βάσανον, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ταύτην εἰς ἡμᾶς τώρα, ἔπρεπε νὰ συγκωρήσωμεν τὰ παραπτώματα ἐκείνων, ποὺ μᾶς ἐλύπησαν. Ὅταν δὲ καὶ ἀκόσμοι μένουσιν αἱ τιμωρία, τί ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀνοητότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον, ὁ ὁποῖος μὲ αὐτὸ ποὺ κάνει καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καλᾶζει μὲν τὸν ἑαυτὸν του, νομίζει δὲ ὅτι τὸν ἐκθρόν του τιμωρεῖ; Διότι ἂν μὲν ἴδωμεν αὐτὸν νὰ εὐδοκίμῃ, χανόμεθα ὡς τὴν λύπην, ἂν δὲ τὸν ἴδωμεν νὰ δυστυχεῖ, φοβόμεθα μήπως τοῦ συμῆθι καμμητὸ ἐθνοικὴ μεταβολή. 203 **A** Καὶ διὰ τὰ δύο ταῦτα ἀνοηφρευτικὸς τιμωρία μᾶς ἀναμένει. «Διότι διὰ τὴν πᾶσιν τοῦ ἐκθροῦ σου, λέγει, νὰ μὴ κείρῃς» (Παρ. 24, 17).

Καὶ μὴ μοῦν προβάλλῃς τὸ μέγεθος τῶν ἀδικημάτων, ποὺ σοῦ ἔκαμε. Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ συντελεῖ νὰ παραμένῃ εἰς σὲ ἡ ὀργή, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ θυμῶσαι τὰ ἰδικά σου ἀμαρτήματα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου τὴν γέννηαν καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ τὴν ἐννοήσῃς, ὅτι ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν πόλιν, θὰ προσπαθῶσαι νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω. Ὅταν ἀληθεῖς ἐκείνοι ποὺ ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὰ παράνομα ἐκεῖνα ταλμῆματα πρὸς τὸ δικαστήριον ἀδηγήθησαν, ὅτε φωτὰ μέσα ἔκαψε καὶ οἱ δῆμοι ἦσαν πλησίον αὐτῶν καὶ τὰς πλευράς τούτων κατεξέσχιζον, ἐάν ὑποθέσωμεν, ὅτι κάποιοι ἐπληροῖσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ τοὺς ἔλεγεν, **B** ὅτι ἐάν ἔχετε ἐκθροὺς τινὰς, παύσατε τὴν ὀργὴν καὶ αὐτῶν καὶ θὰ ἤμποροῦσαμεν νὰ σῶς ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ αὐτῆν τὴν κόλασιν, ἀρὰ γε δὲν θὰ τοὺς φιλοῦσαν τὰ πόδια; Καὶ τί λέγω τὰ πόδια; Καὶ δοῦλοι τῶν νὰ γίνουσι, ἂν ἕνας τοὺς ἐπρότεινε, δὲν θὰ ἤρνούοντο. Ἐάν δὲ ἡ ἀνθρωπίνη τιμωρία, ποὺ ἔχει τέλος, ἦτο δυνατόν νὰ κατανικήσῃ, ὅλην τὴν ὀργὴν, πολὺ περισσό-

τερον ἢ μέλλουσα τιμωρία, ἃν κατεῖχε τὴν διάνοιάν μας, δὴ μόνον μνησκακίαν, ἀλλὰ καὶ κάθε πονηρὸν λογισμὸν θὰ ἀπερκαυρύνεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας.

Διότι τί ὑπάρχει εὐκολώτερον, λέγε μου σὲ παρακαλῶ, ἀπὸ τὸ νὰ παύσωμεν νὰ ὀργιζώμεθα ἐναντίον ἐκείνου, ποῦ μᾶς ἠδίκησε; Μήπως μακρυνὸν ταξίδι πρόκειται νὰ κάμνωμεν; Μήπως κτήματα νὰ ἐξοδεύσωμεν, ἢ μήπως ἄλλους νὰ παρακαλέσωμεν; Ἄρκει νὰ θελήσωμεν μόνον, καὶ τὸ ἔργον ἐτελείωσεν. Παῖς λοιπὸν καλίσσεως δὲν θὰ εἴμεθα ἄξιοι, ἔταν προκειμένου μὲν περὶ βιοτικῶν πραγμάτων, καὶ ὑπηρεσίας, ποῦ ἀρμόζουσι εἰς δούλους, ὑπομένοντες καὶ περιποιήσεις ποῦ δὲν μᾶς ταιριάζουσι ἐπιδεικνύοντες καὶ κτήματα ἐξοδεύοντες, καὶ μὲ θυρανοῦς ἡμιλοῦμεν, ἵνα ἀκρείους ἀνθρώπους κατακεύσωμεν, καὶ τὸ πᾶν πράττομεν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ σκοποῦ μας; ἔταν ὅμως πρόκειται διὰ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ δεχόμεθα, κάριν αὐτῶν, νὰ παρακαλέσωμεν τὸν ἀδελφόν, ποῦ μᾶς ἐλύπησεν, ἀλλὰ καὶ νὰ θεωροῦμεν ἐντροπὴν τὸ νὰ τρέχωμεν πρῶτον πρὸς αὐτόν; Ἐντρέπεται, λέγε μου, ἔταν πρόκειται πρῶτος νὰ κερδίσῃς κάτι; **D** Ἄπ' ἐναντίας μάλιστα πρέπει νὰ θεωρῆς ἐντροπὴν τὸ νὰ μὲνῃς μὲ τὸ πάθος καὶ νὰ περιμένῃς ἐκείνον, ποῦ σὲ ἐλύπησεν νὰ ἔλθῃ πρὸς συμπιλίσωσιν. Διότι τοῦτο καὶ ἐντροπὴ καὶ δνειδος καὶ ζημία μεγίστη εἶναι, ἐπειδὴ ἐκείνος ποῦ πρῶτος θὰ ἔλθῃ ἐκείνος παίρνει ἄλλην τὴν ἀφέλειαν.

Διότι, ἐὰν μὲν κατόπιν παρακλήσεως τοῦ ἄλλου ἀφῆσῃ τὴν ὀργὴν, εἰς ἐκείνον ὑπολογίζεται τὸ κατόρθωμα (διότι οὐκ εἰς τὸν Θεὸν παιδόμενος, ἀλλ' εἰς ἐκείνον χαριζόμενος τὸν νόμον ἐτήρησεν). Ἄν δὲ χωρὶς κανεῖς νὰ σὲ παρακλήσῃ, οὔτε ἐκείνος, ποῦ σὲ ἐλύπησεν νὰ ἔλθῃ νὰ σὲ παρακαλέσῃ, μόνος σου, **E** ἀφοῦ ἐντροπὴν καὶ κάθε διαταγὸν ἐβγάλες ἀπὸ τὸ μυαλό σου, ἂν τρέξῃς εἰς ἐκείνον ποῦ σὲ ἠδίκησε καὶ καταπαύσῃ τὴν ὀργὴν, ὀλέκληρον τὸ κατόρθωμα γίνεται ἰδικόν σου καὶ ἄλλο θὰ λάθῃς τὸν μισθόν. Ἄν σου εἴπω, νήστευσε, ἀσθένηται τοῦ σώματος μου προβάλλεις πολλὰς φορές. Ἄν σου εἴπω, δῶσε εἰς τοὺς πτωχοὺς, μου προβάλλεις, ὅτι ἔχεις παιδιὰ νὰ διατρέψῃς καὶ πτωχεῖαν. Ἄν σου εἴπω τακτικά νὰ πηγαίνῃς εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῆς Ἐκκλησίας, φροντιδὰς κοσμικὰς προβάλλεις. Ἄν σου εἴπω πρόσεξε εἰς ἐκεῖνα, ποῦ λέγονται εἰς τὸ κήρυγμα καὶ θὰ καταλάβῃς τῆς διδασκαλίας τὴν δύναμιν, προβάλλεις ἀμάθειαν καὶ ἄλλειψιν μορφώσεως. Ἄν σου εἴπω διόρθωσε κάποιον ἄλλον, **204 A** ἀπαντᾷς ὅτι δὲν θὰ ἀπακούσῃ, διότι πολλὰς φορές ἂν καὶ τὸν συνεβούλευσα περιφρόνησε τὰς συμβουλὰς μου. Ψυχραὶ καὶ ἄστοι εἶναι αὐταὶ αἱ προφάσεις, ἀλλ' ὅμως

ἡμπορεῖς νὰ εἴρῃς κάποιαν δικαιολογίαν διὰ τὰς ἀνωτέρω παραβάσεις. Ἄν ὅμως σοῦ εἴπω, ὄργισεν τὴν ὀργὴν, ποῖαν ἀπὸ τὰς προφάσεις αὐτὰς θὰ ἡμπορέσῃς νὰ προβάλλῃς; Διότι οὔτε ἀσθένηται σῶματος, οὔτε πτωχεῖαν, οὔτε ἀμάθειαν, οὔτε ἀπασχόλησιν, οὔτε ἄλλο τίποτε ἔχεις νὰ εἴρῃς, ἐπειδὴ αὕτη κυρίως ἡ ἁμαρτία εἶναι ἀπὸ ἄλλας τὰς ἄλλας ἀσυγκώρητος καὶ τελείως ἀδικαιολόγητος.

Πῶς θὰ ἡμπορέσῃς τὰ χέρια εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ ἀναγῶσῃς κατὰ τὴν ὄραν τῆς προσευχῆς; Πῶς τὴν γλώσσαν νὰ κινήσῃς; Πῶς νὰ ζητήσῃς συγχώρησιν; Διότι θέλει μὲν ὁ Θεὸς νὰ σοῦ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας, **B** δὲν τὸν ἀκρίνεις ὅμως οὐ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ δὲν συγχωρεῖς τὰς ἁμαρτίας τοῦ συνδούλου σου. Ἄλλὰ σκληρὸς οὗτος εἶναι καὶ ἄγριος καὶ θυρωδὸς καὶ τιμωρίαν ἐπιθυμεῖ καὶ ἀνταποδοσίν; Δι' αὐτὸ κυρίως συγχωρήσῃ τον. Ἐκεῖ ἀδικηθῆναι σὲ πολλὰ πράγματα καὶ ἔχεις στερηθῆναι, καὶ ἐκακολογῆθῃς, καὶ εἰς πάρα πολλὰ πράγματα ἐζημιώθῃς καὶ θέλεις νὰ ἴδῃς νὰ τιμωρῆται ὁ ἐχθρὸς σου; Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην σοῦ εἶναι πάλιν χρήσιμον τὸ νὰ τὸν συγχωρήσῃς. Διότι ἂν μὲν οὐ ὁ ἴδιος θὰ θελήσῃς νὰ τὸν ἐκδικηθῆς καὶ νὰ ἐπέλθῃς ἐναντίον του εἴτε μὲ λόγια, εἴτε μὲ ἔργα, εἴτε μὲ κατάρτες, ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐπέμῃσῃ πλέον, ἀφοῦ οὐ ἀνέλασες νὰ τὸν τιμωρήσῃς, καὶ οὐκ ἔστι μόνον δὲν θὰ ἐπέμῃσῃ νὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σὲ θὰ ζητήσῃ λόγον οὖν νὰ τὸν ἔβρισες. **C**

4. Διότι ἐὰν, προκειμένου περὶ τῶν ἀνθρώπων, συμβαίῃ τοῦτο, δηλαδὴ ἂν κτυπήσωμεν ξένον ὑπέρβην ὁ κύριός του ἀναγκαστῆ καὶ θεωρεῖ τοῦτο ὕβριν εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ, ἂν ἀδικηθῶμεν, εἴτε ἀπὸ δούλους, εἴτε ἀπὸ ἐλευθέρων, πρέπει νὰ ἀπευθυνθῶμεν εἰς τοὺς δρχοντας καὶ τοὺς κυρίους των καὶ νὰ περιμένωμεν τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν, πολλὸ περισσότερο λοκρεῖ αὐτὸ προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν λοιπὸν, ὅπου δικάζουσι ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἀσφαλὲς δὲ διεδικασίωμεν τὸ δικαίον μας μόνον μας, πολλὸ περισσότερο, ἔταν δικαίη ὁ Θεός. Ἄλλὰ σὲ ἠδίκησε καὶ σὲ ἔχει λυπηθεῖ καὶ ἀναρίθμητα κακὰ σοῦ ἔχει κάμει ὁ πλησίον; Οὔτε τότε ὁ ἴδιος νὰ ἀντιπεπέληθῃς κατ' αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴ ὕβρισῃς τὸν Δεσπότην σου. **D** Ἀνάθεσε τοῦτο εἰς τὸν Θεὸν καὶ Αὐτὸς θὰ τακτοποιήσῃ τὸ ζήτημα πολὺ καλύτερα ὅπ' ὅτι σὺ θέλεις. Εἰς σὲ ἔχει δώσει ἐντολήν νὰ προσεύχῃς μόνον ὑπὲρ ἐκείνου, ποῦ σὲ ἠδίκησεν; τὸ τί δὲ πρέπει δι' ἐκείνον νὰ γίνῃ διατάξεν εἰς Αὐτόν (τὸν Θεὸν) νὰ ἀναθέτῃ. Δὲν ἡμπορεῖς σὲ μόνος σου νὰ εἴρῃς τὸ δικαίον σου, ὅσον ἡμπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ, ἂν ἀναθέσῃς μόνον εἰς αὐτόν, ἂν δὲν καταρῶσαι ἐκείνον, ποῦ σὲ ἠδίκησε καὶ ἀφῆσῃς τὸν Θεὸν νὰ βγάλῃ τὴν ἀπόφασιν.

Διότι και αν ημεῖς συγκωρῆσωμεν τοὺς ἁδικήσαντας, και αν συμπιλωθῶμεν με αὐτούς, και αν προσευχηθῶμεν ὑπὲρ αὐτῶν, ὁ Θεὸς δὲν τοὺς συγκωρῆει, ἐὰν δὲν μεταβληθῶν και οἱ ἴδιοι και καλύτεροι δὲν γίνουιν. **Ε** ἐπειδὴ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν ἀποβλέπει. Σὲ δηλαδὴ ἐπαινεῖ διὰ τὴν στάσιν σου και ἐπαδοκιμᾶζει αὐτὸ, ποὺ ἀπὸ φιλοσοφικῆν σκέψιν ἔκαμες, ἐναντίον ὧμας ἐκείνου ἀντιπεξέρχεται, διὰ νὰ μὴ γίνῃ χειρότερος λόγῳ τῆς ἰδικῆς σου χριστιανικῆς συμπεριφορᾶς και καλωσύνης. Ὡστε δὲν ἔχει θέσιν αὐτὸ, ποὺ πολλοὶ λέγουιν.

Πολλοὶ δηλαδὴ εἰς τοὺς ὁμοίους πολλὰς φορὰς παρεπονήθημεν, ἐπειδὴ, παρά τῆς παρακλήσεως μας νὰ συμπιλωθῶν με τοὺς ἐκθροὺς των, δὲν ἐδέξαντο, αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν ἐνόμισαν, ὅτι ἤμποροῦσαν νὰ προβάλουιν, ἢ ὅποια ὁμας ἦτο ἐπακάλυμμα τῆς πονηρίας των. Δὲν θέλω νὰ συμπιλωθῶ, λέγουιν, διὰ νὰ μὴ τὸν κάμω με τὴν συμπιλωσιν χειρότερον, ²⁰⁹ **A** οκληρότερον, διὰ νὰ μὴ με περιφρονῆσῃ περισσότερο κατόπιν. Ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ και τὸ ἔδειξ λέγουιν: πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ νομίσουιν ὅτι τὸ κάνω ἀπὸ ἀδυναμίας, πρῶτος εἰς τὴν συμπιλωσιν νὰ ἐρχωμαι και τὸν ἐκθρόν νὰ παρακαλῶ. Ὅλα αὐτὰ εἶναι λόγια ἀνόητα, διότι ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς γνωρίζει τὴν διάθεσίν σου. Διὰ τοῦτο καθόλου νὰ μὴ λογαριάσῃς τοὺς συνδούλους σου, ὅταν τὸν κριτὴν πείσῃς, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ σὲ δικάσῃ. Ἐὰν δὲ φροντικῆς διὰ νὰ μὴ γίνῃ χειρότερος ἐπέναντι σου ὁ ἐκθρὸς λόγῳ τῆς ἐπιεικειᾶς σου, μάθε, ὅτι δὲν γίνεται διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἀλλὰ μάλλον, αν δὲν συμπιλωθῆς. Διότι και ἀπὸ ὁλοῦς ὁ ἀκρεϊότερος αν εἶναι, ἔστω και αν δὲν τὸ λέγῃ και δὲν τὸ διακηρύττῃ, **B** διὰ τῆς οὐσιῆς του πάντως θὰ ἐπαινέσῃ τὴν συμπεριφορὰν σου, θὰ σε θαυμάσῃ τὴν πραότητα σου εἰς τὴν συνειδησίν του και αν ἐμμελῆν δὲ εἰς τὴν ἰδίαν πονηρίαν καθ' ἂν χρόνον-σὺ τοῦ φέρουσαι καλά και τὸν περιποιέσαι, θὰ τιμωρῆθῇ πάρα πολλὸ ἀπὸ τὸν Θεόν. Και διὰ νὰ μάθητε ὅτι και αν ημεῖς παρακαλέσωμεν εἰς τὴν προσευχὴν μας διὰ τοὺς ἐκθροὺς και ἐκείνους, ποὺ μᾶς ἠδίκησαν, ὁ Θεὸς δὲν τοὺς συγκωρῆει, αν πρόκειται νὰ γίνουιν χειρότεροι διὰ τῆς ἰδικῆς μας ἀνεξικτακίας, ἱστορίαν παλαιὰν θὰ σᾶς εἴπω. Ἐμίλησε κάποτε ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως ἡ ἀδελφὴ του Μαρίας τὶ λοιπὸν ἔκαμεν ὁ Θεός; Λέπραν ἔρριψεν εἰς αὐτὴν και ἀκάθαρτον τὴν ἔκαμε, καιτοὶ θεβαίως κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο καλὴ και σεμνὴ. Ἐπειτα, αν και ὁ Μωϋσῆς, **C** ποὺ ὑβρίσθη ὑπ' αὐτῆς, παρακαλοῦσε τὸν Θεόν νὰ παύσῃ τὴν κατ' αὐτῆς ὀργὴν Του, ὁ Θεὸς δὲν ἐδέχθη τοῦτο: και τί λέγει: «Ἐὰν ὁ πατέρας αὐτῆς εἰς τὸ πρόσωπον θὰ τὴν ἔπιτε, δὲν θὰ ἦτο ἐντροπασμένη; Ἄς μείνῃ, λέγει, ἔξω ἀπὸ τὴν παρεμβολὴν ἐπὶ ἐπὶ ἡ-

μέρας» (Ἀριθμ. 12, 14). Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἔδειξ ἔννοιαν: Ἐὰν πατέρα, λέγει, εἶχε και τῆς ἔλεγε, φύγε ἀπὸ ἐμπρὸς μου, δὲ θὰ ὑπέφερε τὸ μάλασμα τοῦτο; Σὲ μὲν ἐπαινῶ διὰ τὰ φιλόδεφρα αἰσθημὰτά σου, και τὴν πραότητα και ἐπιεικειάν σου, ἐγὼ ὁμας γνωρίζω πότε πρέπει ἀπὸ τὴν τιμωρίαν νὰ τὴν ἀπαλλάξω. Και σὺ λοιπὸν νὰ περιβάλλῃς τὸν ἀδελφόν σου με πᾶσαν ἀγάπην και νὰ μὴ τοῦ συγκωρῆς τὰ παραπτώματα πρὸς σέ, ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ τιμωρῆθῃ περισσότερο, **D** ἀλλὰ ἀπὸ φιλοστοργίαν και καλὴν διάθεσιν. Διότι τὸ ἔδειξ πρέπει καλὰ νὰ γνωρίζῃς, ὅτι ὅσον περισσότερο θὰ σὲ περιφρονῆσῃ, ἐνῷ σὺ τὸν περιποιέσαι, τόσον μεγαλυτέραν τιμωρίαν θὰ ἐπισύρῃ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του. Τί λέγεις, σὲ παρακαλῶ; χειρότερος γίνεται, διὰν κάποιος τὸν περιποιῆται; Ἴσως θὰ με ἐρωτήσετε. Τοῦτο εἰς ἐκείνον μὲν εἶναι μομφή, εἰς σὲ δὲ ἐγκώμιον. Εἶναι ἰδικόν σου ἐγκώμιον, διότι αν και τὸν ἔλεψε τέτοιος νὰ γίνεταί, διὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ δὲν ἔπαυσε νὰ περιποιῆσαι αὐτόν: εἰς ἐκείνον δὲ εἶναι ἐγκλημα, διότι οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου ἐπιεικειαν και καλωσύνην δὲν ἔγινε καλύτερος. Ὁ Παῦλος δὲ λέγει, ὅτι εἶναι προτιμότερον ἄλλοι νὰ κατηγοροῦνται διὰ τὰ παραπτώματά τους εἰς ἡμᾶς, παρά ἡμεῖς, διὰ τὰ πρὸς ἄλλους πταίσματά μας. Μὴδὲ τὰ ψυχρὰ αὐτὰ λόγια νὰ λέγῃς, **E** ὅτι θὰ νομίσῃ ὅτι ἀπὸ φόβου ἔτρεξα πρῶτος πρὸς συμπιλωσιν και θὰ με περιφρονῆσῃ περισσότερο. Αὐτὰ εἶναι λόγια ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἀνόητον παιδικὴν ψυχὴν, τὴν ὅποιαν ἐπιρροεῖ ἡ ἀνθρωπίνῃ δόξα. Ἄς νομίσῃ ὅτι ἀπὸ φόβου ἔτρεξες πρῶτος, διότι ἔτσι θὰ ἔκῃς μεγαλυτέρον μισθόν, ἐπειδὴ αν και ἐγνωρίζῃς ἐκ τῶν προτέρων τοῦτο, διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ θὰ τὰ ὑπομένεις. Διότι ἐκείνος ποὺ συμπιλωῖνται με ἐλαττήριον νὰ τὸν ἐπαινέσουιν οἱ ἀνθρώποι, ἐλαττῶνται, με τοῦτο, τὸ κέρδος τῆς ἀμοιβῆς: ἐνῷ ἐκεῖνος, ποὺ γνωρίζει καλὰ, ²⁰⁶ **A** ὅτι πολλοὶ θὰ τὸν ἐπικρίνουιν και θὰ γελάσουιν εἰς ἄραος του, και ἐν τούτοις οὔτε τότε δὲν ἀποφεύγει τὴν συμπιλωσιν, διπλασίαν και τριπλασίαν ἀμοιβὴν θὰ λάθῃ διότι αὐτὸς πρὸ πάντων εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ κάνει τοῦτο, διὰ τὸν Θεόν. Μὴ μοῦ λέγεις, σὲ παρακαλῶ, ὅτι αὐτὴν και ἐκείνην τὴν ἀδικίαν μοῦ ἔκαμε. Διότι και αν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἔλην τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν ἐπέδειξεν ἀπέναντι σου, και τότε ἀκόμη σὲ διέταξεν ὁ Θεὸς ἄνα νὰ τοῦ τὰ συγκωρῆσῃς.

5. Ἴδου σᾶς τὸ λέγω ἐκ τῶν προτέρων και διαμαρτυρομαι και τὸ φωνάζω δυνατὰ, κανεῖς ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἔκουιν ἐκθρόν, ἄς μὴ πληρώσῃς εἰς τὴν ἑρὰν τράπεζαν και ἄς μὴ δέκεται τὸ Σᾶμα τοῦ Κυρίου. Κανεῖς ποὺ πλησιάζει νὰ μὴ ἔχη ἐκθρόν. Ἐκθρόν ἔχεις: Μὴ προσέλθῃς. **B** Θέλεις νὰ προσέλ-

θης; συμφιλιώσου και τότε να προσέλθης και να έγγισης το Ιερόν. Δέν λέγω εγώ ταύτα αλλά ο Δεσπότης, που έσταυρώθη δι' ημάς. Αύτος διά να σέ συμφιλιώση με τον Πατέρα, δέν ήρνάθη ούτε να σφαγή, ούτε να κύση το αίμά Του, και σέ διά να συμφιλιώσης με τον σύνδουλόν σου, ούτε λέξην θέλεις να βγάλης από το στόμα σου, ούτε πρώτος να τρέξης; "Ακουσε τί λέγει περί εκείνων που κάνουν δικας σέ. "Εάν προσφέρης το δώρον σου εις τό θυσιαστήριον, και εκεί θυμηθείς, ότι ο άδελφός σου έχει κάτι εναντίον σου» (Ματθ. 5, 23), δέν είπε περιμένε εκείνος να έλθω εις σέ, ούτε, όμιλησε προς κάποιον άλλον μεσίτην αυτού, ούτε, κάποιον άλλον παρακάλεσον, αλλά, ο ίδιος προς εκείνον τρέξε. «Διότι πήγαινε, λέγει, πρώτο να συμφιλιώσης με τον άδελφόν σου» (αυτόθ). **Σ** "Ω τί όπερθολικόν πράγμα! Αύτος δέν θεωρεί, ότι είναι περιφρόνησις, τό δώρον να μένη εις την άκρη και σέ νομίζει ότι είναι ύβριστικόν διά σέ τό πρώτος να τρέξης και να συμφιλιώσης; Και πως ταύτα είναι άξια συγγνώμης; Λέγε μου σέ παρακαλώ. "Εάν ήθης ένα μέλος κομμένο από τό άλλα, δέν κάνεις τό πάλιν, ώστε να τό ενώσης με τό σώμά σου; Αυτό να κάμης και διά τους άδελφούς σου. "Όταν τους ήθης να αποκοπούν από την φιλίαν σου, τρέξε να τους περιμαζεύσης γρήγορα. Μή περιμένης εκείνοι πρώτα να έλθουν, αλλά σέ σπεύσε να πάρης πρώτος τά θραύετα.

"Ενα μόνον έκθρόν διατάχθημεν να έχωμεν, τον διάβολον. Με αυτόν ποτέ να μη συμφιλιώνεσαι, προς δέ τον άδελφόν σου ποτέ να μη έχης θανειά καρδιά, **Δ** αλλά και άν τύχη να γίνη καμμία άπρέπεια, άς είναι προσωρινή και να μη ύπερβαίνη τό διάστημα της ήμέρας, διότι «ή δύσις του ήλιου, λέγει, να μη σάς προσβάση ώργισμένους» (Εφ. 4, 26). Διότι άν μόν συμφιλιώσης προτού θραυάση, έχεις από τον Θεόν κάποιαν συγκώρησιν άν όμως πάρα πέρα εξακολουθήσης να παραμένης έκθρός, όχι πλέον από θυμόν και όργην, που συναρπάζει, αλλά από κακίαν προέρχεται ή άπιστοτροφία σου και ψυχήν ρυπαράν, που την κακίαν μελετά. Δέν είναι δέ τοῦτο μόνον τό φοβερόν, ότι δηλ. κάνεις την συγκώρησιν, αλλά και τό ότι ή συμφιλιώσις καθίσταται δυσκολώτερα. Διότι εάν περάση μία ήμερα, ή έντροπή, που αισθάνεσαι, γίνεται μεγαλύτερα, και δεύτερα δέ ήμερα άν προστεθί, πάλιν αυξάνεται. Και άν δέ φθάσης εις την τρίτην και τετάρτην ήμεραν, **Ε** θά προσθέσης και πέμπτην και ούτω καθ' έξής. "Ετσι αι πέντε ήμεραι γίνονται δέκα, αι δέκα είκοσι, αι είκοσι εκατόν και ή πληγή θά είναι πλέον άθεράπευτος, διότι όσον περνά ο χρόνος τόσον περισσότερο απομακρυνόμεθα από την συμφιλιώσιν. Άλλά κανένα από τά παράλογα αυτά πάθη να

μη πάθης, ή άνθρωπε, ούτε να έντραπίς και κοκκινίσης, ούτε να είπης εις τον έαυτόν σου **207 Α** πρό άλλου τόσας ύβρεις ό ένας εναντίον τού άλλου έρριψομεν, αναρίθμητα λόγια από αυτά που λέγονται και δέν λέγονται είπομεν, και τώρα θά τρέξω να συμφιλιώθω; Και ποίος δέν θά έπικρίνη την τόσην μου εύκολίαν; Κανείς φρόνιμος άνθρωπος δέν θά σέ κατηγορήση ως εύκολον, αλλά όταν μένης άδιάλλακτος, τότε όλοι θά νελάσουν εις θόρος σου, τότε πολλόν τόπον εις την ψυχήν σου θά δώσης εις τον διάβολον. Διότι δέν γίνεται δυσκολοδιάλυτος ή έκθρα μόνον ένεκα της πολυκαυρίας, αλλά και ένεκα των πραγμάτων, που έν τώ μεταξύ παρεμβάλλονται. Διότι όπως «ή άγάπη σκεπάει πλήθος άμαρτιών» (Α' Πετ. 4, 8), έτσι και ή έκθρα δημιουργεί άμαρτήματα εκεί που δέν υπάρχουν, και άξιόπιστοι γίνονται πλέον εκείνοι που κατηγορούν, που κείρουν διά τά κακά των άλλων και διαπομπέσουν τάς άσεμίας των. Ταύτα λοιπόν όλα έχαν ύπ' όψιν σου, **Β** πρόλαβε και κράτησε τον άδελφόν σου προτού τελείως σού φύγη. Και άν δέ παραιτή άνάγκη όλην την πόλιν να διατρέξης κατά την ήμεραν εκείνην, είτε έξω από τά τείχη να υπάγης, είτε δρόμον μακρόν να βαδίσης, όλας τάς εργασίας, που έχεις την ήμεραν εκείνην, άφησέ τας και με ένα μόνον πράγμα να ασκολιθής, με την συμφιλιώσιν του άδελφού σου. "Εάν δέ τό πράγμα είναι κουραστικόν, σκέψου ότι διά τον Θεόν όλα αυτά τά ύψίστασι και άρκετα θά ενισχυθής; την δέ ψυχήν σου, άν όπισθοχωρή και διατάξη και κοκκινίξη και έντρέπεται να κάμη τοῦτο, να την παραινής με αυτά τά λόγια, τά όποια συχνά να της τά επαναλαμβάνης. Διατί θραυύνεις; Διατί όπισθοχωρείς και διατάξεις; **Σ** Δέν πρόκειται ούτε διά κρήματα, ούτε διά κάτι άλλα από τά φθαρτά πράγματα, αλλά διά την σωτηρίαν μας. "Ο Θεός ταύτα να κάνωμεν διέταξε, και όλα τά άλλα πρέπει να είναι εις δευτέραν θέσιν από τά προστάγματά Του.

Είδος πνευματικού έμπορίου τό πράγμα τοῦτο είναι. "Ας μη ραθυμώμεν και άμελώμεν. "Ας μενθάνη ό έκθρός ότι έδειξαμεν πολλήν προθυμίαν διά τό θέλημα του Θεού. Και άν μας ύβρίξη πάλιν και άν μας κτυπή και άν ούδότησε άλλο χειρότερον μας κάνη, άς τό ύποφέρωμεν όλα με γενναίότητα, διότι με τον τρόπον τοῦτον δέν ώφελοῦμεν καθόλου εκείνον, αλλά τον έαυτόν μας, και τό κατόρθωμά μας τοῦτο περισσότερο από όλα τά άλλα θά μας βοηθήση κατά την ήμεραν εκείνην της κρίσεως. **Δ** Πολλάς και μεγάλας άμαρτίας έχωμεν και έπτάσαμεν και τον Δεσπότην μας έρεθίσσαμεν. "Ενεκα της φιλανθρωπίας Του μας έδωκε τοῦτο ως μέσον συνδιαλλαγής; άς μη προδώσωμεν λοιπόν τον πολύτιμον του.

τον θησαυρόν. Δοῦτε μήπως δὲν ἦτο κόριος νὰ διατόξῃ μόνον νὰ συμπιλιωνίηθεα καὶ κανένα νὰ μὴ ἔχωμεν μισθόν; Μήπως ἔχει κανένα ποῦ ἀντιλέγει καὶ διορθώνει τὰ προστάγματα Του; Ἄλλ' ὅμως διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ μισθὸν μᾶς ὑπεσκέθη πολὺν καὶ ἀνέκφραστον, καὶ ἐκεῖνο ποῦ πάρα πολὺ ἐπιθυροῦμεν νὰ ἐπαύξωμεν, τῶν ἁμαρτιῶν μας τὴν συγχώρησιν, καὶ μᾶς ἔκαμε τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς ταύτης⁶⁷ εὐκολωτέραν. Ἐ Ποῖον λοιπὸν θὰ ἔχωμεν συγχώρησιν, ὅταν, ἐνῶ καὶ μισθὸν τόσον πολὺν πρόκειται νὰ λάβωμεν, οὔτε τότε ὑπακούωμεν εἰς τὸν νομοθέτην, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦμεν νὰ τὸν περιφρονῶμεν; Διότι, ὅτι τοῦτο εἶναι περιφρόνησις φαίνεται ἐκ τοῦ ἔξῃς; Ἐάν νόμον ἔβητεν ὁ βασιλεὺς, ποῦ νὰ λέγῃ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ὅλοι νὰ συμπιλιώνωνται μεταξὺ τῶν, ἀλλῶς νὰ ἀποκεφαλίζωνται, ἀρὰ γε δὲν θὰ ἐσπεύδαμεν ὅλοι πρὸς συμπιλιώσιν μετὰ τοῦ πλησίον; Ἐγὼς τοῦλάχιστον νομίζω ὅτι αὐτὸ θὰ γίνετο. Ποῖον λοιπὸν θὰ ἔχωμεν συγχώρησιν, ἀφοῦ εἰς τὸν Δεσπότην δὲν ἀπονέμομεν οὔτε τὴν τήρησιν, ὅσην εἰς τοὺς συνδούλους μας; Διὰ τοῦτο διετάχθημεν νὰ λέγωμεν²⁰⁸ A «Συγχώρησε τὰ ἁμαρτήματά μας, ὅπως καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν τὰ πρὸς ἡμᾶς παραπτώματα τῶν ἄλλων» (Ματθ. 6, 12).

Τι ἀπὸ τοῦτο εἶναι πρῶτον; Τι δὲ εἶναι ἡμερῶτερον ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρόσταγμα; Σὲ κριτὴν ἔκαμε τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων σου. Ἄν ὀλίγα συγχωρήσῃς, καὶ σοὺ ὀλίγα συγχωροῦνται, ἂν πολλὰ συγχωρήσῃς, πολλὰ θὰ συγχωρηθῶν καὶ ἰδικά σου ἁμαρτήματα. Ἄν μὲ τὴν καρδίᾳ σου καὶ εὐκρινῶς συγχωρήσῃς, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς σὲ συγχωρεῖ. Ἄν μετὰ τὴν συγχώρησιν καὶ φίλον τὸν κάμῃς, τὸ ἴδιον καὶ ὁ Θεὸς πρὸς σὲ θὰ κάμῃ. Ὅστε ὅσον μεγαλύτερα κακὰ μᾶς ἔκαμεν ὁ πλησίον, μὲ τόσον μεγαλύτεραν προθυμίαν πρέπει πρὸς συμπιλιώσιν νὰ σπεύδαμεν, ἐπειδὴ διὰ τοῦ τρόπου τούτου γίνεται αἴτιος νὰ μᾶς συγχωρηθῶν περισσότερα ἁμαρτήματα. Θέλεις νὰ μῆθῃς ὅτι καμμίαν συγχώρησιν δὲν θὰ εὔρωμεν, ὅταν μνησκακοῦμεν, οὔτε ὅτι ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ ἤμπορῇ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ποῦ ἐπιφέρει αὐτῇ; B Ἀπὸ τὸ παράδειγμα, ποῦ θὰ εἶπω θὰ τὸ ἀποδείξω. Κατὰ τί σὲ ἠδίκησεν ὁ πλησίον; Τὰ πράγματά σου σοὺ ἀρπάξῃ, τὰ ἐδάμεισε καὶ ἐράνηκεν ἀπέναντί σου πλεονέκτης; Δὲν λέγω τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα προσέθω περισσότερα ἂν αὐτὰ, ὁσαῦτά σοι θὰ θελήσῃς; ἢ ἢ. ἐπιθύμησε νὰ σὲ φονεῖσῃ, εἰς ἀναριθμήτους κινδύνους σὲ ἔβαλε, ἐβείξε ἀπέναντί σου ἄλην του τὴν μοχθηρίαν καὶ ἀκρεΐότητα καὶ τί-

67. T₂: μετὰ τοῦ πλησίον συμπιλιώσεως.

ποτε δὲν ἀφῆκεν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν ποῦ νὰ μὴ τὸ κάμῃ πρὸς σὲ. Καὶ διὰ τὰ μὴ ἀναφέρωμεν κάθε ἓνα χωριστά, ὑπόθεσε, ὅτι τόσον πολὺ σὲ ἠδίκησεν, ὅσον κανένας ποτὲ δὲν ἠδίκησεν εἰς τὸν κόσμον ἄλλον ἄνθρωπον; καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἐάν μνησκακῆς, καθόλου δὲν θὰ εἶσαι ὄχιος συγγνώμης. Καὶ ἴδου διατί. Ἐάν ἓνας ὑπηρέτης σου ἄφειλε εἰς σὲ ἑκατὸν χρυσὰ νομίσματα, εἰς ἐκεῖνον δὲ κάποιος ἄλλος ἄφειλε ὀλίγα ἀργύρια καὶ ἀφοῦ προσῆλθε εἰς σὲ ὁ κρείσσης τοῦ δούλου, σὲ παρεκάλεσε καὶ σὲ ἰκέτευσε νὰ τοῦ γίνῃ κάποια διευκόλυνσις C καὶ σὺ προσκαλέσας τὸν ὑπηρέτην σου τὸν διέταξες νὰ τοῦ καρίσῃ τὸ κρέος τοῦτο λέγων, ὅτι ἀπὸ τὸν λογαριασμόν, ποῦ μοῦ ἄφειλεῖς ἀφαιρᾷ τούτο; ἐάν ἐκεῖνος ἀπὸ ὀδοντροσιῶν καὶ πονηρίαν πάλιν ἐπινιγε τὸν κρείσστην, ἀρὰ γε θὰ ἐγλύτωσε αὐτὸν κανεὶς ἀπὸ τὰ χέρια σου; Ἄρὰ γε δὲν θὰ τοῦ ἐβίδεις πάρα πολλὰς πληγὰς, διότι ὑβρίσθης μὲ τὴν ἐσκάτην ὕβριν; Καὶ μὲ ὄλον σου τὸ δίκαιον. Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς θὰ κάμῃ, διότι θὰ σοὺ εἴπῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὡ πονηρὲ δούλε καὶ ἀκρεΐοτατε, μήπως ἀπὸ τὰ ἰδικά σου εἰς αὐτὸν ἐκάρισες; Ἀπὸ ἐκεῖνα, ποῦ εἰς ἐμὲ ἐκρεωστούσας, διετάχθης νὰ ἐξαφλήσῃς τὸν εἰς σὲ λογαριασμόν του. Διότι ὤρῃσε, λέγει, καὶ ἐγὼ ἄρῃνω εἰς σὲ. D Καὶ τοῦτο ἂν δὲν σοὺ ἔλεγα, καὶ πάλιν ἔπρεπε νὰ τὸν συγχωρήσῃς, ὑπακούων εἰς τὸν Δεσπότην σου, τώρα ὅμως δὲν σὲ διέταξα ὡς Δεσπότης, ἀλλὰ ὡς φίλος σου ἐζήτησα χάριν, καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὰ ἰδικά μου καὶ σοῦ ὑπεσκέθηκα νὰ σοὺ τὴν δώσω πάλιν μεγαλύτεραν καὶ οὔτε δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐβείξῃς καλύτερας διαθέσεις. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι, ὅταν κἀννοῦν τούτο ἀφαιροῦν ἀπὸ τὸν λογαριασμόν τῶν δούλων τῶν ὅσον εἶναι τὸ ποσὸν τοῦ κρέους πρὸς τὸν δούλον; π.κ. ἄφειλε εἰς τὸν κόριόν του ὁ ὑπηρέτης ἑκατὸ χρυσὰ νομίσματα καὶ εἰς τὸν ὑπηρέτην ταῦτον ἄλλος συνάδελφος του δέκα χρυσὰ, ἂν εἰς αὐτὸν καρίσῃ τὸ κρέος, δὲν τοῦ καρίξῃ ὁ Κύριός του ἑκατὸ χρυσὰ, ἀλλὰ μόνον δέκα, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα τοῦ τὰ ζητεῖ ὁ Θεὸς ὅμως δὲν κάνει ἔτσι, ἀλλὰ ἂν ἀφῆσῃς λίγα εἰς τὸν σύνδουλόν σου, ὅλα σοῦ τὰ ἄρῃνει Αὐτός. Ἀπὸ ποῦ φαίνεται τοῦτο; Ἀπ' αὐτὴν τὴν Κυριακὴν προσευκὴν. «Ἐδίωτι ἐάν συγχωρήσετε, λέγει, εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἁμαρτήματα, ποῦ ἔκαμεν σὲ σὺς καὶ ὁ Πατὴρ σας ὁ οὐράνιος θὰ συγχωρήσῃ καὶ εἰς σὺς τὰ ἰδικά σας ἁμαρτήματα» (Ματθ. 6, 14).²⁰⁹ A Ὅση δὲ διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἑκατὸν δηναρῶν καὶ τῶν δέκα κιλιάδων τάλάντων, τόση ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνων τῶν ἄφειλῶν. Ποῖας λοιπὸν κολάσεως δὲν θὰ εἶσαι ἄχιος, ἀφοῦ μὲ ἑκατὸν δηνάρια, ποῦ θὰ κόσῃς, πρόκειται νὰ κερδίσῃς δέκα κιλιάδας τάλαντα καὶ πάλιν οὔτε μὲ τοῦτο αὐ-

τὰ τὰ μικρὰ συγκυρῶεις, ἀλλὰ τὴν προσευκὴν στρέφεις ἐναντίον σου; Διότι, ὅταν εἴπῃς, «ἄφησε εἰς ἡμᾶς, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀφίνομεν» (Ματθ. 6, 12) καὶ σὺ δὲν ἀφίσεις, δὲν παρακαλεῖς διὰ τίποτε ἄλλο τὸν Θεὸν παρὰ τὴν σὴν στερήσῃ καθε ἀπαλογίας καὶ συγγνώμης. Ἀλλὰ δὲν τοῖσι, λέγει, τὸ εἶπα, ἄφησέ μου, ὅπως καὶ ἐγὼ ἀφίνω, ἀλλὰ μόνον, ἄφησέ μου. Καὶ τί σημαίνει τοῦτο; Διότι, καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἂν δὲν τὸ εἴπῃς, ὁ Θεὸς αὐτὸ κάνει, ἢ ὅπως δηλαδὴ ἀφίσεις, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἀφίσει. Καὶ τοῦτο τὸ ἐφανέρωσε μὲ ὅσα εἶπεν εἰς τὴν συνέκειαν. «Διότι ἐὰν δὲν ἀφίσητε, λέγει, εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὐτε ὁ Πατὴρ σας ὁ οὐράνιος θὰ ἀφήσῃ σὲ σὸς» (Αὐτόθι 6, 15). Μὴ νομίσης λοιπὸν ὅτι εἶναι εὐλάβεια νὰ μὴ λέγῃς ἀλόκληρον τὸ ρητόν, οὔτε τὴν μισὴν προσευκὴν νὰ ἀπαγγέλλῃς ἀλλὰ, ὅπως ἐκεῖνος διέταξεν, ἔτσι νὰ προσεύκησαι, ὥστε τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰς λέξεις, ποὺ κατ' ἀνάγκην θὰ λέγῃς, νὰ φοβηθῆς καὶ σπρωχθῆς εἰς τὴν συγκώρησιν τοῦ πλησίον. Μὴ μοῦ λέγῃς παρεκάλῃσαι πολὺ, ἰκέτευσαι, ἐδέξθην καὶ δὲν συνεφιλιώθῃ. Μὴ ἀπορακρυνθῆς ἀπὸ αὐτοῦ, ἂν πρῶτα δὲν τὸν συμφιλιώσῃς μαζί σου. Διότι δὲν εἶπε, ἄφησε τὸ δῶρόν σου καὶ πήγαινε, παρακάλεσε τὸν ἀδελφόν σου, ἀλλὰ, πήγαινε, συμφιλιώσου. Ὅστε καὶ πολλοὶ ἂν τὸν παρακαλέσῃς, μὴ φύγῃς, ἂν δὲν τὸν πεύσῃς. Ὁ Θεὸς καθε ἡμέραν μᾶς παρακαλεῖ καὶ δὲν τὸν ἀκούσῃ, καὶ ὅμως δὲν παύει νὰ μᾶς παρακαλεῖ καὶ σὺ δὲν καταδέχεσαι τὸν σύνδουλόν σου νὰ παρακαλέσῃ; Καὶ πᾶς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σωθῆς; Ἀλλὰ πολλές φορές τὸν παρεκάλεσε καὶ πολλές φορές σὲ ἀπέκρουσε; ἀλλὰ περισσότερο διὰ τοῦτο θὰ λάθῃς μισθόν. Διότι ὅσον ἐκεῖνος ἐπιμένει εἰς τὴν ἐκθρόν, καὶ σὺ ἐξακολουθεῖς νὰ τὸν παρακαλεῖς, τόσο ἡ ἀποβίβῃ σου γίνεται μεγαλύτερα. Μὲ ὅσον μεγαλύτεραν δυσκολίαν γίνεται τὸ κατόρθωμα, καὶ μὲ ὅσον πολὺν κόπον ἡ συμφιλιώσις, τόσο μεγαλύτερα θὰ εἶναι εἰς ἐκεῖνον ἡ καταβίβῃ καὶ εἰς σὲ λαμπρότεροι οἱ στέφανοι τῆς ὑπομονῆς.⁶⁸ Ταῦτα ἄς μὴ ἐπαινώμεν μόνον, ἢ ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἅς τὰ ἐπιδείκνυμεν καὶ ἄς μὴ ἀνακωρῶμεν, ἂν δὲν ἐπανελάβωμεν εἰς τὴν φιλίαν, ποὺ πρωτίτερα ἐκομεν. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ μὴ λυπώμεν, μήτε νὰ ἀδικώμεν τὸν ἐκθρόν, οὔτε δυσἀρέσκωμεν νὰ ἐκώμεν ἐναντίον του, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἐκεῖνον νὰ τὸν κἀμωμεν εὐχάριστα αἰσθητά νὰ ἔχη πρὸς ἡμᾶς.

7. Λέγω τοῦτο, διότι ἀκούω πολλοὺς νὰ λέγουν· ἐγὼ δὲν ἔχω ἐκθρόν ἐναντίον του, οὔτε λυποῦμαι, οὔτε ἔχω τίποτε

68. Φαίνεται εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ ἀκρατήρον, ὅς συνήθως ἐξοπασεν εἰς ἐπιστημίας.

τὸ κοινὸν μὲ αὐτόν. Ἐ Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν διέταξε κανένα κοινὸν μὲ αὐτόν νὰ μὴ ἔχη, ἀλλὰ πολλὰ τὰ κοινὰ νὰ ἔχη. Διότι δι' αὐτὸ εἶναι ἀδελφός σου, διὰ τοῦτο δὲν εἶπε· ἄφησε εἰς τὸν ἀδελφόν σου, ὅσα ἔχεις ἐναντίον του. ἀλλὰ τί; πῆγαινε, πρῶτον συμφιλιώσου μὲ αὐτόν». (Ματθ. 5, 24) ἐὰν γυκὸν ἐκεῖνος ἔχη κάτι ἐναντίον σου, καὶ μὴ ἀπορακρυνθῆς εἰς τοῦ ἐνώσῃς τὸ ἀδελφικόν σου τοῦτο μέρος μὲ τὸν αὐτόν σου διὰ τῆς ὁμοιότητος. Σὺ ὅμως, διὰ τὴν ἀγοράσῃς ὑπέρτιν κατάλληλον, καὶ κρήματα καταβάλλεις, καὶ μὲ ἐμπόρους πολλοὺς συνομιλεῖς, καὶ σὲ μακρυνὸν ταξίδι πολλές φορές ὑποβάλλεσαι.⁷⁰ Ἄ διὰ τὴν κἀμῃς δὲ τὸν ἐκθρόν φίλον, τίποτε δὲν κάνεις. Εἶναι οὐκ αὐτὸ αὐτό, λέγε μου; Πῶς θὰ ἠμπορέσῃς τὸν Θεὸν νὰ παρακαλέσῃς, ἀφοῦ τοὺς νόμους του τόσον παραμελεῖς; Καὶ ὅμως τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν ὑπέρτιν κερμίαν μεγάλην ὠφέλειαν δὲν θὰ ἐκώμεν, ὁ δὲ ἐκθρόν, ὅταν γίνῃ φίλος καὶ τὸν Θεὸν θὰ κἀμῃ ὑπέναντί μας ἴσως καὶ μὲ εὐμενεῖς διαθέσεις, καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἡμῶν εὐκολα θὰ διαλύσῃ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἔπαινον θὰ μᾶς φέρῃ, καὶ εἰς τὸν θῖον μας πολλὴν θὰ μᾶς προέκνησῃ ἀσφάλειαν, διότι δὲν ὑπάρχει πᾶς ἐπικίνδυνον πράγμα ἀπὸ τὸ καὶ ἔνα μόνον ἐκθρόν νὰ ἔχη κάποιος. Διότι καὶ ἡ ὑπόληψις μας πολὺ ἀλάμπεται, ἐπεὶ πάρα πολλὰ κακὰ ἐκεῖνος πρὸς ὄλους λέγει εἰς ὄρος μας, ἢ καὶ ὁ νοῦς μας σκοτίζεται καὶ ἡ συνείδησις, μας θορυβεῖται καὶ διαρκῆ τρικυμίαν λογισμῶν ὑφιστάμεθα. Ὅλα λοιπὸν ταῦτα γνωρίζοντες καλὰ ἄς ἀπαλλάξωμεν τὸν αὐτόν μας ἀπὸ τῆς κόλοισιν καὶ τῆς τιμωρίας, καὶ τὴν παροῦσαν ἐορτὴν μαζί μὲ ὅσα εἶπαμεν ἄς σεβασθῶμεν καὶ ἐκεῖνα, ποὺ ἐπιπῶμεν νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ ὁ βασιλεὺς νὰ ἀπολαύσωμεν λόγῳ τῆς ἐορτῆς, νὰ συντελέσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄλλοι ἢ τὰ ἀπολαύσωμεν. Διότι ἀκούω πολλοὺς νὰ λέγουν, ὅτι ἐξάπαντος ὁ βασιλεὺς, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἱερὸν Πάσχα, θὰ συμφιλιώθῃ μὲ τὴν πόλιν καὶ θὰ τῆς συγκυρῶσῃ ὅλα τὰ ἀμαρτήματα. Πᾶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀποπῶν, ὅταν μὲν ἀπὸ ἄλλου πρόκειται νὰ σωθῶμεθα, τὴν ἐορτὴν καὶ τὴν ἄξιαν αὐτῆς νὰ προβάλλωμεν, ὅταν δὲ διατασσώμεθα νὰ συμφιλιωνώμεθα μὲ ἄλλους νὰ τὴν περιφρονώμεν καὶ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι νὰ τὴν νομίζωμεν; Ὅ Διότι κανεῖς, μὴ κανεῖς, δὲν ἀτιμῶσει ἴσως τὴν ἱερὰν ταύτην πανήγυριν, ὅσον ἐκεῖνος, ποὺ ἐπιτελεῖ αὐτὴν, ἐγὼ ἔχει μέσα του μνησικακίαν, μᾶλλον δὲ οὔτε νὰ ἐπιτελεῖ αὐτὴν ἠμπορεῖ ὁ τοιοῦτος, ἔστω καὶ ἂν ἐπὶ δέκα συνεχεῖς ἡμέρας μείνῃ τελείως χωρὶς τροφῆν. Διότι ὅπου ὑπάρχει ἐκθρόν καὶ ἀποστροφή, οὔτε νηστεία, οὔτε ἐορτὴ ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ.

Μήπως τοῖσι μὲ ἀντιπα χέρια⁶⁹ τὴν ἱερὰν νὰ ἐγγίγῃς

69. Ὑποσέ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, καὶ ἂν οἱ πιστοὶ μεταλάβωμεν

θυσίαν, ἔστω και ἂν πολλή ἀνάγκη εἶναι: Μὴ λοιπὸν μὲ ἄνιπτον ψυχὴν προσέρχεσαι, διότι τοῦτο εἶναι πολὺ χειρότερον ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ μεγαλύτεραν φέρει κόλασιν. Διότι τίποτε δὲν γερῖζει τὴν διάνοισιν μὲ τὴσιν ἀκαθαρσίαν, ὅσων ὀργή, ποὺ μένει διαρκῶς μέσα μας. Ὅπου εἶναι θυμὸς ἢ ὀργή, πνεῦμα πραότητος δὲν φτερουγίζει. **Δ** Ὅταν δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔρμιας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας θά ἔχη; Πότε δὲ θά βωδίσῃ τὴν ὀρθὴν ὁδόν; Μὴ λοιπὸν, ἀγαπητέ, ἐνῶ θέλεις νὰ ἡμυνθῆς κατὰ τοῦ ἐκθροῦ, μὴ τὸν εαυτὸν σου κατακρήμνιζε, μήτε ἔρμησον αὐτὸν κάμε τῆς προστασίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ μάλιστα, δύσκολον, ἐὰν ἦτο τὸ πρᾶγμα, εἶναι ἱκανὸν τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας, ποὺ φέρει ἢ πρὸς τὴν ἐγτολὴν παρακοῆς, καὶ τὸν πάρα πολὺ ἄδρανῆ καὶ νωθρότατον νὰ τὸν σηκώσῃ καὶ τὸν πείσῃ κάθε κόπον νὰ υποφέρῃ· ἀλλὰ, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ λόγος εἶναι παλὸ εὐκολον, ἐὰν θέλωμεν. Ἄς μὴ ἀδικωφροσώμεν λοιπὸν τελείως διὰ τὴν ζωὴν μας, ἀλλὰ ἅς δεῖξωμεν προθυμίαν καὶ τὸ πᾶν ἅς κάμωμεν. Ἐὖστε χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἐκθρόν νὰ σταθώμεν πλησίον τῆς Ἱερᾶς Τραπέζης. Διότι κανένα, μὴ κανένα ἀπὸ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δύσκολον, ἐὰν προσέχωμεν, καὶ τοῦτε φαίνεται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν κατορθώσει νὰ τὰ τηρήσουν.

Πόσο ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν ὄρκων παρῆσαντο καὶ τὸ πρᾶγμα δυσκολοκατόρθωτον ἐνόμισον! Καὶ ὄρκος διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ μικρὰν προθυμίαν ἐπέδειξατε, τὸ περισσότερο κακὸν ὑπεβάλατε. Διὰ τοῦτο λοιπὸν σᾶς παρακαλῶ καὶ αὐτὸ, ποὺ ὑπολείπεται νὰ ὑποβάλετε **21** **Α** καὶ εἰς ἄλλους διδάσκαλοι νὰ γίνετε. Δι' ἐκείνους δέ, ποὺ ἀκόμη δὲν τὸ κατόρθωσαν, ἀλλὰ τὸν μακρὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον ὀρκίζοντο, μᾶς προβάλλουν ὡς δικαιολογίαν καὶ μᾶς λέγουν ὅτι εἶναι ὀδύνατον σὲ ὀλίγον καιρὸν νὰ ἔρριξώσῃ κανεὶς αὐτὸ, ποὺ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐρρίζωσε, θά τοὺς εἰπωμεν τὸ ἕξῃς ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ κατορθώσῃ κανεὶς κάτι, ἀπ' αὐτὰ ποὺ διατάσσει ὁ Θεός, διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ δὲν χρειάζεται νὰ ἔχη χρόνον, οὔτε πολλὰς ἡμέρας, οὔτε μακρὸν διάστημα ἐτῶν, ἀλλὰ μόνον φόβον καὶ ψυχὴν μὲ εὐλάβειαν καὶ ἐξάπαντος θά ὑπεριχώσῃ, καὶ μάλιστα σὲ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα.

8. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίζετε, ὅτι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε λέγω ταῦτα, **Β** ἐκείνον, ποὺ νομίζετε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος πολυόρκος, ποὺ οἱ ὄρκοι του εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τίς ὁμιλίαις του,

νεχωφισμένος τοῦ Σάματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, ὡς σήμερον μετα-
λαβάνων οἱ κληρικοί.

τοῦτον νὰ μοῦ τὸν παραδώσετε ἐπὶ δέκα μόνον ἡμέρας καὶ ἂν δὲν τοῦ κόψω δὴν αὐτὴν τὴν συνήθειαν εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἡμέρας, νὰ μὲ καταδικάσετε εἰς τὴν ἐσχάτην καταδίκην. Ὅτι δὲ αὐτὰ δὲν εἶναι παχεῖα λόγια, ἅπὸ ὅσα ἔχουν γίνῃ φαίνεται.

Τὶ ἀπὸ τοὺς Νινευίτας ὑπέρθε ποὺ ἄλογον; τί δὲ ποὺ ἀνόητον; ἀλλ' ὄρκος οὗτοι οἱ θάρβαροι καὶ ἀνόητοι, ποὺ κανένα ποτὲ δὲν ἄκουσαν νὰ φιλοσοφῇ, ποὺ ποτὲ ταιαῦτα παραγγέλματα δὲν ἔλαβον, ὅταν ἤκουσαν τὸν προφήτην νὰ λέγῃ Ἀκόμη τρεῖς ἡμέρας, **С** καὶ ἡ Νινευὴ θά καταστραφῇ (Ἰωάν. 3, 4) μέσα σὲ τρεῖς ἡμέρας δὴν τὴν πονηρὰν συνήθειαν ἀπέβαλον καὶ ὁ πόρνος σάρφριν ἔγινεν, ὁ ἥρασις ἐπεικίης, ὁ πλεονέκτης καὶ ἄρπαξ μετρημένος καὶ μὲ εὐμενεῖς διαθέσεις πρὸς τὸν ἄλλον, ὁ ἀμελής πρόθυμος. Διότι δὲν ἦσαν ἕνα, οὔτε δύο, καὶ τρία, καὶ τέσσαρα τὰ πάθη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔθεραπεύθησαν, ἀλλὰ δὴν τῶν τὴν κακίαν διώρθωσαν. Καὶ ἀπὸ ποῦ τοῦτο φαίνεται, λέγει; Ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ προφήτου. Διότι αὐτός, ποὺ κατηγορήσεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν ὅτι ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῶν μέχρι τῶν οὐρανῶν, ὁ ἴσως πάλιν τὸ ἀντίθετον δι' αὐτοὺς ἐμυρτύρησεν, εἶπὸν, ὅτι εἶδεν ὁ Θεός ὅτι ἀπεμακρύνθησαν ἕκαστος ἀπὸ τοὺς δρόμους αὐτῶν τοὺς πονηροὺς (Ἰωάν. 3, 10). Δὲν εἶπεν ὅτι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς πορνείας, ἢ μωκείας, ἢ κλοπῆς. **Δ** ἀλλ' ἀπὸ τοὺς δρόμους αὐτῶν τοὺς πονηροὺς. Καὶ πῶς ἀπεμακρύνθησαν, ὅπως ὁ Θεός γνωρίζει, ὅχι ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἐδοκίμασε. Ἐπειτα δὲν ἐνιηρηθήμεθα οὔτε κοκκινίζομεν, ἐνῶ θάρβαροι ἄνθρωποι σὲ τρεῖς ἡμέρας μόνον δὴν ἀπέβαλον τὴν κακίαν των, ἐὰν ἡμεῖς σὲ τόσας ἡμέρας ἀκούοντες τὸν θεῖον λόγον καὶ διδασκόμενοι, ἂν θά καταβάλωμεν μίαν πονηρὰν συνήθειαν; Καίτοι βεβαίως ἐκείνοι πρῶτα εἶκον φθάσει εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς κακίας. Διότι, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας αὐτῶν πρὸς ἐμεῖς (Ἰωάν. 1, 2); μὴ νομίσῃς ὅτι λέγει ἄλλο, παρὰ τὴν ὑπερβολικὴν αὐτῶν κακίαν καὶ διακὲς ἡμῶν σὲ τρεῖς ἡμέρας νὰ μεταβληθῶν καὶ νὰ γίνωνν τελείως ἄνάρκτοι. **Ε**

Διότι ὅπου ὑπάρχει φόβος Θεοῦ, δὲν χρειάζονται ἡμέρας καὶ χρονικὸν διάστημα, ὅπως πάλιν, ὅπου δὲν ὑπάρχει οὗτος, δὲν ὑπερλοῦν καθέλευσιν αἱ ἡμέραι. Ὅπως διαλαβὴ τὰ σκουριασμένα σκευῆ ἐκείνος, ποὺ μὲ νερὸ τὰ τρίβει, καὶ ἂν πολλὸν ἐπιρόδησιν χρόνον, δὲν θά τὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ δὴν τὴν σκουριάν. Ἐνν ἕκτινας; ποὺ θά τὰ βάλῃ μέσα εἰς τὸ κωνιτῆρι, σὲ μίαν στιγμὴν θά τὰ κόμῃ καλύτερα ἀπὸ τὰ κωνιτοῦργια, εἶσι ἀκριβῆς; καὶ ἡ ψυχὴ, ποὺ ἔβλησεν μὲ τὴν σκουριάν τῆς ἁμαρτίας, ἂν μὲν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καθάρσιον τὸν εαυτὸν τῆς, καὶ

κάθε ἡμέραν ἀλλάση γνώμην, ²¹² **A** τίποτε περισσότερο δὲν θὰ κερδίση· ἂν δέ, σὺν σέ κινευτήριον, δάλη τὸν ἑαυτὸν τῆς μέσα εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, στὴ στιγμὴ τελείως ἐκαθάρισθῃ.

Ἄς μὴ ἀναβάλλωμεν λοιπὸν διὰ τὴν αἰρίον, ἐπίτι δὲν γνωρίζομεν τί θὰ φέρῃ ἡ αἰρίον; (Παρ. 27, 1). Ὅτε νὰ λέγωμεν· θὰ κόψωμεν τὴν συνήθειαν σιγὰ-σιγὰ, διότι αὐτὸ τὸ σιγὰ-σιγὰ, ποτὲ δὲν θὰ λείψῃ. Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ ἀφάρθωμεν ταῦτα, νὰ λέγωμεν τὸ ἐξῆς· ἐάν σήμερον δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ κόψωμεν τὴν συνήθειαν τοῦ ἔρκου, δὲν θὰ παύσωμεν νὰ προσπαθῶμεν νὰ τὴν κόψωμεν καὶ δὲν θὰ ἀσκοληθῶμεν με τίποτε ἄλλο, ἔστω καὶ ἂν πνιγίμεθα ἀπὸ ἀναριθμητῆς δουλείας, ἔστω καὶ ἂν παρῶσι ἀνάγκη νὰ ἀποβάνωμεν ἢ νὰ τιμωρηθῶμεν ἢ ὅλα ὅσα ἔχομεν νὰ κάσωμεν· δὲν θὰ βύσωμεν εἰς τὸν διάβολον με τὴν ἀμελείαν μας ἐξουσίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, οὔτε με διαφόρους προφάσεις, ποῦ/μὴς ὑποβάλλει θὰ ἀναλάβωμεν νὰ διορθώσωμεν τὸ κακὸν τοῦτο. **B** Ἄν ὁ Θεὸς ἴδῃ τὴν ψυχὴν σου νὰ εἶναι ὀλη φωτιά, τὴν ζωπρὰν σου προθυμίαν, θὰ σέ βοηθήσῃ καὶ αὐτὸς νὰ διορθώσῃς. Ναί, σὺ παρακαλῶ πολύ, ἄς δεξίωμεν προθυμίαν πρὸς τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι «Ἄδρες Νινευίται θὰ ἀναστηθῶν καὶ θὰ καταδικάσων τὴν γενεάν ταύτην» (Λουκ. 11, 32), διότι ἐκεῖνοι μὲν μίαν φορὰν ἤκουσαν κήρυγμα μετανοίας καὶ κατάρθωσαν νὰ μετανοήσων καὶ διορθωθῶν, ἐνῶ ἡμεῖς ἂν καὶ πολλὰς φορὰς ἤκούσαμεν, δὲν ἐγυρίσαμεν εἰς τὸν ἴσον ὁρμόν. Ἐκεῖνοι ἀλόκληρον τὴν ἀρετὴν κατάρθωσαν, ἡμεῖς δὲ οὔτε μέρος ἀρετῆς ἐκεῖνοι, ὅταν ἤκουσαν ὅτι θὰ καταστραφῇ ἡ πόλις των, ἐφοβήθησαν, ἡμεῖς δὲ, ὅτε τὴν γένναν, ὅταν ἀκούωμεν, δὲν φοβούμεθα· ἐκεῖνοι διορθώθησαν χωρὶς νὰ ἔχουν προφήτας, ἡμεῖς δὲ ἐνῶ ἀπολαμβάνομεν συνεχοῦς διδασκαλίαν καὶ πολλὰς χάριτος τοῦ Θεοῦ μένομεν ἀδιόρθωτοι. **C**

Αὐτὰ λέγω τώρα, διὰ νὰ σὺς ἐπικρίνω, ὅχι διὰ ἰδικὰ σας, ἀλλὰ διὰ ἕνα ἁμαρτήματα. Διότι σὺς μὲν, γνωρίζω καλὰ τοῦτο ὅπως καὶ προηγουμένως εἶπον, ἔχετε κατορθώσει νὰ φυλάξετε τὸν νόμον τοῦτον περὶ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ ἔρκου ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, διὰ νὰ σωθῶμεν, ἐάν διὰ τῆς διδασκαλίας μας δὲν διορθώσωμεν καὶ ἄλλους, ἐπειδὴ καὶ ὁ δούλος, ποῦ προσέφερε τὸ τάλαντον ἐκεῖνο εἰς τὸν κύριόν του (Ματθ. 25), τὴν παρακαταθήκην ἀλόκληρον ἐπέστρεψεν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ, ποῦ τοῦ ἐδόθη, δὲν ἐπαλλαίλασαι, ἐτιμωρεῖτο. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν νὰ μὴ κινδυνεύωμεν τοῦτο, ἐάν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ νὰ μὴ παύσωμεν νὰ προσπαθῶμεν νὰ ὀπαλλάξωμεν καὶ ἄλλους ἀπ' αὐτήν. Καθένας μας

δὲ δέκα φίλους του, ἀφοῦ διορθώσῃ, ἄς τοὺς φέρῃ πρὸς τὸν ἑαυτὸν. Εἴτε ὑπερέτας ἔχεις, εἴτε μαθητάς, διορθώσε τους. **D** Ἄλλ' ὅτε μαθητάς, ὅτε ὑπερέτας ἔχεις: Ἐκεῖς ὅμως φίλους· τοῦτους διορθώσε. Μὴ μοῦ εἴπῃς δέ, ὅτι τοὺς περισσοτέρους ἔρκους ἐπάσασμεν καὶ μόνον πολὺ ὀλίγες φορὰς πέφτομεν εἰς τὸν ἔρκον. Καὶ αὐτὲς τίς ὀλίγες φορὰς νὰ μὴ πέφτῃς. Ἐάν κάσῃς ἕνα χρυσὸ νόμισμα, δὲν θὰ γυρίσῃς παντοῦ τρυφῶν καὶ ζητῶν ἕως δτου τὸ εὐρῆς; Τὸ ἴδιον κάμε καὶ διὰ τοὺς ἔρκους. Ἐάν ἴδῃς νὰ σοῦ ἐπιρύγῃ ἀπὸ τὸ σῶμα ἕνας ἔρκος κλάσῃς καὶ ἀναστέναις σὺν νὰ σοῦ ἐκάθῃ ἄλη ἡ περιουσία. **E** Πάλιν θὰ εἴπω αὐτὸ ποῦ προηγουμένως εἶπον· Κλείσε κηλὰ τὸν ἑαυτὸν σου μέσα στὸ στήτι σου, μελέτησε καὶ ἐξακμήσου με τὴν γυναῖκα σου, με τὰ παιδιὰ σου, με τοὺς σπιτικούς· ποῦ εἰς αὐτὴν τὴν ἐντολήν. Λέγε σὺ πρῶτος εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· δὲν θὰ ἀρκίσω καρμὰ δουλειὰ οὔτε ἀτομικὴν, οὔτε δημοσίαν, ἂν δὲν διορθώσω τὴν ψυχὴν μου. Ἐάν σὺς τὰ παιδιὰ σας εἶσι διδάξετε καὶ ἐκεῖνα τὰ ἰδικὰ τους θὰ διδάξων καὶ οὕτω καθέξῃς, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ ἢ ἐντολὴ αὐτῆ περὶ ἔρκου θὰ ἐξακολουθῇ νὰ τηρῆται, καὶ εἰς ἐκεῖνους, ποῦ πρῶτοι ἔβαλον τὴν πλῆξν τῆς ἐφαρμογῆς ὅλον τὸν μισθὸν θὰ φέρῃ. Ἄν μάθῃ νὰ λέγῃ ὁ υἱὸς σου, πίστευσον, δὲν θὰ ἡμπορέσῃ εἰς θέατρον νὰ ἀναστῇ, οὔτε εἰς καπηλείον νὰ εἰσέλθῃ. ²¹³ **A** ὅτε με τοὺς κόβουσι νὰ ἀσκοληθῶ, διότι ἡ λέξις αὐτὴ σὺν καλινὸς θὰ εἶναι γήρας εἰς τὸ σῶμα του καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ οὕτως θὰ τὸν κἀν νὰ κοκκινίσῃ καὶ νὰ ἐντρέπεται· καὶ ἂν κάποτε ὑπάγῃ εἰς αὐτὰ θὰ ἰὸν ἀναγκάσῃ νὰ φύγῃ γρήγορα.

Ἄλλὰ γελῶν ἐκεῖνοι με ἡμᾶς. Καὶ σὺ δάκρυσε διὰ τὴν μαρτυρίαν ἐκεῖνων. Πολλοὶ καὶ με τὸν Νῶε ἐγέλασαν, ὅταν κἀντε κατεπεκύαζε τὴν κιβωτὸν, ἀλλὰ, ὅταν ἐγινεν ὁ κατακλιμαῖος, ἐγέλασε καὶ ἐκεῖνος με αὐτούς, μᾶλλον δὲ δὲν ἐγέλασεν εἰς ἄραος τους ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ἐθήρησεν καὶ ἀναστέναις. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς ἀνθρώπους, ποῦ γελῶν εἰς ἄραος τῶν εὐσεβῶν, σκέψου ὅτι τὰ δόντια, ποῦ τώρα γελῶν, τότε θὰ ὑποσπῶν κλάματα καὶ τρίξον φοβερώτατον καὶ τὰ γέλια αὐτὰ θὰ τὰ θυμηθῶν τὴν ἡμέραν. **B** ποῦ θὰ τρίξων καὶ θὰ κτυπηθῇ. Τότε καὶ σὺ θὰ θυμηθῇς τὰ γέλια των αὐτὰ. Πίσσα γέλια ἔκαμε με τὸν Λάζαρον ὁ πελοῦσιος τῆς παραβολῆς! Ὅταν ὅμως κατόπιν τὸν εἶδε εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, ἔθρηνασε πλέον τὸν ἑαυτὸν του.

C Ὅλα λοιπὸν ταῦτα σκεπτόμενος, σπράξε γρήγορα δάκρυς εἰς τὴν ἀρτίαν τῆς ἐντολῆς. Καὶ μὴ μοῦ λέγῃς ὅτι σιγὰ· σιγὰ θὰ τὴν ἐφαρμόσῃς, μῆτε νὰ ἀναβάλλῃς διὰ τὴν αἰρίον, διότι ἡ αἰρίον ὀβέποτε λαμβάνει τέλος. Τεσσαράκοντα τώρα

πλέον ημέρα επέρασαν, ἀφ' ὅτου ἤρξισα νὰ σὺς ὁμιλῶ περὶ αὐτῆς. Ἄν λοιπὸν τὸ Πάσχα τὸ ἱερὸν περάσῃ, εἰς κανέναν πλέον δὲν θὰ φανῶ ἐπιεικής, οὔτε θὰ ἀρκεσθῶ εἰς συμβουλὴν, ἀλλὰ θὰ μεταχειρισθῶ τρόπον προστακτικὸν καὶ ἀποτομίαν ἐπιβλητικὴν, **C** διότι δὲν εἶναι ἰσχυρὰ αὐτὴ ἡ δικαιολογία τῆς συνθήκης, ποὺ προβάλλετε. Διαπὶ αὐτὰς, ποὺ κλέπτει, δὲν προβάλλει τὴν συνθήκην καὶ δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν; Διαπὶ αὐτὰς, ποὺ φονεύει καὶ μοιχεύει; Εἰς ἄλλους σας λέγω καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι, ὄν, κατὰ τὴν συναναστροφὴν μου μετὰ σας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ προσπαθῶμαι πλαγίως νὰ σὺς πιάσω ἂν εἶσθε ἐν χάριτι, (πάντως θὰ πιάσω κάποιον) εὖρω μερικοῦς, ποὺ νὰ μὴ ἔχουν διορθώσει αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα, θὰ τοὺς ἐπιβάλλω ὡς τιμωρίαν νὰ μένουν ἔξω ἀπὸ τὰ ἱερὰ μυστήρια, ὅχι διὰ νὰ μένουν διαρκῶς ἔξω, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθωθῶν καὶ τότε νὰ προσέλθουν μετὰ καθαρὰν συνείδησιν διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὴν Ἱερὰν Τράπεζαν, **D** διότι εἶται πρέπει καὶ νὰ λαμβάνη μέρος εἰς τὴν θεϊαν Κοινωνίαν. Εἶθε δὲ μετὰ τὰς εὐχὰς τῶν πρώτων καὶ ἄλων τῶν ἁγίων καὶ αὐτὰ καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα, ἀφοῦ διορθώσωμεν ἐλαττώματα, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μετὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὅς εἶναι ὁδὸς, τιμὴ καὶ προσκύνησις τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΑΒΙΑΝΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΑΙΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΧΑΡΑΣΑΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΑΝΔΡΙΑΝΤΩΝ.

I. Μετὰ τὸ ρητόν, μετὰ τὸ ὅποιον, **E** πάντοτε κατὰ τὸν καιρὸν ἡμῶν κινδύνων, συνήθιστα νὰ ἀρχίζω τοὺς λόγους μου πρὸς τὴν ἀγάπην σας, μετὰ τὸ ἴδιον πάλιν καὶ σήμερον θὰ ἀρχίσω τὴν ὁμιλίαν πρὸς σὰς καὶ θὰ εἴπω μαζί σας· Εὐλογητός ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος τὴν ἱερὰν ταύτην δορυτὴν μετὰ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην πολλὴν μὰς κατηξίωσε νὰ ἐπιτελώσωμεν σήμερον, **214 A** καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπέδωκεν εἰς τὸ σῶμα, καὶ τὸν ποιμένα εἰς τὰ κρήβια, καὶ τὸν διδάσκαλον εἰς τοὺς μαθητάς, τὸν στρατηγὸν εἰς τοὺς στρατιώτας, τὸν ἀρχιερέα εἰς τοὺς ἱερεῖς. Εὐλογητός ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κάρνει πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ζητούμεν καὶ ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν (Ἐφ. 3, 20). Διότι εἰς ἡμᾶς μὲν ἐφαίνετο, ὅτι ἤτο ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὰ κακὰ, τὰ ὅποια πρὸ ὀλίγου ἐκάθητο ἐπάνω μας καὶ εἰς αὐτὰ ἀνεφάρμοστοι εἰς τὸν Θεὸν προσευκαί μας· ὁ φιλιάνθρωπος ὁμοῦς Θεός, ὁ ὁποῖος πάντοτε μὰς δίδει ἀσυγκρίτως περισσότερα ἀπὸ ὅσα τοῦ ζητούμεν, καὶ τὸν Πατέρα μὰς ἀπέδωκε πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ ὅτι ἠλπίζαμεν. **B**

Διότι ποῖος θὰ ἠλπίζεν ὅτι οὐ τόσοσ ὀλίγας ἡμέρας καὶ θὰ μνησθῆ καὶ θὰ συνομιλήσῃ μετὰ τὸν βασιλέα καὶ θὰ λύσῃ τὰ κηκὰ, καὶ πάλιν τόσοσ γρήγορα θὰ ἐπανέλθῃ πρὸς ἡμᾶς, ὅστις καὶ τὸ Πάσχα τὸ ἱερὸν νὰ ἠμπορέσῃ νὰ προωθήσῃ καὶ μαζί μας νὰ ἐπιτελέσῃ; Ἀλλ' ἰδοὺ ἔχει γίνῃ αὐτὸ, ποὺ δὲν τὸ ἐπεμύναμεν, καὶ τὸν Πατέρα ἐλδοῦμεν πάλιν, καὶ ἡ καρὰ μὲς εἶναι πῶς μεγάλη, διότι ἀνέλποισι τώρα τὸν ἐδέχθημεν. Δι' ὅλα λοιπὸν ταῦτα ὅς εὐχαριστοῦμεν τὸν φιλιάνθρωπον Θεὸν καὶ ὅς θαυμάζωμεν Αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλιανθρωπίαν, καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν πρόνοιαν, ποὺ διὰ τὴν πάλιν μὲς ἐδειξε. Διότι ὁ μὲν διάβολος νὰ καταπονήσῃ αὐτὴν ἀλόκληρον, μετὰ ὅσα ἐτολμήθησαν, ἐπεχείρησεν, ὁ δὲ Θεός καὶ τὴν πάλιν καὶ τὸν ἱερέα καὶ τὸν βασιλέα, **C** δι' ὅσα εἰς τὴν συμφορὰν ταύτην ἐπικολούθησαν, ἐκόσμησε καὶ λαμπροτέ

ρους δλους ανέδειξε.

Ἡ πόλις δηλαδὴ απέκτησε μεγάλην φήμην, διότι, ἂν καὶ εἰς τόσον μέγαν κίνδυνον εὐρέθη, ἀφοῦ παρέδραμε δλους τοὺς ἰσχυροὺς παράγοντας, τοὺς πολλοὺς πλοῦτον ἔχοντας, τοὺς μεγάλην δύναμιν πλοσίων τοῦ βασιλέως διαθέτοντας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἱερέα τοῦ Θεοῦ κατέφυγε καὶ μετὰ πολλὴν πίστιν εἰς τὴν ἀνωθεν ἐλπίδα ἐστήριξε τὸν ἑαυτὸν τῆς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ κοινου πατρὸς, ὅτε πολλοὶ τοὺς φυλακισμένους ἀνησυχούσαν καὶ ἔλεγον, ὅτι δὲν ἀφήνει τὴν ὀργὴν τοῦ ὀ βασιλέως, ἀλλὰ περισσότερον ἐρεθίζεται, **Δ** ὅτι νὰ κατακόψη δλόκληρον τὴν πόλιν σκέπτεται, καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερον φοβερά ἀπ' αὐτὸ διέδιδον, οἱ κρατούμενοι τότε καθόλου δὲν ἔγιναν, ἀπὸ τὴν φήμην ταύτην, δειλοτέρου, ἡμεῖς δὲ ἐλέγομεν ὅτι πέμματα εἶναι αὐτὰ καὶ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου. Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην λόγων παρηγορίας, πρὸς ἡμᾶς ἔλεγον, διότι γνωρίζομεν εἰς ποῖον τὴν δύναμιν κατεφύγομεν καὶ ἀπὸ ποῖαν ἐλπίδα ἐκρεμάσομεν· ἐξητήσομεν τὴν σωτηρίαν μας ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἀγκυραν, δὲν τὴν ἐνεπιστεύθημεν εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τὸν παντοδύναμον Θεόν. **Ε** Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ αἰσιοδοξοῦμεν ὅτι τὸ τέλος θὰ εἶναι καλὸν ἑξάπαντος, διότι δὲν εἶναι, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ ἐλπίδα αὕτη νὰ κατεντρομασθῇ ποτέ. Τοῦτο ἀντὶ πόσων στεφάνων, ἀντὶ πόσων ἔγκωμιων θὰ εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὴν πόλιν; Πόσων εὐνοϊαν τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπισύρη καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῆς πόλεως ὑποθέσεις; Διότι δὲν εἶναι, δὲν εἶναι ἴδιον τῆς τυχοῦσης ψυχῆς, ὅταν ζεσποῦν ἐναντίον τῆς πολλοὶ πειρασμοί, νὰ εἶναι νηφαλία, πρὸς τὸν Θεόν νὰ ἀνετίξη καὶ τὰ ἄνθρώπινα ὅλα περιφρονῶσα πρὸς ἐκείνην μόνον τὴν θεοθεϊαν νὰ ἀπευθύνεται.

Ἡ μὲν λοιπὸν πόλις ταυτοτρόπως ἐδοξάζετο, ὁ δὲ Ἱερεὺς πάλιν διὰ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν πόλιν, διότι τὴν ζωὴν τοῦ ὑπὲρ ὄλων παρέδωκε ²¹⁵ **A** καὶ ἐνῶ πολλὰ ὑπῆρχον ἐμπόδια, ὁ χειμῶνας, ἢ ἡλικία, ἢ ἐορτὴ καὶ τὸ σπουδαιότερον ἢ ἀδελφὴ τοῦ εὐρίσκειτο εἰς τὰς τελευταίας τῆς σιγγιάς, κατενίκησεν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια καὶ δὲν εἶπεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του: Πι εἶναι τοῦτο; Ἡ μόνη ἀδελφὴ, παρ' μου ἔμεινε καὶ σέρεϊ μαζί μου τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τόσον χρόνον μαζί μου ἐπέρασεν, εἰς τὰς τελευταίας αὐτῆς τώρα εὐρίσκειται σιγγιάς· ἐγὼ δὲ αὕτην θὰ ἀφήσω καὶ θὰ ἀπέλθω καὶ δὲν θὰ τὴν ἴδω νὰ ἐκλνῆ καὶ τὰς τελευταίας νὰ ἀφήσῃ φωνάς; Ἄλλ' αὕτη μὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἤδικοτο ἐγὼ καὶ τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα νὰ τῆς κλείσω καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ποῦ διὰ τὸν ἐνταφισμὸν τῆς ἀπαιτοῦνται νὰ φροντίσω; τώρα δὲ σὸν νὰ εἶναι κάποια ἔρημος καὶ ἀπροσπάτετος, **B** κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν θὰ

ἐπιτύχη ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τῆς, ὅπως πάρα πολὺ ἐπεθόμει, ἀλλὰ ὅταν θὰ ἀφήσῃ τὴν ψυχὴν, δὲν θὰ ἴδῃ τὸν ἐπὶ δλους εἰς αὐτὴν παθεινότερον; Καὶ ἀπὸ πόσους θανάτους δὲν θὰ εἶναι εἰς αὐτὴν τοῦτο βαρύτερον; Διότι καὶ μακρὰν ἔαν ἦτο, δὲν ἔπρεπε νὰ τρέξω καὶ ὅλα νὰ κάμω καὶ νὰ πάθω, ὥστε νὰ τῆς παρᾶσω αὐτὴν τὴν χάριν; Τώρα δὲ ποῦ πλοσίων τῆς εὐρίσκωμαι, νὰ τὴν ἐγκαταλείψω καὶ νὰ τὴν ἀφήσω καὶ νὰ ἀνακηρῶσω; Καὶ πῶς θὰ περάσῃ τὰς κατόπιν ἡμέρας; Ἄλλὰ τί ποτε ἀπ' αὐτὰ ὄχι μόνον δὲν εἶπεν, ἀλλὰ οὔτε κἄν διανοήθη καὶ ἐπροτίμησεν ἀπὸ κάθε συγγένειαν τὸν τοῦ Θεοῦ ὄρθον, διότι ἐγνωρίζε καλῶς ὅτι ὅπως τὸν κυβερνήτην τοῦ πλοίου οἱ τρικυμίες **C** καὶ τὸν στρατηγὸν οἱ κίνδυνου, ἔτσι καὶ τὸν Ἱερέα ὁ πειρασμὸς τὸν κάνει νὰ φαίνεται ποῖος εἶναι. Ὅλοι, λέγει, πρὸς ἡμᾶς ἔχουν στρέψει τὴν προσοχὴν των καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἐθνικοί· ὅς μὴ διαφεύσωμεν τὰς πρὸς ἡμᾶς ἐλπίδας αὐτῶν, οὔτε νὰ ἀδιαφορήσωμεν καθ' ὅν χρόνον ἀπειλεῖται ἴσος μὲν γὰρ ναυάγιον, ἀλλὰ, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἀφροῦντα εἰς ἡμᾶς πράγματα τὰ ἀναθέσωμεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὴν ψυχὴν μας αὐτὴν ὡς παραδώσωμεν. Καὶ παρατήρησε Ἱερεὺς μεγαλοψυχίαν καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὅποια παρεδίδεσκον, ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπήλαυσε. Ἰνα καὶ τῆς προθυμίας ἡν μοσθὸν λάβῃ καὶ διὰ τῆς ἀπροσδοκίτου ἀπολαύσεως τοῦτων μεγαλυτέραν ἐπιτύχη ἦδονήν. Ἐπροτίμησε τὴν ἐορτὴν εἰς τὰ ἔξω καὶ μακρὰν ἀπὸ τοὺς οἰκεῖους τοῦ νὰ ἐπιτελέσῃ **D** διὰ τῆς πόλεως τὴν σωτηρίαν, ὁ δὲ Θεὸς πρὸ τοῦ Πάσχα τὸν ἔδωκεν ὀπίσω εἰς ἡμᾶς, ὥστε ἀπὸ κοινου μὲ ἡμᾶς τὴν ἐορτὴν νὰ ἐορτάσῃ, καὶ τῆς προαιρέσεώς του τὸν μοσθὸν νὰ ἔκη καὶ μεγαλυτέραν εὐφροσύνην νὰ ἀπολαύσῃ. Δὲν ἐφορήθη τὴν ἐπαχὴν τοῦ ἔτους καὶ καθ' ὅσον τὰ ταξίδιον εἶχε κυρτὸν θέρους δὲν ἐλογάριασε τὴν ἡλικίαν του καὶ σὸν νὰ ἦτο νέος σφριγηλὸς διέτρεξε μὲ εὐκολίαν τὴν μακρὰν ταύτην ὁδόν· δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἐτοιμοθάνατον τῆς ἀδελφῆς του, οὔτε ἐκάμφθη ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὴν στοργὴν καὶ ἐπανεληθὼν τὴν εὐρὴ ζωντανὴν καὶ γενικῶς ὅλα ὅσα παρέδιδεσκον, ὅλα τὰ ἀπέτυχε. **E**

2. Καὶ ὁ μὲν Ἱερεὺς διὰ τοῦ τρόπου τοῦτου κατέστη ἄδικε ἠγαίνου ἐνάπιον τοῦ Θεοῦ καὶ μεταῦ τῶν ἀνθρώπων, τὸν δὲ βασίλεα ἢ ὑπόθεσις αὕτη ἰὸν ἐστόλισε λαμπρότερον ἀπ' ἡν ἰὸν στολίζει τὸ στέμμι του. Πρῶτον μὲν, διότι φανερόν ἐγένετο ἰστέ, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὅποια σὲ κανένα ἄλλον δὲν καρίκει, ταῦτα θὰ χάρισῃ εἰς τοὺς Ἱερεῖς· ἔπειτα, διότι παλὺ γρηγορὰ τὴν χάριν ἔδωκε καὶ τὴν ὀργὴν ἔπεισε. Ἄλλὰ διὰ νὰ μᾶλλον σαφέστερον καὶ τοῦ βασιλέως τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τοῦ Ἱερέως τὴν σοφίαν καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰ δύο

ταῦτα τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, **216** Ἄ εκπρέματέ μου ὀλίγα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐλέχθησαν ἐκεῖ νὰ σὰς διηγηθῶ.

Θὰ εἶπω δὲ ὅσα ἀπὸ ἕνα ποὺ εὐρίσκειτο ἐντὸς ἔμαθον, διότι ὁ μὲν πατὴρ τίποτε οὐτε ὀλίγον, οὔτε πολὺ δὲν μᾶς εἶπεν, ἀλλὰ τοῦ Παύλου τὴν μεγαλοφυΐαν μμοούμενος πάντοτε τὰ ἰδικά του κρύπτει καταρθώματα καὶ πρὸς αὐτούς, ποὺ παντοῦ ἐν ἡρώτων, τὴν πρὸς τὸν βασιλέα εἶπε, καὶ πᾶς τὸν ἔπεισε, καὶ πῶς τὴν ὄργην αὐτοῦ ἐξέβαλεν ἄλλην, αὐτοὺς ἔλεγε τοὺς λόγους· Καθόλου ἡμεῖς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην δὲν συνετελέσαμεν, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐμάλαξεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καὶ πρὶν ἄκομῃ ἡμεῖς τοῦ ἀμύλων, ἄλλην ἀφῆκε τὴν ὄργην του, καὶ τὸν θυμὸν ἔπαυσε καὶ διὰ τὰ γεγονότα ἁμῶν οὐδὲν κάποιος ἄλλος νὰ ὑβρίσῃ.

B τοιοῦτοτρόπως ὅλα ὅσα συνέβησαν χωρὶς ὄργην διηγείτο. Ἄλλ' ἐκεῖνα, ποὺ οὕτως ἀπέκρυψεν ἀπὸ ταπεινοφροσύνης, ταῦτα ὁ Θεὸς εἰς τὸ μέσον ἔφερε. Ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα; Ἄφου ἀνατρέξω ὀλίγον εἰς τὰ προηγουμένα θὰ σὰς τὰ διηγηθῶ.

Ὅταν ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως, ἀφου ἔκρησεν ἄλλους εἰς τόσῃν ἀθυμίαν, πολὺ φοβερώτερα ἀπὸ ἄλλους ἡμᾶς ποὺ εὐρισκόμεθα εἰς αὐτὰ τὰ κακὰ ὑπέφερε. Διότι πρῶτον μὲν συναντήσας εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου τοὺς ἀπεσταλμένους ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ νὰ κάμουν ἀνακρίσεις δι' ὅσα ἔγινον καὶ μαθὼν παρ' αὐτῶν τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς των, καὶ ἀναλογιζόμενος τὰ κακὰ, τὰ ὅποια θὰ ὑφίστατο ἡ πόλις, τοὺς θορύβους, τὰς ταραχὰς, τὴν φυγὴν, τὸν φόβον, τὴν ἀγωνίαν, τοὺς κινδύνους, ἀφθονα ἔκυε δάκρυα, **C** ἐνῷ τὰ σπλάγχνα του κατεσχίζοντο, διότι συνήθως οἱ πατέρες πονοῦν πολὺ περισσότερο, ὅταν οὐτε νὰ παρευρεθοῦν ἡμποροῦν πλησίον τῶν κακοπαθόντων τέκνων των. Τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ φιλοποργότατος οὗτος ἔπαυσε, διότι ἔβρῆναι ὄχι μόνον διὰ τὰ κακὰ, τὰ ὅποια θὰ μᾶς ἤρχοντο, ἀλλὰ καὶ διότι μακρὰν ἡμῶν θὰ ἦτο, ἐνῷ ἡμεῖς θὰ ἐπαθαίνομεν αὐτὰ, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἐγίνετο σωτηρίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔμαθε ταῦτα ἀπὸ ἐκείνους, θερμότερας ἀφῆκε πηγὰς δακρῶν καὶ μὲ περισσότερο ἀνακρίσιν πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγε, καὶ τὰς νύκτας αἰψῶς διήρχετο παρακαλῶν Αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν νὰ βοηθήσῃ, ποὺ ἔπαυσε ταῦτα καὶ τοῦ βασιλέως πραοτέραν νὰ κάμῃ τὴν δίκαν.

Μόλις δὲ ἔφθασε εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν **D** καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰς βασιλικὰς ἀβάς, ἔσπεκε μακρὰν ἀπὸ τὸν βασιλέα, ὄρωνος, δακρύων, πρὸς τὰ κάτω κύπτων, σκεπάζων τὸ πρόσωπον, ὅταν νὰ ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος, ποὺ διέπραξεν ὅλα ἐκεῖνα. Ἐκαμνε δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ ἤθελε μὲ τὸ σῆμα, μὲ τὸ βλέμμα, μὲ τοὺς θρήνους· πρῶτον νὰ προδιαθέσῃ αὐτὸν εὐρε-

νῆς καὶ τότε νὰ ὀρκίσῃ νὰ ἀπολογητῆι ὑπὲρ ἡμῶν, διότι ἕνας ἠρόνος ἀπομένει εἰς τοὺς ἄμορτάνοντας, διὰ νὰ συγχωρηθῶν, τὸ νὰ σιωποῦν καὶ τίποτε δι' ἐκεῖνα, ποὺ ἔγιναν νὰ μὴ λέγουν. Διότι ἐπεθύμει βεβαίως, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν τὸ πῶθος καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ εἰσαγάγῃ, **E** δηλ. νὰ ἐξαγάγῃ τὸν θυμὸν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ λύσιν, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τοιοῦτοτρόπως τὸν δρόμον εἰς τὰ λόγια τῆς ἀπολογίας, τὸ ὅποιον πράγματι καὶ ἔγινε. Καὶ ὅπως ὁ Μωϋσῆς βίαν ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, ἐπειδὴ ὁ λαὸς εἶκεν ἀμαρτήσῃ εἰς τὸν Θεόν, βίφωνος ἔσπεκεν αὐτὸς ἕως οἴτου ὁ Θεὸς τὸν προεκάλεσεν εἰπών· *Ἄφρησέ με καὶ θὰ καταστρέψω τὸν λαὸν οὗτον* (Ἐξοδ. 32, 10) τὸ ἴδιον καὶ οὕτως ἔκαμεν.

Ὅταν λοιπὸν εἶδεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς νὰ δακρύζῃ καὶ κάτω νὰ κύπτῃ τὸν ἐπλησίασεν αὐτὸς καὶ διὰ ἠσθάνθη ἀπὸ τὰ δάκρυα τοῦ Ἱερέως τὸ ἐφανέρωσε διὰ τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἀπῆρθευσε πρὸς αὐτόν, διότι οἱ λόγοι ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν λόγοι ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος κατέκειται ἀπὸ θυμὸν ἢ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ ἀπὸ μεγάλην θλίψιν· **217** Ἄ λόγοι ὄχι ἀνθρώπου ὀργιζομένου, ἀλλὰ λυπούμενου καὶ κατεχομένου μᾶλλον ἀπὸ ὑπερβαλικὸν πόνον· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἄληθες, τοὺς λόγους αὐτοῦ ἡμεῖς ἀκούομε, θὰ τὸ μάθετε. Διότι δὲν εἶπε· τί ἔλας; μάστιγας εἶναι τοῦτο; ὑπὲρ ἀνθρώπων οἰκαμερῶν πάρα πολλοί, οἱ ὁποῖοι οὐτε νὰ ζῶσιν ἔπρεπεν, ἤλθεσ δὲ μεσιτεῖσθε, ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀπανθρώπων, τῶν στασιασῶν, τῶν ἀξίων κατὰ ἡμετέρας; Ἄλλ' ἄλλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀφῆσας, ἀπολογίαν συνέθεσε γενναίῃ ἐντροπῇ καὶ σοβαρότητι καὶ τὰς ἰδικὰς τὰς διηγείτο λεπτομερῶς εὐεργεσίας, μὲ τὰς ὁποίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του τὴν πόλιν μας εὐεργέτησε καὶ εἰς κάθε μίαν ἐπανελάμβανε· ταῦτα ἐγὼ ἀντὶ ἐκείνων νὰ μάθω ἔπρεπε; Διὰ ποῖα δεικνύματα μοῦ ἐπέβαλον τὴν τιμωρίαν ταύτην; Τί μικρὸν ἢ μέγαλον παράπονον ἔκοντες, **B** ὄχι μόνον ἐρὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποθανόντας ἐξόθριον; Δὲν ἦτο ἀρκετὸν, τὸν θυμὸν των νὰ σταματήσουν μέχρι τῶν ζώντων; Ἄλλ' ἐὰν καὶ τοὺς νεκροὺς δὲν ἤθελον καθυβρίσει, θὰ ἀνομιζόν ὅτι τίποτε τὸ μεγάλο δὲν ἔκαμαν. Ἡδικάσαμεν ἡμεῖς, ὅπως αὐτοὶ νομίζον, τοὺς νεκροὺς λοιπὸν νὰ σεβασθῶν ἔπρεπεν, οἱ ὁποῖοι καθόλου δὲν τοὺς ἠδικήσαν, διότι βεβαίως ἀναντίαν αὐτῶν δὲν εἶκον νὰ εἶπουν τίποτε ἀπ' αὐτὰ. Ταύτην τὴν πόλιν πάντοτε ἀπὸ ὅλας δὲν τὴν ἐπροτίμησα καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα μου πὸ ποθητὴν δὲν τὴν ἐθεώρουν, καὶ διαρκῶς δὲν ἠρόκομην τὴν πόλιν αὐτὴν νὰ ἴδω καὶ τὸν ὄρον αὐτὸν δὲν ἔκαμνον πρὸς πάντας; **C**

3. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μὲ πίκραν ἀναστεινάζει ὁ Ἱερεὺς καὶ θερμότερα ἀφῆσας δάκρυα, ἔπαυσε πλέον νὰ σιωπᾷ, διό-

τι ἔβλεπον δι' ἡ ἀπολογία τοῦ βασιλέως μεγαλυτέραν ἔκαμνε τὴν ἐναντίον μας κατηγορίαν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀφῆκε βαθὺν βαρῦν καὶ πικρὸν ἀναστεναγμὸν, ἀρρολοῦμεν, λέγει, ὦ βασιλεῦ, καὶ νὰ ἀρνηθῶμεν δὲν δυνάμεθα, τὸν ἔρωτα τοῦτον, τὸν ὁποῖον εἰς τὴν πατρίδα μας ἐπεδείξατε καὶ διὰ τοῦτο κυρίως θρηνοῦμεν, διότι τὴν τόσον ἀγαπητὴν σας πόλιν ἐφθόνησαν δαίμονες, καὶ εἰς τὸν εὐεργέτην μας ἀγνώμονες ἐφθόνησαν, καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ μᾶς ἠγάπα τὸν ἡρεθίσασμεν. Καὶ ἂν τὴν πόλιν μας κατασκάψῃ, καὶ ἂν πυρπολήσῃ καὶ φόνους διατάξῃ, **Ω** καὶ ἂν ὁ πῶποτε ἄλλο ἤθελες κόμει, οὐδέποτε τὴν τιμωρίαν, ποῦ μᾶς ἀξίζει θὰ μᾶς ἐπιβάλλῃς, διότι ἐπρωλάβαμεν ἡμεῖς καὶ ἐπεβάλομεν εἰς τὸν αὐτὸν μας τιμωρίαν χειροτέραν ἀπὸ μυριάς θανάτους. Διότι τί εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πικρότερον ἀπὸ τὸ νὰ φανῶμεν, δι' ἁδικίαν τὸν εὐεργέτην μας, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ μᾶς ἠγάπα, τὸν ἡρεθίσασμεν καὶ τοῦτο νὰ τὸ μῶθε βλασὸ κόσμος καὶ νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὴν κατηγορίαν τῆς ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης; Ἐὰν βάρβαροι ἐπιδρομῶντες κατὰ τῆς πόλεως ἡμῶν ἤθελον κατασκάψῃ τὰ τεῖχη καὶ τὰς οἰκίας κατακαύσει καὶ αἰχμαλώτους, ἀφοῦ λάβουν, ἤθελον φύγει, ὀλιγώτερον θὰ ἦτο τὸ κακόν. Διὰ τί ὄρα γε; Διότι ἐπειδὴ οὐ ἔζησ' καὶ τόσην ἀγάπην ἐπεδείκνυες πρὸς ἡμᾶς, ὕψηκεν ἐλπίς ἐκεῖνα ὅλα τὰ κακὰ νὰ ἐκλείθωμεν **Ε** καὶ πάλιν ἡμεῖς εἰς τὴν προτέραν θέσιν νὰ ἐπανέλθωμεν καὶ λαμπρότεραν τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπανετύρωμεν πάλιν. Τώρα ὅμως, ποῦ ἡ εὐνοία σου ἔπαυσε καὶ ἡ ἀγάπη σου ἐσβέσθη, ἡ ὁποία ἀπὸ κάθε τεῖχος ἦτο δι' ἡμᾶς τὸ ἀσφαλέστερον μέσον, πρὸς ποῖον λοιπὸν θὰ καταφύγομεν; Ποῦ ἄλλου θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποδλέωμεν, ἀφοῦ τὸν τόσον γλυκὸν δεσπότην καὶ καλοπροαίρετον πατέρα παρωργίσσαμεν; Ὡστε φαίνεται μὲν δι' ἀνυπόφορα ἔχουν κόμει κακά, ἐν τούτοις ὅμως ἔχουν αὐτοὶ πάθει τὰ φοβερώτερα, διότι κανένα ἀνθρώπων δὲν τοιοῦτον νὰ ἀντικρύσουν, οὔτε αὐτὸν τὸν ἥλιον δύνανται νὰ ἴδουν μὲ ἐλευθέρῃ μάτι. Ἐπειδὴ ἡ ἐντροπὴ παντοῦ τοῦς καταβάλλει τὰ βλάφαρα **218** **Α** καὶ νὰ σκεπάζουν τὸ πρόσωπον τοῦς ἐξαναγκάζει. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ θάρρος τῶν ἐξέλιπεν, ἀπὸ ὧν τοῦς αἰχμαλώτους εἰς ἀθλιωτέραν θέσιν εὐρίσκονται τώρα καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπομένουν περιφρόνησιν καὶ τὰ μέγεθος τῶν κακῶν, ποῦ διέπραξαν σκεπτόμενοι, καὶ εἰς τί σημείον ὕβρεως ἐφθασαν, οὔτε νὰ ἀναπνεύσουν δύνανται, ἀφοῦ ἀπὸ ἐκεῖνον, ποῦ φαίνεται, δι' ὑβρίσθη, σφοδρότερος κατηγόρους αὐτῶν ἔκαμαν ὧν τοῦς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης. Ἀλλ' ἐὰν θέλῃς, ὦ βασιλεῦ, ὑπάρχει θεραπεία εἰς τὸ τραῦμα καὶ φάρμακον διὰ τὰ τόσα κακά. Πολλάκις καὶ εἰς ἰδιώτας τοῦτο ἔχει γίνῃ. Τὰ μεγάλα

καὶ ἀνυπόφορα πταίσματα ἐγένον ἀφορμὴ μεγάλης ἀγάπης τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπων γένος. **Β** Ὅταν ὀψλαδὴ τὸν ἀνθρώπων ἔπλασεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὸν παράδεισον τὸν ἔβαλε καὶ πολλῆς τιμῆς τὸν ἤξωσε, μὴ ὑποφέρων τὴν τόσην εὐτυχίαν αὐτοῦ ὁ διάβολος τὸν ἐφθόνησε καὶ συνετέλεσε νὰ κάσῃ τὴν τιμητικὴν ἐκείνην θέσιν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς οὐ μόνον δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτόν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ παραδείσου τὸν οὐρανὸν μᾶς ἔνοιξε, δεικνύων διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ τὴν ἰδικίαν τοῦ φιλανθρωπίαν καὶ τὸν διάβολον περισσότερον τιμωρῶν. Τοῦτο καὶ σὺ πράξε' ὅλα ἐκίνησαν οἱ δαίμονες τώρα, ὡστε τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἀπ' ὅλας σου ἦτο λίαν ἀγαπητὴ, νὰ τὴν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀγάπην σου. Τοῦτο λοιπὸν ἔχων ἡμεῖς σου, τιμωρίαν μὲν, τὴν ὁποῖαν θέλεις, ἐπίβαλε, **Γ** ἀλλὰ μὴ μᾶς ἐκβάλλῃς ἀπὸ τὴν προτέραν σου ἀγάπην.

Ἀλλ' ἐὰν πρέπη καὶ κάτι παρόξενον νὰ εἴπω, μεγαλυτέραν δεῖξῃ τὴν ἀγάπην σου τώρα, καὶ πάλιν εἰς τὴν πρώτην θέσιν τῶν πόλεων, ποῦ ἀγαπᾷς, αὐτὴν τοποθέτησον, ἐὰν θέλῃς; νὰ ἐκόκρηθῃς τοὺς δαίμονας, οἱ ὁποῖοι κατασκεύασαν αὐτὰ τὰ πράγματα. Διότι ἐὰν μὲν κρημνίσῃς καὶ κατασκάψῃς καὶ ἐξαφανίσῃς τὴν πόλιν, θὰ κάμῃς δι' ἐκεῖνοι πρὸ πολλοῦ ἤθελαν ἂν δὲ ἀφῆς τὴν ὀργὴν σου καὶ πάλιν διακροῦξῃς, δι' ἀγαπᾷς αὐτὴν ὅπως καὶ προηγουμένως ἠγάπας, καιρίαν εἰς αὐτοὺς τὴν πληγὴν ἔδωκας καὶ μὲ τὴν ἐσχάτην τοὺς ἐτυμώρησες τιμωρίαν, δεῖξας δι' ἐκείνοι μόνον τίποτε δὲν κατώρθωσαν μὲ τὴν ἐπιβουλήν των, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνέβησαν τὸ ἀνιθῆται ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐπεδίωκον. **Δ** Δίκαιον δὲ θὰ εἶναι νὰ κάμῃς ταῦτα καὶ νὰ ἐλεήσῃς πάλιν, τὴν ὁποῖαν διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην σου ἐφθόνησαν οἱ δαίμονες. Διότι ἐὰν αὐτὴν δὲν ἠγάπας τόσον πολὺ, οὔτε καὶ ἐκεῖνοι ἤθελον τόσον πολὺ φθονῆσαι. Ὡστε ἂν καὶ παράδοξον εἶναι τὸ λεγόμενον, ἐν τούτοις εἶναι ἀληθές, ὅτι διὰ σὲ καὶ τὴν ἀγάπην σου ταῦτα ἔπαθε. Ἀπὸ πόσους ἐμπρησμούς, ἀπὸ πόσας καταστροφὰς τὰ λόγια ταῦτα δὲν εἶναι πικρότερα, τὰ ὁποῖα ἀπυλαγόμενος ἔλεγες; Τώρα ἔχεις ὑβρισθῆ, λέγεις, καὶ ἐκεῖ πάθει τοιαῦτα, ὅποια κανείς ποτε μέχρι σήμερον ἀπὸ τοῦ προηγουμένου βασιλεῖς δὲν ἔπαθε; ἀλλ' ἐὰν ὅμως θέλῃς, ὦ φιλανθρωπότατε καὶ φιλοσοφώτατε καὶ γεμῆτε ἀπὸ πολλῆν εὐσέβειαν, **Ε** ὅπῃ τὸ στέμμα τοῦτο μεγαλύτερον καὶ λαμπρότερον ἢ ὕβρις αὐτῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου θὰ θέσῃ στέφανον. Διότι τοῦτο μὲν τὸ στέμμα εἶναι μὲν ἀπόδειξις τῆς ἡμετέρας σου, ἀλλὰ εἶναι καὶ τῆς μεγαλοδοξίας ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος οὐδὲ τὸ ἔδωκεν τεκμήριον, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας σου ταύτης πλεκόμενος στέφανος, ἰδικόν σου μόνον θὰ εἶναι κατ' ἄρθρον καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἰδικῆς σου καὶ δὲν θὰ εἶ

θαυμάσουν τόσον ὄλοι διὰ τοῦς λίθους τοῖτους τοῦς πολυτήμους, ὅσον θὰ σὲ ἐπαινεῶσιν, διότι ἀφήκες τὴν ὀργὴν σου. Ἐκρήμισαν τοὺς ἀνδριάντας σου: Ἀλλὰ δύνασαι λαμπρότερος ἀπὸ ἐκείνους νὰ ἀνεγείρῃς. **219** **A** Διότι ὄν συγκωρῆσης τοὺς δράστας τῶν ἐγκλημάτων καὶ καμμίαν δὲν τοὺς ἐπιθάλης τιμωρίαν, δὲ θὰ σὲ ἀνεγείρουν εἰς τὴν ἀγορὰν χάλκιανον, οὔτε χρυσόν, οὔτε λιθοκόλλητον, ἀλλὰ θὰ σοῦ στήσουν ἀνδριάντο ἀπὸ ὑλικὸν πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ὕλην, ἀνδριάντο ἐνδεδυμένον μὲ φιλανθρωπίαν καὶ ἐλεημοσύνην. Διὰ τοῦ τρόπου τοῦτου θὰ συντελέσῃς ὡστε ἐπὶ τῆς διανοίας τοῦ ἑκάστου νὰ σὲ ἀνεγείρουν, καὶ τοσοῦς θὰ ἔχη ἀνδριάντας, ὅσοι ἄνθρωποι κατοικοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ θὰ κατοικήσουν μελλοντικῶς. Διότι ὄχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ κατόπι ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἐκείνους ὄλοι αὐτὰ θὰ ἀκούσων καὶ σὺν αὐτοῖς νὰ εὐφραγθῆσιν θὰ σὲ θαυμάσουν καὶ ἀγαπήσουν. Καὶ ὅτι ταῦτα δὲν τὰ λέγω ἀπὸ κολακείαν, ἀλλ' ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ γίνων ὠριμένως. **B** θὰ σοῦ εἴπω κάποια παλαιὰ ἱστορίαν διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὄχι τόσον στρατόπεδα καὶ ὄπλα καὶ χρήματα καὶ τὰ ἄλλα θεδαίως τὰ παρόμοια, κήνουν συνήθως λαμπροὺς τοὺς βασιλεῖς, ὅσον φιλοσοφία ψυχῆς καὶ πράξις.

Λέγεται ὅτι ὁ μακάριος Κωνῖνος, ὅταν κάποτε ἡ εἰκόνα αὐτοῦ πολὺ ἐλιθοβολήθη, ἐνῶ πολλοὶ τὸν παρεκύνουν νὰ καταδικῆ καὶ τιμωρῆσῃ τοὺς ὑβριστὰς καὶ τοῦ ἔλεγον ὅτι ἀλόκληρον τὴν δμν αὐτοῦ κατεπλήγασαν, ἐξακοντίζοντες τοὺς λίθους, ἀφοῦ ἐμψάφησε μὲ τὸ κέρι τὸ πρόσωπόν του καὶ ἡμεῖς ἐμειδίσαμεν, εἶπεν, ὅτι πούθεν ἀ πληγὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου δὲν βλέπω νὰ ἔχη γίνῃ, ἀλλ' ὕγις μὲν εἶναι ἡ κεφαλή, ὕγις δὲ ἡ ὄμως ὄλη, καὶ ἐκεῖνοι τότε κοκκινίσαντες καὶ ἐντραπέντες **C** ἀπεμακρόνθησαν ἀπὸ τὴν βδοικὸν αὐτὴν συμβουλῆν. Καὶ τοὺς λόγους τοῦτου μέχρι σήμερον ὄλοι ἀναφέρουσι μὲ θαυμασίον καὶ ἡ πάροδος τοσοῦ χρόνου δὲν ἐμάρανε, οὔτε ἐσθῆσε τῆς φιλοσοφίας ταύτης τὴν μνήμην. Ἀπὸ πόσα ἱράνια δὲν δύναται τοῦτο νὰ εἶναι λαμπρότερον; Πολλὰς καὶ μεγάλας πόλεως ἐκείνος ἔκτισε καὶ πολλοὺς θαρβάρους ἐνίκησε, ἀλλὰ κανένα ἐξ αὐτῶν δὲν ἐνθροῦμεθα: ὁ λόγος ὄμως αὗτος μέχρι σήμερον διαφηρῖται καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ οἱ κατόπι ἀπὸ ἐκείνους, ὄλοι θὰ τὸν ἀκούσων. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ θαυμαστόν, ὅτι θὰ τὸν ἀκούσων, ἀλλ' ὅτι μὲ ἐπαινῶν καὶ καλὴν φήμην καὶ οἱ λέγοντες τὸν λέγουν καὶ οἱ ἀκούοντες τὸν δέκονται καὶ κανεὶς δὲν ὑπάρχει, **D** ὁ ὅποιος νὰ ἀνεχθῆ νὰ σιωπήσῃ, ὅταν τὸν ἀκούσῃ ἀλλὰ συγκρότως ἀπὸ θαυμασῶν φωνάζει καὶ ἐκείνον, ποῦ τὸν εἶπεν ἐπαινῆ καὶ μολοῦντι ἀπέθανεν, ἀναρίθμητο εὖεται νὰ

τὸν εὖρουν καλὰ. Ἐάν δὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τόσον ἀπήλαυσε ὄδξαν δι' ἐκείνον τὸν λόγον, πόσοις στεφάνους θὰ ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν;

Ἀλλὰ ποῖα ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναφέρω τὸν Κωνῖνον καὶ τὰ ἴενα παραδείγματα ἀφοῦ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σας συμπεριφορὰν καὶ τὰ ἰδικὰ σας κατορθώματα εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σὲ παρακαλῶ: Ἐνθυμεῖσαι πρὸ τινος, ὅτι, ἐπ' εὐκαρίᾳ τῆς ἐορτῆς ταύτης, ἐπιστολὴν ἔστειλας εἰς ὄλα τὰ μέρη τῆς Οἰκουμένης, διὰ τῆς ὁποίας διέτασας νὰ ἀπολύωσι τοὺς φυλακισμένους καὶ συγκωρῆσων τὰ ἐγκλημάτῃ των καὶ σὰ νὰ μὴ ἦσαν ἀρκετὰ ταῦτα νὰ δεῖξουν τὴν φιλανθρωπίαν σου. Ἐλεγες διὰ τῶν γραμμάτων, **E** ὅτι εἶθε νὰ μοῦ ἦτο δυνατόν καὶ τοὺς ἀποθνήσκοντες νὰ καλέσω καὶ ἀναστήσω καὶ πρὸς τὴν προτέραν νὰ ἐπαναφέρω ζωὴν! Ταῦτα τὰ λόγια ἐνθυμήσαι τώρα. Ἴδου καὶ ἄλλῃως εὐκαρίᾳ εἶναι τοὺς ἀποθανόντας νὰ καλέσῃ καὶ ἀναστήσῃ καὶ πρὸς τὴν προηγουμένην νὰ ἐπαναφέρῃ ζωὴν. Διότι καὶ οὗτοι τώρα πλέον ἔχουν ἀποθανεῖ καὶ προτοῦ ἡ ἀνάστασις ἐκδοθῆ, πλησίον εἰς αὐτὰς τὰς πόλεις τοῦ Ἰδου ἡ πόλις ἔχει ἴσως κατασκηνώσει. Ἀνάστῃς λοιπὸν αὐτὴν ἀπὸ ἐκεῖ χωρὶς χρήματα, χωρὶς ἔξοδα, χωρὶς χρόνον καὶ κόπον ἰνά. **220** **A** Διότι εἶναι ἀρκετὸν εἰς σὲ μόνον μίαν λέξιν νὰ ἠμάρτησῃ καὶ νὰ ἀναστήσῃ τὴν πόλιν ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ σκότος. Κάμῃ τὴν τώρα νὰ ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου φιλανθρωπίαν, πράγμα τὸ ὅπολον θὰ συντελέσῃ νὰ ἀναγνωρῆται μεγαλύτεραν ἐγνωμοσύνην εἰς σὲ λόγῳ τῆς εὐμενοῦς σου ἀποφάσεως, παρὰ εἰς τὸν πρῶτον αὐτῆς οἰκιστῆν, καὶ παλὺ εὖλογον τοῦτο εἶναι. Διότι ἐκεῖνος μὲν, ἀφοῦ τῆς ἔθηκε τὴν ὑπαρξιν ἀπῆλθε, ἐνῶ σὺ, ἀφοῦ ἀνεπέτυχθῃ καὶ μεγάλη ἔγινε καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν αὐτὴν εὐμερίαν κατέπεσε, θὰ τὴν ἀναστήσῃς. Δὲν θὰ ἦτο τόσον θαυμαστόν, ἐάν ἤθελες ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τὸν κίνδυνον ἐκθροῦς ἀλώσεως καὶ θαρβαρικῆς καταδρομῆς, ὅσον εἶναι θαυμαστόν τὸ νὰ τὴν λυπηθῆς τώρα καὶ νὰ μὴ τὴν τιμωρῆσῃς, διότι ἐκεῖνο μὲν πολλοὶ βασιλεῖς παλλάκις ἔκαμον, **B** ἐνῶ τοῦτο σὺ μόνον θὰ πράξῃς καὶ πρῶτος παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν. Καὶ ἐκεῖνο μὲν καθόλου δὲν εἶναι θαυμαστόν, οὔτε παράδοξον, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ πάντοτε συμβαίνουσι, τὸ νὰ προστατέῃ δηλ. ὁ βασιλεὺς τοῦς ὑπακόους του, τὸ νὰ ἀρῆσῃ ὄμως τὴν ὀργὴν του, ἐνῶ ἴσως πολλὰς καὶ τοιαύτας ὑβρεὶς ὑπέστη, τοῦτο ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀνθρωπίνην φύσιν. Σκέψου ὅτι ἡ ἀσφόρασις, τὴν ὁποίαν θὴ λήθης, δὲν θὰ ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν σας φήμην, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς ἀλόκληρον τὸν κρῖστανισμὸν. Τώρα καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἑθνικοὶ καὶ ὄλη ἡ Οἰκουμένη καὶ θάρβαροι ἀκόμη (διότι καὶ ἐκεῖνοι ταῦτα

ήκουσαν) πρὸς σὲ ἔχουν προσηλώσει τὴν προσοχὴν των, περιμένοντες νὰ ἴδουν ποίαν ἀπόφασιν διὰ τὰ συμβῶντα θὰ λάβῃς καὶ ἂν μὲν αὕτη θὰ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ ἐπιεικής **C** θὰ τὴν ἐπικροτήσουσιν ὅλοι, θὰ δοξάσουσιν τὸν Θεὸν καὶ θὰ εἰπουν μεταξύ των πῶ - πῶ, πόση εἶναι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ δύναμις! Ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε κανένα ἰστίμιον εἰς τὴν γῆν, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ καταστρέφῃ καὶ ἀφανίσῃ τὰ πάντα, τὸν συνεκράτησε καὶ τὸν ἐκαλιναγώγησε καὶ τὸν ἐδίδασκε νὰ φιλοσοφῇ καὶ ἐπιεικνύῃ τοιαύτην φιλοσοφίαν, ὅποιον οὕτε ἰδιώτης ἤθελεν ἐπιδεῖξει. Πράγματι μέγας εἶναι τῶν χριστιανῶν ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἀνθρώπου ἀγγέλου κάνει καὶ ἀπὸ πάσαν φυσικῆν ἀνάγκην ἀνατέρουσ τὰς καθιστά. Μὴ φοβιθῆς δὲ τὸν ἀθάσιμον ἐκείνον φόβον, μὴδὲ νὰ ἀνεχθῆς νὰ λέγουν μερικοί, ὅτι αἱ λοιπαὶ πόλεις θὰ πράξουν χειρότερα καὶ περισσότερο θὰ σὲ περιφρονήσουσιν, ἔάν αὕτη μείνῃ ἄτιμωρητος. **D** Διότι ἔάν μὲν δὲν διέθετες δύναμιν διὰ νὰ ἐπέλθῃς κατ' αὐτῶν καὶ πράττοντες ταῦτα, διὰ τῆς θίας σου ἐπεβλήθῃσιν, καὶ ἴση ἦτο ἡ δύναμις των πρὸς τὴν ἰδικήν σου, θὰ εἶχε λόγον ἡ τοιαύτη ὑπόνοια: ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι ὑπερβολικὰ φοβισμένοι καὶ σχεδὸν ἀπέθανον ἀπὸ τὸν φόβον των, καὶ εἰς τὰ πόδια σου ἔτρεξαν δι' ἐμοῦ, καὶ τίποτε ἄλλο καθ' ἑκάστην ἡμέραν δὲν περιμένουν παρὰ τὸ θάρσθρον, καὶ κοινὰς δεήσεις κάμνουν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀτενίζοντες καὶ τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ μαζί με ἡμᾶς εἰς τὴν μεοιτεῖαν ταύτην καὶ ὅπως οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς των, **E** ἕκαστος ἐξ αὐτῶν περὶ τῶν οἰκειῶν του ἔδωκε τὰς τελευταίας παραγγελίας, πῶς δὲν εἶναι περιττὸς οὗτος ὁ φόβος; Ἐάν ἐδίδοτο διαταγὴ νὰ σφαγῶσι, δὲν ἤθελον πάθει τόσα, ὅσα πάσχουν τώρα ἐπὶ τόσας ἡμέρας, με φόβον καὶ τρόμον συζῶντες, καὶ ἡ εσπέρα διὰν θὰ ἔλθῃ, δὲν περιμένουν, ὅτι θὰ ἴδουσιν τὴν σὺγγὴν καὶ ἡμέραν πάλιν θὰν γίνῃ, δὲν ἐλπίζουν, ὅτι θὰ φθάσουσιν εἰς τὴν εσπέραν. Πολλοὶ καὶ μέσα εἰς τὰ θηρία ἔπεσαν, τρέχοντες εἰς τὰς ἐρήμους καὶ εἰς ἀθάτα μέρη μετοικήσαντες, ὅχι μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ παιδία μικρὰ καὶ γυναῖκες ἐλεύθεραι καὶ κόσμαι, αἱ ὁποῖαι πολλὰς νύκτας καὶ ἡμέρας εἰς σπήλαια καὶ φάραγγας ²²¹ **A** καὶ τρύπας τῆς ἐρήμου κατεκρύπταντο. Νέος δὲ τρόπος αἰκμαλωσίας κατέχει τὴν πόλιν: διότι ἂν καὶ τὰ οικοδομήματα καὶ τὰ τελεῖα εἶναι ὄρθρα, χειρότερα πάσχουν ἀπὸ τὰς σαρπηλωθείσας πόλεις: ἂν καὶ κανεὶς θάρσarus δὲν εἶναι παρὼν καὶ κανεὶς ἐκθρὸς δὲν φαίνεται, εἰς ἐλαεινυτέραν κατάστασιν εὐρίσκονται ἀπὸ ἐκείνους, τῶν ὁποῖων ἐκυριεύθη ἡ πόλις, καὶ φύλλον μόνον κινούμενον εἰς ὅλους τούτους φόβον προκαλεῖ καθ' ἑκάστην

ἡμέραν. Ταῦτα δὲ γνωρίζουν ὅλοι καὶ ἔάν αὐτὴν θὰ ἔβλεπον νὰ κατασκαφῇ, δὲν θὰ ἐσακφρονίζοντο τόσον, ὅσον τώρα, ποὺ ἀκούουν ταύτας αὐτῆς τὰς συμφορὰς. Μὴ λοιπὸν νομίσης ὅτι χειρότερα θὰ γίνουσι αἱ λοιπαὶ πόλεις. Ἐάν ἤθελες κατασκάψει τὰς ἄλλας πόλεις, **B** δὲν ἤθελες σακφρονήσει αὐτὰς εἰς τόσον θαθρὸν, εἰς ὅσον τώρα, ὅτε διὰ τῆς ἀδήλου προσδοκίας τῶν μελλόντων νὰ συμβῶν, σφοδρότερον ἀπὸ κάθε τιμωρίαν αὐτοὺς ἐτιμώρησας. Μὴ λοιπὸν πρὸ πέρα ἀθήσης τὰς συμφορὰς αὐτῶν, ἀλλὰ ἀφῆσέ τους πλέον νὰ ἀνανεύσουσιν. Διότι τὸ νὰ τιμωρήσῃς μὲν τοὺς ὑπευθύνους καὶ νὰ ζητήσῃς δι' ὅσα ἔγιναν ἰκανοποιήσῃς, εὐκολον πάντως εἶναι καὶ κόπον δὲν ἀπαιτεῖ τὸ νὰ λυπηθῆς ὅμως τοὺς ὑβριστὰς καὶ νὰ συγχωρήσῃς ἐκείνους, ποὺ ἀσυγχώρητα διέπραξαν, τοῦτο ἴσως ἕνας ἢ τὸ πολὺ δύο ἄνθρωποι δυνήθουσι νὰ κάμωσι καὶ μάλιστα, διὰν βασιλεὺς εἶναι ἐκεῖνος, κατὰ τοῦ ὁμοίου ἔγινεν ἡ ἐξέθρισις. Καὶ διὰ τοῦ φόβου δὲ νὰ ὑποτάξῃ τὴν πόλιν εὐκολον πρᾶγμα εἶναι, ἀλλὰ τὸ νὰ κάμῃς ὅλους νὰ σὲ ἀγαποῦσι καὶ εὐνοϊκῶς νὰ δικάζονται πρὸς τὴν βασιλείαν σου καὶ ὅχι μόνον κοινὰς, ἀλλὰ καὶ ἄτομικὰς προσευχὰς νὰ κάνουν πρὸς ἐνίσκυσιν τῆς βασιλικῆς σου ἐξουσίας εἶναι δυσκολοκατόρθωτον πρᾶγμα. Διότι καὶ ἂν ἀναρτήματα ἀλοεῖσθαι κανεὶς χρήματα καὶ ἂν πολυάρθρια κινητοποιήσῃ σιματεῖματα, **C** καὶ ἂν ὅτι δήποτε ἤθελε κάμῃ, δὲν ἤθελε δυνατῆ εὐκολα τόσων ἀνθρώπων διάθεσιν πρὸς τὸν αὐτὸν του νὰ ἐμφελκόσῃ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον τώρα χωρὶς κόπον καὶ δυσκολίαν θὰ γίνῃ. Διότι καὶ οἱ εὐεργετηθέντες καὶ ὅσοι τὴν εὐεργεσίαν θὰ ἀκούσουσιν ἐξ Ἰσοῦ με τοὺς εὐεργετηθέντας εὐνοϊκῶς πρὸς σὲ θὰ δικάζονται.

Πᾶσα χρήματα θὰ ἐξάδουες εἰς πόσους κόπους θὰ υπεβάλλῃς, διὰ νὰ κερδίσῃς εἰς μίαν στιγμὴν τὴν Οἰκουμένην ἀλόκληρον, καὶ πείσης καὶ τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους καὶ τοὺς μεταγενετέρους ὅλους, ὅσα καλὰ εὐχονται διὰ τὴν παιδείαν των, ταῦτα νὰ εὐχονται καὶ διὰ τὴν ἰδικήν σου κεφαλὴν! Ἐάν δὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ λάβῃς τοιαῦτα, σέψου πόσον παρὰ τοῦ Θεοῦ θὰ λάβῃς μισθόν, **D** ὅχι μόνον δι' ὅσα τώρα θὰ γίνουσι, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα κατόπιν ἄλλοι θὰ κατορθώσωσι, ἔχοντές σε ὡς παράδειγμα. Διότι, ἔάν ποτε ἤθελε τύχει νὰ γίνῃ παρόμοιον γεγονός με ἐκεῖνο, ποὺ τώρα ἔχει γίνῃ, εἴθε δὲ ποτὲ νὰ μὴ γίνῃ, καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν ὑβρισθέντων ἤθελον σκεφθῆναι νὰ τιμωρήσουσιν τοὺς ὑβριστὰς, ἡ ἰδική σου πράξις καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ πράγματος, θὰ ἐπιήρσῃ εἰς αὐτοὺς περισσότερο ἀπὸ κάθε σχετικὴν διδασκαλίαν καὶ παραίνεσιν, καὶ θὰ κοικανίσωσιν καὶ θὰ κατεντραποῦσιν, ἐνῶ ἔχουν τοιοῦτον παράδειγμα φιλοσοφίας, κατώτερα

νά φανούν. Ἰστίε τῶν μεταγενεστέρων ἔλων θά εἶσαι διδάσκαλος καί τῷ θραβεῖον τῆς νίκης ἀπέναντι αὐτῶν θά ἔκρη. Ἐ ἔστω καί ἂν εἴς αὐτήν τήν κορυφήν τῆς φιλοσοφίας οὗτοι φθάσουν. Διότι, δέν εἶναι τὸ ἴδιον, τὸ νά κάνη κάποιος ἀρχὴν τοιαύτης πράξης αὐτὸς πρῶτος, καί, παραδειγματιζόμενος ἀπὸ τούς ἄλλους, νά μιμηταί τὰ κατορθώματα ἐκείνων. Διὰ τοῦτο, ὅσην οἱ μεταγενεστέροι ἀπὸ σέ φιλανθρωπίαν καί πραότητα καί ἂν ἐπιδειξώσι, σὺ τὸν μισθὸν μαζί μὲ ἐκείνους θά λάθης, διότι ἐκείνος, ποῦ ἔβαλε τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, αὐτὸς θά εἶναι καί ὁ κορηγὸς τῶν καρπῶν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο, μαζί μὲν μὲ σέ, κανεῖς δέν δύνασαι νά λάθης μέρος τώρα εἰς τὸν μισθὸν τῆς φιλανθρωπίας, διότι ἀποκλειστικῶς εἰς σέ ὀφείλεται τὸ κατορθῶμα τοῦτο. **222** Ἄ σὺ ὅμως, μαζί μὲ ἄλλους τοὺς μεταγενεστέρους, ἐάν ποτὲ ἤθελον ἀναφανῆ νά κάνουν τοιαῦτα, ἐξ ἰσῶν θά δυνηθῆς νά διαμοιρασθῆς τὸν μισθὸν τοῦ κατορθώματος, καί τόσοσν μερίδιον νά λάθης, ὅσον λαμβάνουν οἱ διδάσκαλοι διὰ τούς μαθητάς. Καί ἂν δέ κανεῖς δέν γίνῃ τοιοῦτος, πάλιν οἱ ἔπαινοι καί τὰ ἐγκώμια διὰ σέ θά ἀυξάνονται καθ' ἑκάστην γενεάν. Διότι, γιὰ σκέψου, τί μεγάλο πρᾶγμα εἶναι, οἱ μεταγενεστέροι ἄλλοι ν' ἀκούουν, ὅτι καθ' ὄν χρόνον πόλις τόσοσν μεγάλη ἦτο ἄξια κολλάσεως καί τιμωρίας, καί ἐνῷ ἄλλοι εἶκον καταληφθῆ ἀπὸ φρίκην καί φόβον, στρατηγὰ καί ὑπαρχοὶ καί δικασταί, καί οὐτε φωνὴν ἐτόλμουσν νά ἀφήσουσν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἄλλῶν ἐκείνων, πλησιάζας ἕνας γέρον, ἐπιφορησμένος τὴν ἱερωσύνην τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς ὄψεως αὐτοῦ μόνον, καί δι' ἀλλῆς συναντήσεως, συνέκρινε τὸν ἄρκαντα καί μετέβαλε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. **Β** καί ὅτι δέν ἐχάρισε σέ κανένα ἐκ τῶν ὑποκόων του, τοῦτο εἰς ἕνα γέροντα ἔδωκε τοῦ Θεοῦ τοὺς νόμους σεβασθεῖς. Καί μὲ τοῦτο, ὄχι ὀλίγον, ὡ βασιλεῦ, σέ ἔχει τιμήσει ἡ πόλις, μὲ τὸ νά ὑποστείλῃ ἐμὲ διὰ τὴν μεστέλειαν ταύτην. Διότι διὰ τοῦ τρόπου τοῦτου ἐξέφερε περὶ ὑμῶν κρίσιν ἀρίστην καί καλλίστην, ὅτι, δηλαδὴ ἐξ ἔλων τῶν ὑποκόων τῆς αυτοκρατορίας σου, ἰαῦ Θεοῦ τοὺς ἱερεῖς ἐκτιμᾷς περισσότεροσν, ἔστω καί ἂν εἶναι ἀσήμενοι. Δέν ἔρχομαι δέ τώρα ἐκ μέρους μόνον ἐκείνων, ἀλλὰ, περισσότεροσν ἐκ μέρους τοῦ κοινου τῶν ἀγγέλων Δεσποτικῆ εἶμαι ἀπειταλμένος τὰ ἐξῆς νά εἴπω εἰς τὴν ἡμερωτάτην ὄσῃ καί πρᾶσιτάτην ψυχῇ: «Ἐάν συγκωρήσετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀμαρτήματα, ποῦ ἔκαμιν εἰς σάς, **Γ** ὁ Πατήρ σας ὁ ἐπουράνιος θά συγκωρήσῃ καί εἰς σάς τὰ ἑκάσασ ἀμαρτήματα» (Ματθ. 6, 14). Ἐνθυμήσου λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὅποιαν ἄλλοι θά λογοδοτήσωσιν διὰ τὰς πράξεις μας. Ἄδδε ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι καί ἂν ἐκῆς ὑποπέσει εἰς κάποιο παράπτωμα, ἄλλα τὰ ἀμαρτήματα θά δυνηθῆς

νά ἀποπλῆνης διὰ τῆς ἀποφάσεως καί τῆς γνώμης ταύτης, καμῖς κόπους καί χωρὶς ἰδρύσας. Ἄλλοι μὲν λοιπὸν, δταν ἴμικινται εἰς σέ ὡς πρεσβευταί πινος, χρυσὸν καί ἄργυρον καί ἄλλα τοιαῦτα δῶρα προσφέρουσιν· ἐγὼ δέ μὲ τούς ἱερούς νόμους πρὸς τὴν βασιλείαν σου ἔρχομαι, καί ἀντὶ ἔλων τῶν ἄλλων δῶρων, τοῦτους προτείνω καί σέ παρακαλῶ νά μιμηθῆς τὸν Δεσπότην σου, **Δ** ὁ ὅποιος ἂν καί καθημερινῶς ἀπὸ ἡμᾶς ὀβριζέται, δέν παύει τὰ ἀγαθὰ του νά κορηγῆ εἰς ἄλλους υἱοὺς, καί νά μὴ κατεντροπιόσῃ τὰς ἐλπίδας μας, μήτε νά διαμωρήσῃ τὰς ὑποσχέσεις μας. Διότι καί τοῦτο μαζί μὲ τὰ ἄλλα ἐπιθετῶ νά γνωρίζης, ὅτι, ἐάν μὲν θελήσῃς νά συμπλιωθῆς πρὸς τὴν πόλεωσ καί νά μεταδώσῃς εἰς αὐτὴν τὴν προτέραν οὐκ εὐνοίαν, καί τὴν δικαίαν ταύτην ἀρχὴν σου νά ἀφήσῃς, μὲ πολλὴν παρηγοσίαν θά ἀπέλθῃς ἐάν ὅμως ἐκθάλῃς τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν διανοσίαν σου, ὄχι μόνον δέν θά πατήσω εἰς αὐτήν, οὐτε θά ἀντικρύσω τὸ ἔδαφος τῆς, ἀλλὰ θά ἀπαρηγοῦμαι αὐτὴν πλέον μὴ γιὰ πάντα καί εἰς ἄλλην πόλιν θά ἐγγραφῶ. Ἄκού, μὴ γένοιτο ποτὲ, νά ἔχω πατρίδα ἐκείνην τὴν πόλιν, **Ε** πρὸς τὴν ὅποιαν σὺ ὁ φιλόνητος καί πρᾶσιτος ἀπὸ ἄλλοις τοὺς ἀνθρώπους, δέν ἤθελες ἀποφασίσει νά συμπλιωθῆς μετ' αὐτῆς καί τὴν ἀγαπήσῃς ὅπως πρότερον.

4. Ταῦτα καί περισσότεροσν ἀπὸ ταῦτα ἀφοῦ εἶπε, τόσοσν συνκίνησε τὸν βασιλέα, ὥστε συνέβη ὅτι εἶπε γίνε κάποτε μετ' ἐμὲ τὸν Ἰωσήφ. Καθὼς δηλαδὴ ἐκείνος τότε, δταν εἶδε τοὺς ἀδελφοὺς του, ἤθελε μὲν νά σακρῶσῃ, συνεκράτει ὅμως τὴν συγκίνησιν του, διὰ νά μὴ καταστρέψῃ τὴν ὑπόκρισιν καί φανῆ ποῖος εἶναι, τοιαυτοτρόπως ἀκριβῶς καί ὁ βασιλεὺς, ἐδάκρυεν μὲν κατὰ διάνοισιν, **223** Ἄ δέν ἐφανερώνετο ὅμως δι' ἄλλοις ἐκείνους, ποῦ ἦσαν παρόντες· δέν ἠμώπερεσν ὅμως μέτρι ἴκλους νά ἀποκρύψῃ τὴν συγκίνησιν του, ἀλλὰ, καί χωρὶς νά τὸ θέλῃ, ἐφανερώνετο. Διότι, μετὰ τὴν ὀμίλιαν ταύτην, δέν ἐκρειασθῆ νά εἴπῃ ἐκ δευτέρου κάτι, ἀλλὰ ἕνα μόνον εἶπε λόγον, ὁ ὅποιος περισσότεροσν ἀπὸ τὸ στέμμα του ἰὸν κοιτάσκει. Ποῖος δέν εἶναι οὗτος; Καί τί θαυμαστὸν καί μεγάλο εἶναι, λέγει, ἐάν ἀφήσωμεν τὴν ἀρχὴν κατὰ ἐκείνων, καὶ μὴ βῆσιαν, οἱ ὅποιοι ἀνθρώποι εἶναι, ἀνθρώποι δέ καί ἡμεῖς εἴμεθα, ἀφοῦ ὁ τῆς Οἰκουμένης Δεσπότης ἐπὶ τῆς γῆς ἐλθὼν καί ἐν ἡμᾶς δούλος γενόμενος, καί ὑπὸ τῶν εὐεργετηθέντων ἡμῶν αὐτοῦ σταυρωθεῖς, ὑπὲρ ἐκείνων ποῦ τὸν καταύρωσαν παρεκάλει τὸν Πατέρα λέγων: «Συγκωρήσέ τους, διότι δέν γνωρίζουσιν τί κάνουν» (Λουκ. 23, 34). **Β** Τὸ θαυμαστὸν λοιπὸν εἶναι, ἂν τοὺς ὀμοδόλους μας καί ἡμεῖς συγκωρήσωμεν; Καί βῆ ταῦτα τὰ λόγια δέν ἦσαν ὑποκριτικά, τὸ ἀπέδειξαν μὲν καί ἄλλα ὅσα κατόσιν συνέβησαν, ὄχι δέ ἀλιγώτερον

ἀπ' αὐτὰ καὶ τοῦτο, τὸ ὅποιον τώρα θὰ σὰς εἴπω ἐνῶ δηλαδὴ αὐτὸς οὕτως ὁ Ἱερεὺς ἐπεθύμει ἐκεῖ ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτοῦ τὴν ἐσπέρην ταύτην νὰ ἐπιτελέσῃ, τὸν ἠνάγκασε, παρὰ τὴν θέλησίν του, νὰ βιασθῆ καὶ νὰ οπεύσῃ καὶ εἰς τοὺς πολίτας νὰ ἐμφανισθῆ. Γνωρίζω, τοῦ λέγει, ὅτι τώρα αἱ ψυχὰ αὐτῶν εἶναι συγκλονισμέναι καὶ πολλὰ ὑπάρχουν τῆς συμφορᾶς αὐτῶν λείψανα· πῆγαινε, παρηγόρησον αὐτούς· ἂν ἴδωσι τὸν κυβερνήτην των, οὔτε τὴν περασμένην τρικυμίαν θὰ ἐνθουμηθοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐνθόμησιν τῶν λυπηρῶν τελείως θὰ ἐξάλειψουν ἐκ τῆς διανοίας των. **C** Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενον ὁ Ἱερεὺς παρακαλῶν τὸν υἱὸν νὰ στείλῃ τὸν ἰδικόν του, θέλων ὁ βασιλεὺς νὰ ἀποδείξῃ σαφῶς, ὅτι ἄλλην τὴν ὄργην τελείως ἐξήλειψεν ἀπὸ τὴν διανοίαν του, εὐχηθῆτε, εἶπε, ταῦτα τὰ ἐμπόδια νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ μέσον, νὰ παύσουν οἱ πόλεμοι οὗτοι, καὶ ὁ ἴδιος ἐξάπαντος θὰ ἔλθω.

Τι ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκείνην ἡμερῶτερον δύναται νὰ γίνῃ; Ἄς ἐντρέπονται λοιπὸν οἱ ἔθνη· μάλλον δὲ ἄς μὴ ἐντρέπονται, ἀλλὰ ἄς διδάσκωνται, καὶ τὴν ἰδικὴν τους ἀφύσταντες πλάνην, ἄς προσέλθωσιν εἰς τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν δύναμιν, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν βασιλεῖα, ἀπὸ τὸν Ἱερέα, μάθουν τὴν ἰδικὴν μας φιλοσοφίαν. Διότι δὲν ἠρέκασθη εἰς ταῦτα τότε ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ὅταν ἐκ τῆς πόλεως ἀνεχώρησεν ὁ Ἱερεὺς **D** καὶ τὴν θάλασσαν ἐπέρασε, ἔστειλε καὶ ἐκεῖ μερικoὺς ἀνθρώπους, θέλων νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ μάθῃ, ἀπὸ μεγάλο θέβητα ἐνδιαφέρον, μήπως λόγῳ ἀργοπορίας ἔξω τῆς πόλεως ἐσπίπῃ τὴν ἐσπέρην καὶ οὕτω συντελέσῃ ἡ πόλις νὰ ἀισθανθῆ ἡμίσειαν ἠδονήν. Ποῖος πατήρ πρὸς ἴσους πολλὸ διὰ τοὺς ἰδιώτας του θὰ ἐφρόντιζε;

Ἄς εἴπω καὶ κάποιον ἄλλο τοῦ δικαίου ἐγκώμιον. Ἀφοῦ λοιπὸν κατέφθασε ταῦτα, δὲν ἐσπευσεν, ὅπως θὰ ἔκαρνε κάποιος ἄλλος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεθύμει τὴν δόξαν, ὁ ἴδιος νὰ φέρῃ τὰ γράμματα, τὰ ὅποια τὴν κατήφειαν ἐκείνην, ποὺ μᾶς κατεῖχε, θὰ ἀπεμάκρυνεν, ἀλλ' ἐπειδὴ κάπως ὀργὰ ἐβόδιζε, κάποιον ἐξ ἐκείνων, ποὺ εἶναι εἰδικειμένοι εἰς τὸ νὰ ὀδηγοῦν τοὺς ἴππους, παρεκάλεσε νὰ προλάβῃ καὶ φέρῃ εἰς τὴν πόλιν τὰ εὐχάριστα νέα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιταθῆ ἡ ἀθυρία, λόγῳ τῆς θραδύτητος τῆς ἐπανόδου του. Διότι, ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον οὗτος μόνον ἐφρόντιζε, δὲν ἦτο πῶς ὁ ἴδιος θὰ ἤρακετο φέρων τὰ καλὰ ταῦτα καὶ πολλὰ εὐχάριστα νέα. **E** ἀλλὰ πῶς ἡ πατρίς ἡμῶν θὰ ἀνέπνεε.

Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ὅποιον τότε ἐκάματε στεφανώσαντες τὴν ἀγοράν, καὶ λυχνούς ἀνάψαντες καὶ κλάδους πρὸ ἰῶν ἐργαστηρίων πολλοὺς τοποθετήσαντες, καὶ ὡς πρὸ ὀλίγου ἡ πόλις νὰ ἐγεννήθη, ταυτοτρόπως πα-

νηγυρίσαντες, τοῦτο μὲ ἄλλον τρόπον, πάντοτε νὰ κάνετε, ὄχι μὲ ἄνηθ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀρετὴν στεφανώνοντες τὸν ἑαυτὸν μας, ἰὸ φῶς τὸ ἐκ τῶν ἔργων προερχόμενον ἀνάπτοντες εἰς τὴν ψυχὴν σας, εὐφροσύνην πνευματικὴν εὐφραίνόμενοι. **224** **A** καὶ τὸν Θεὸν διαρκῶς ὑπὲρ τούτων ἔλων νὰ εὐχαριστοῦμεν ἄς μὴ παύωμεν, ὄχι μόνον διότι ἔπαυσε τὸ κακὸ, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπέτρεπε νὰ γίνουν, καὶ πολλὴν εἰς Αὐτὸν ἄς ὁμολογῶμεν χάριν, διότι καὶ διὰ τῶν δύο τούτων τὴν πόλιν ἡμῶν ἐσπόλισε.

Ταῦτα δὲ ἔλα, κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον, ἀναγγεῖλατε εἰς τὰ παιδιὰ σας, καὶ τὰ παιδιὰ σας εἰς τὰ παιδιὰ των, καὶ ἔκτινα πάλιν εἰς γενεὰν ἄλλην (Ἰαηλ 1, 3), ἵνα ἴδοι ὅσοι μὲχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου θὰ ζήσουν, μαθόντες τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἡ ὅποια εἰς τὴν πόλιν μας ἔχει γίνεαι, νὰ μακρυζήσωσι μὲν ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι τόσην ἀπηλυσώσαμεν εὐνοίαν, νὰ θαυμάζωσι δὲ τὸν Δεσπότην ἡμῶν. **B** ὁ ὁποῖος τοιοῦτοῖρά μας ἀνήγειρε τὴν καταπίπτουσαν πόλιν μας, ἀφελήθηκα δὲ καὶ αὐτοῖς, δι' ἔλων των συμβάντων τούτων, πρὸς τὴν εὐσέθην ἰσχυρῶς ἀσθόμενοι. Διότι ὄχι μόνον ἡμᾶς, ἐὰν ταῦτα ἐνθυμούμεθα διαρκῶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν τὰ μέγιστα ἡ ἱστορία των εἰς ἡμᾶς συμβάντων θὰ δυναθῆ νὰ ἀφελῆσθαι. Ὅλο λοιπὸν ταῦτα συλλογίζεσθε, ὄχι μόνον διὰ τὴν λύσιν των δεινῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπετρέπη νὰ γίνων τὰ δεινὰ, ἄς εὐχαριστοῦμεν πάντοτε τὸν φιλόνητον Θεόν, ἀφοῦ καὶ ἀπὸ τὰς θείας Γραφῆς καὶ ἀπὸ τὰ ὅσα μᾶς συνέβησαν, αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς ἐμάθωμεν, ὅτι ἔλα πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον μας οἰκονομεῖ μὲ τὴν ἀρμύζουσαν εἰς Αὐτὸν φιλανθρωπίαν. **C** τῆς ὁποίας εἶθε ἡμεῖς διαρκῶς ἀπολαμβάνοντες καὶ τὴν βασιλείαν των οὐρανῶν νὰ ἐπιτύχωμεν, διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας των αἰῶνων. Ἀμήν.